

Koriolan

WILLIAM SHAKESPEARE

Koriolan¹

TLUM. JÓZEF PASZKOWSKI

OSOBY

KAJUS MARCJUSZ KORIOLAN — Rzymianin szlachetnego rodu

TYTUS LARCJUSZ — dowódca wojsk przeciw Wolskom

KOMINIUSZ — dowódca wojsk przeciw Wolskom

MENENIUSZ AGRYPPA — przyjaciel KORIOLANA

SYCYNIUSZ WELUTUS — trybun ludu

JUNIUSZ BRUTUS — trybun ludu

MŁODY MARCJUSZ — syn KORIOLANA

NIKANOR — Rzymianin

RZYMSKI HEROLD

TULLUS AUFIDIUSZ — wódz Wolsków

POWIERNIK AUFIDIUSZA

ADRIAN — Wolsk

Sprzysiężeni w zмовie z AUFIDIUSZEM

JEDEN Z OBYWATELI ANCIUM

Dwóch wolscyjskich wartowników

WOLUMNIA — matka KORIOLANA

WIRGILIA — żona KORIOLANA

WALERIA — przyjaciółka WIRGILII

JEDNA ZE SŁUŻEBNIC WIRGILII

Rzymscy i wolscyjscy senatorowie, patrycjusze, edylowie, liktorowie, żołnierze, obywatele, gońcy, słudzy AUFIDIUSZA i inne osoby.

---

¹*Koriolan* — dramat opowiada losy na wpół legendarnego Rzymianina Koriolana na podstawie tekstu *Życia Koriolana*, będącego częścią *Żywotów sławnych mężów* Plutarcha. Z tego źródła Szekspir zapożyczył ogólną fabułę razem z większością postaci sztuki (Koriolan, Tytus Larcjusz, Kominiusz, Meneniusz Agryppa, Sycyniusz Welutus, Juniusz Brutus i Tullus Aufidiusz, który w źródłach staroż. występuje jako Attius Tullius, oraz matka i żona Koriolana). [przypis edytorski]

Rzecz dzieje się częścią w Rzymie², częścią w posiadłościach Wolsków³ na południu, z miastami Koriolę⁴ i Ancjum⁵.

---

²*Rzecz dzieje się częścią w Rzymie...* — akcja sztuki rozgrywa się na początku V w. p.n.e., kilkanaście lat po obaleniu władzy królewskiej i zaprowadzeniu republiki. Rządy, za pośrednictwem senatu i konsulów, sprawują przedstawiciele możnych rodów, patrycjusze. [przypis edytorski]

³*Wolskowie* — staroż. lud italski zamieszkujący tereny pld. Lacjum, w V i IV w. p.n.e. prowadzący wojny z republiką rzymską; w 338 p.n.e. podbici przez Rzym. [przypis edytorski]

⁴*Koriolę*, łac. *Corioli* — staroż. miasto w środkowej Italii, należące do ludu Wolsków; po wydarzeniach opisywanych w tej sztuce zniknęło z kart historii. [przypis edytorski]

⁵*Ancjum* — staroż. miasto nadmorskie w Italii, ok. 50 km na pld. od Rzymu, daw. stolica ludu Wolsków; ob. Anzio. [przypis edytorski]

AKT PIERWSZY

SCENA PIERWSZA

Ulica w Rzymie.

Thum zbuntowanych obywateli wchodzi z kijami, pałkami i inną podobną bronią.

PIERWSZY OBYWATEL

Posłuchajcie mnie, nim się dalej udamy.

OBYWATELE

jeden przez drugiego

Mów, mów!

PIERWSZY OBYWATEL

Postanowiliście nieodmiennie wszyscy umrzeć raczej niż głód cierpieć?

OBYWATELE

Nie inaczej, nie inaczej.

PIERWSZY OBYWATEL

Trzeba wam przede wszystkim wiedzieć, że Kajus Marcjusz jest hersztem nieprzyjaciół ludu.

OBYWATELE

Wiemy o tym, wiemy.

PIERWSZY OBYWATEL

Zabijmy go więc, a będziemy mieć zboże za dowolną cenę. Zgadzacie się na to?

OBYWATELE

Zgadzamy się, nie ma się nad czym rozwodzić: idźmy, idźmy.

DRUGI OBYWATEL

Słowo, zacni obywatele.

PIERWSZY OBYWATEL

Myśmy biedni obywatele, zacnymi nazywają nas patrycjusze. To, co przeładowuje ich uprzywilejowane kiszki, nas by postawiło na nogi. Gdyby przynajmniej dla własnego zdrowia chcieli nam odstąpić przewyżki od swych potrzeb, moglibyśmy przypuścić, że nas z ludzkości wspierają, ale oni sądzą, że jesteśmy za kosztowni. Nasza chudość, widomy skutek nędzy naszej, jest tabelą specyfikacyjną ich intrat⁶, nasze cierpienia są dla nich lichwą. Zemścijmyż się za to, póki się nie obrócimy w szczapy, a bogom wiadomo, że mówię to, łaknąc chleba, nie zaś pragnąc zemsty.

Bieda

DRUGI OBYWATEL

Nastajesz więc osobliwie⁷ na Kaja Marcjusza?

PIERWSZY OBYWATEL

Najbardziej na niego, bo on jest najzawziętym na lud brytanem.

DRUGI OBYWATEL

Zważ, jakie on ojczyźnie wyświadczył przysługi.

PIERWSZY OBYWATEL

Nie przeczę, moglibyśmy mu za nie wdzięcznością zapłacić, ale on sam sobie płaci za nie dumą.

DRUGI OBYWATEL

Być może, w każdym razie jednak nie godzi się źle o nim mówić.

⁶*intrata* — dochód, zysk. [przypis edytorski]

⁷*osobliwie* (daw.) — szczególnie. [przypis edytorski]

PIERWSZY OBYWATEL

Powiadam wam, że co bądź dobrego zrobił, zrobił to jedynie dla zaspokojenia dumy. Niech tam ludzie delikatni, jak chcą, mówią, że on ojczyznę miał na celu; ja nie przestanę utrzymywać, że celem jego było przypodobanie się matce i wyniosłość, w którą rośnie w miarę zasług.

DRUGI OBYWATEL

Poczytujecie mu za występki to, co leży w jego naturze i czego tym samym nie może się pozbyć. Nie możecie jednak żadną miarą powiedzieć, żeby był chciwy.

PIERWSZY OBYWATEL

Jeżeli tego powiedzieć nie mogę, nie idzie za tym, żeby mi brakło zarzutów, znalazłoby się ich tyle, że człowiek zmordowałby się ich wyliczaniem.

Krzyki za sceną.

Cóż to za krzyki? Tamta część miasta powstała. Czegóż tu stoim i paplem? Dalej, do Kapitolu⁸!

Bunt

OBYWATELE

Dalej! Dalej!

PIERWSZY OBYWATEL

Cicho, któż się zbliża?

Wchodzi MENENIUSZ AGRYPPA.

DRUGI OBYWATEL

Szanowny Meneniusz Agryppa, ten był zawsze dobry dla ludzi.

PIERWSZY OBYWATEL

On jeden jako tako poczciwy, niechby wszyscy byli tacy tylko!

MENENIUSZ

Cóż się to święci, moi współrodacy?
Gdzież to idziecie z kijami i pałkami?
O co wam idzie? Powiedźcie mi, proszę.

PIERWSZY OBYWATEL

Zamiar nasz nie jest senatowi obcy; już go przed piętnastu dniami doszły słuchy o tym, cośmy mieli na myśli, a co teraz postanowiliśmy przywieść do skutku. Panowie senatory mówią, że biedni suplikanci⁹ mają ciężki oddech, poznają teraz, że mają i ciężkie pięści.

MENENIUSZ

Moi panowie, łaskawcy, sąsiedzi,
Chcecie się sami o zgubę przyprawić?

PIERWSZY OBYWATEL

Nie boimy się tego, panie, bośmy już o nią przyprawieni.

MENENIUSZ

Mogę wam ręczyć, moi przyjaciele,
Że patrycjusze mają o was pieczę.
Co się waszego tyczy niedostatku
I waszej biedy podczas tego głodu,
Za to zarówno moglibyście miotać
Kijami w niebo, jak i w rzymskie państwo,
Które iść dalej będzie swoją drogą,
Rwąć krocie twardszych wędzideł niż wszelkie

Władza

⁸Kapitol — jedno z siedmiu wzgórz Rzymu, będące symbolem miasta. Kapitol stanowił naturalną twierdzę oraz ważne miejsce kultu: na wierzchołku zbudowano świątynię gł. bóstw oraz liczne inne przybytki; u stóp wzgórza znajdowało się archiwum państwowe. [przypis edytorski]

⁹suplikant (daw.) — osoba wnosząca prośbę. [przypis edytorski]

Mogące przez was stawić się zawady.
Bo nieurodzaj rządzą bogowie,
Nie patrycjusze, a u tych schyłone
Kolana raczej mogłyby coś wskórać,
Nie podniesione ramiona. Niestety!
Niedola rzuca was w większą niedolę;
I złorzeczyście sterownikom państwa,
I przeklinacie jako nieprzyjaciół
Tych, co się o was jak ojcowie troszczą.

PIERWSZY OBYWATEL

Troszczą się o nas! Ba, i bardzo! Pięknie się troszczą: pozwalają nam umierać z głodu, a magazyny ich pełne zboża; wydają ustawy o lichwie, aby wspierać lichwiarzy; kasują co dzień zbawienne jakie prawo, stawiające tamę bogaczom, i co dzień uciążliwsze ogłaszają postanowienia ku uszczerbkowi i ograniczeniu biedaków¹⁰. Jeżeli nas wojna nie zje, oni to zrobią. Taka to ich troskliwość o nas.

Bieda

MENENIUSZ

Albo musicie przyznać, że nad miarę
Złe macie serca, albo ścierpieć zarzut,
Że macie bardzo źle w głowie. Opowiem
Wam jedną powieść, jużście ją może
Słyszeli kiedy, gdy jednakże ona
W obecnej chwili wielce jest stosowna,
Spróbuję ją wam raz jeszcze przytoczyć.

PIERWSZY OBYWATEL

Słuchamy jej, panie; nie spodziewajcie się jednak otumanic dykteryjkami naszej biedy.
Mówcież więc.

MENENIUSZ

Onego czasu wszystkie członki ciała¹¹
Zbuntowały się przeciw żołądkowi
I obwiniły go, że on jak przepaść
Spoczywa w ciele gnuśny i nieczynny,
Chłonąc pokarmy i nigdy nie dzieląc
Prac z resztą członków; gdy tymczasem one
Patrzą, słuchają, radzą, uczą, chodzą,
Czują i wzajem sobie pomagając,
Zaspokajają żądze i potrzeby
Całego ciała. Żołądek rzekł na to...

państwo, władza

PIERWSZY OBYWATEL

Cóż on rzekł? Ciekawy jestem.

¹⁰*i co dzień uciążliwsze ogłaszają postanowienia ku uszczerbkowi i ograniczeniu biedaków* — wg Plutarcha plebejuszom, masowo tracącym dobytek i wtrącanym do więzienia z powodu długów, przed wyprawą przeciwko Sabinom najzamożniejsi wierzyciele obiecali, że będą ich traktować łagodnie. W senacie przegłosowano, że gwarantem przyrzeczenia zostanie konsul Waleriusz. Jednak po wygranej wojnie sabińskiej senat udawał, że nie wie o takiej umowie, a wierzyciele wrócili do wcześniejszych praktyk. [przypis edytorski]

¹¹*Onego czasu wszystkie członki ciała...* — wg źródeł starożytnych bajkę o żołądku Meneniusz Agryppa opowiedział ludowi podczas tzw. pierwszej secesji plebejuszy (494 p.n.e.), kiedy oburzeni postawą senatu w sprawie długów opuścili miasto i udali się na Świętą Górę koło Rzymu, odmawiając służby wojskowej w obronie interesów bogatych patrycjuszów. Przemowa Meneniusza, stojącego na czele delegacji senatu, oraz obietnica stworzenia urzędu trybunów ludu doprowadziły do zawarcia zgody. Plutarch rozróżnia dwa wystąpienia ludu, różnej wagi: jedno z powodu zdzierstwa wierzycieli oraz drugie, po zdobyciu Korioli, z powodu klęski głodu, podczas gdy Szekspir łączy je w jedno wydarzenie. [przypis edytorski]

MENENIUSZ

Zaraz się o tym dowiecie. Z uśmiechem,
Nie takim jednak, co to idzie z serca,
Lecz oto takim (bo żołądek może
Nie tylko mówić, jak widzicie, ale
I śmiać się czasem) odparł on szyderczo
Niechętnym członkom, owym rozdąsanym
Organom, co mu zazdrościły bytu
Z równą słusznością, jak wy powstajecie
Na senatorów, że nie są takimi,
Jakbyście chcieli i jacyście sami.

PIERWSZY OBYWATEL

Niech wasz żołądek kpi sobie zdrów. Jak to?
Toż by król członków głowa, serce-radca,
Oko-stróż, ramię-żołnierz, koń nasz-noga,
Język-nasz herold, oprócz tylu innych
Ważnych narzędzi i pomniejszych części
Naszej maszyny, toż by to...

MENENIUSZ

Co? Cóż by?
Ten człowiek śmie mi przerywać! Co? Cóż by?

PIERWSZY OBYWATEL

Toż by to wszystko pasibrzuch żołądek...
Miał trzymać w klubach¹²; żołądek, ta istna
Kloaka ciała?

MENENIUSZ

Cóż dalej? Cóż dalej?

PIERWSZY OBYWATEL

Jakąż odpowiedź mógł dać ten pasożyt
Na zażalenie owych cnych¹³ działaczy?

MENENIUSZ

Zaraz wam powiem, jeżeli się tylko
Zdołacie zdobyć przez parę chwil na to,
Na czym wam zbywa, to jest na cierpliwość,
Będziecie słyszeć odpowiedź żołądka.

PIERWSZY OBYWATEL

Za długo się z nią ociągacie.

MENENIUSZ

Uważ¹⁴,
Mój przyjacielu, poważny żołądek
Nie tak był prędki jak strona skarżąca;
Zastanowiwszy się, tak odpowiedział:
„Prawda to, moi współwcieleni bracia,

¹²kluby (daw.) — dyby, imadło, daw. narzędzie tortur; przen.: porządek, ryzy. [przypis edytorski]

¹³cny (przestarz.) — cnotliwy, prawy, szlachetny. [przypis edytorski]

¹⁴uważ — daw. forma trybu rozkazującego; dziś: zwróć uwagę, zauważ. [przypis edytorski]

Że ja karm¹⁵ wspólną nam pierwszy odbieram.
I słusznie, bom ja spichrz, bom ja magazyn
Całego ciała. Pomnijcie¹⁶ atoli¹⁷,
Że ją strumieniami¹⁸ krwi waszej posyłam
Do dworu, w serce; do stolicy, mózgu;
I że rozliczną drogą różnych funkcyj
Najtęższe nerwy i najmniejsze żyłki
Biorą ode mnie swój dział pożywienia.
Skoro zaś, moi kochani — tak dalej
Mówił żołądek, uważajcie dobrze... —

PIERWSZY OBYWATEL

No, no, cóż dalej mówił pan żołądek?

MENENIUSZ

Skoro zaś wszyscy razem nie możecie
Widzieć naocznie, czego wam dostarczam,
Mogę wam moje rachunki pokazać,
Z których poznacie, że wszyscy ode mnie
Otrzymujecie sam ekstrakt wszystkiego,
Mnie zaś zostają gręzy¹⁹. — Cóż wy na to?

PIERWSZY OBYWATEL

Wzdyć²⁰ to odpowiedź. Radzi byśmy tylko
Usłyszeć teraz jej zastosowanie.

MENENIUSZ

Senat nasz jest tym pocziwym żołądkiem,
A wy jesteście krnąbrnymi członkami.
Bo zważcie tylko jego trudy, jego
Gorliwą czynność; rozpoznajcie bacznie
To, co się tyczy publicznego dobra,
A przekonacie się sami, że wszelka
Ogólna korzyść, jaka wam przypada,
Od niego tylko pochodzi, nie od was.
Cóż na to waszmość, waszmość, mój ty wielki
Palcu u nogi tego zgromadzenia?

Bunt

PIERWSZY OBYWATEL

Ja wielki palec u nogi? Dlaczego?

MENENIUSZ

Bo będąc jednym z najnieokrześańszych,
Najnikczemniejszych, najbrudniejszych cząstek
Tej mądrej zgrai, stajesz na jej czele.
Nędzny odrzutku, znam cię: tyś tu przyszedł
Podsztuczować innych, byś sam coś skorzystał.
Dalej, do pałek! Rzym z szczurami swymi
Staje do walki, jedna strona musi
Wziąć wnyki. Witaj, szlachetny Marcjusz!

¹⁵karm (r.ż., daw.) — pokarm, strawa. [przypis edytorski]

¹⁶pomnieć (daw.) — pamiętać. [przypis edytorski]

¹⁷atoli (daw.) — jednak, ale; spójnik wyrażający przeciwstawienie, kontrast. [przypis edytorski]

¹⁸strumieniami — dziś popr.: strumieniami. [przypis edytorski]

¹⁹gręzy (daw.) — męty, osad, fusy. [przypis edytorski]

²⁰wzdyć, właśc. wzdyc (daw.) — zawsze; jednak, przecież. [przypis edytorski]

Wchodzi KAJUS MARCJUSZ.

MARCJUSZ

Witaj! Cóż się tu dzieje? Co to znaczy?
Niesforne gbury, dlaczegóż to drapiąc
Litości godną świerzbę²¹ swych mózgownic,
Chcecie powiększać swoje wrzody?

PIERWSZY OBYWATEL

Zawsze

Otrzymujemy od was dobre słowo.

MARCJUSZ

Kto by wam dobre dał słowo, ten byłby
Pochlebcą niższym nad wszelką pogardę.
Czegóż wy chcecie, trutnie, wy, co ani
Pokoju, ani wojny nie lubicie?
Jedno was straszy, drugie uzuchwała.
Kto wam zaufa, ten zamiast lwów znaleźć
Znajdzie zające, zamiast lisów — gęsi.
Statek wasz tym jest, czym iskra na lodzie,
Czym szron na słońcu. Cała wasza cnota
Na tym polega, aby pod niebiosa
Wynosić tego, kogo potępiły
Własne postęпки, a potępiającą
Lżyć sprawiedliwość. Kto na cześć zasłużył,
Ten zasługuje na waszą nienawiść,
Życzenia wasze są jako apetyt
Chorego, który najbardziej pożąda
Tego, co może zwiększyć jego niemoc.
Kto wasze względy zyskuje, ten pływa
Płetwą z ołowiu, trzcina dęby rąbie.
Niech wam kat świeci! Wamże by zaufać?
Wam, co zmieniacie zdanie z każdą chwilą,
Szlachetnym zwiecie tego, co wam wczoraj
Był nienawistnym, a nikczemnym tego,
Co wczoraj jeszcze był ozdobą waszą?
Cóż się to znaczy, że się tu i owdzie
Włóczycie, wrzeszcząc, i wyszczekujecie
Na senat, który za przewodem bogów
Trzyma was w swoich opiekuńczych karbach,
Ażebyście się sami nie pożarli?
Czegoż oni chcą?

MENENIUSZ

Zboża i zniżenia

Jego wysokiej ceny, twierdzą bowiem,
Że miasto jest nim dobrze opatrzone²².

MARCJUSZ

Obwiesie! Oni to twierdzą? Jak świerszcze
Siedzą za piecem i wmawiają w siebie,
Że wiedzą, co się dzieje w Kapitolu:
Kto pozyskuje wziętość, kto się wznosi

²¹świerzba — dziś popr.: świerzb, zakaźna choroba skóry. [przypis edytorski]

²²jest nim dobrze opatrzone — dziś popr.: jest w nie dobrze zaopatrzone. [przypis edytorski]

I kto upada. Popierają faksje²³
I domniemane kojarzą małżeństwa.
Jednym dodają splendoru, a drugich,
Których nie lubią, obryzgują błotem
Gorzej niż swoje dziurawe chodaki.
I oni twierdzą, że mamy dość zboża?
O, gdyby senat chciał na bok odłożyć
Litość i miecza użyć mi pozwolił,
Nagromadziłbym z tych głów kapuścianych
Stos tak wysoki, jak najwyżej mogę
Dosięgnąć szpicą²⁴ mej włóczni.

MENENIUSZ

Ci się już dali przekonać, bo chociaż
Na roztropności potężnie im zbywa,
Tchórzem są za to porządnie podszyci.
Ale powiedz mi, proszę, co się stało
Z tą drugą tłuszcza, tam?

Bieda, Bunt

MARCJUSZ

Już się rozpierzchnęła.
Niech im kat świeci! Mówili, że głodni,
Stękali, plotąc przysłowia, jako to:
Że głód rozbija mury, że psy nawet
Dostają strawy, że chleb jest dla wszystkich,
Co mają gęby, że bogowie dają
Zboże nie tylko dla bogatych. W takich
I tym podobnych bzdurstwach wyzionęli
Swe użalania, którym czyniąc zadość,
Postanowiono, zgodnie z ich życzeniem,
Coś, co szlachetną myśl przejmuje zgrozą
I śmiałą władzę w bladą lalkę zmieni.
Zaczęli wtedy rzucać czapki w górę,
Jakby je chcieli zawiesić na obu
Rogach księżycy, i jak opętani
Wrzeszczeć z radości.

MENENIUSZ

Cóż postanowiono?

MARCJUSZ

Pięciu trybunów wedle ich wyboru²⁵,
Którzy praw szui strzec i bronić mają.
Jednym obrany został Juniusz Brutus,
Drugim Sycyniusz Welutus, kto więcej,
Nie wiem. Do kroćset siarczystych piorunów!
Prędzej byłoby to szubrawcze plemię
Z całego Rzymu pozdzierało dachy,
Niżby zdołało było coś takiego
Wymóc ode mnie. Wezmą oni wkrótce

²³faksja (daw.) — stronnictwo, koteria; zmowa, wicherzenie. [przypis edytorski]

²⁴szpic (daw., r.ż.) — szpic, ostra końcówka czegoś. [przypis edytorski]

²⁵Pięciu trybunów wedle ich wyboru... — wg Plutarcha senat zawarł porozumienie z protestującymi na Świętej Górze plebejuszami, dając im prawo wybierania rocznie pięciu urzędników, zwanych trybunami ludu, którzy mieli bronić ich interesów. Jako pierwszych trybunów wybrano przywódców secesji: Juniusza Brutusa i Sycyniusza Welutusa. Imion pozostałych trybunów Plutarch nie wymienia. [przypis edytorski]

Większą przewagę i, poparci buntem,
Przyjdą nam podać trudniejsze warunki.

MENENIUSZ
Rzecz dziwna.

MARCJUSZ
Precz stąd do domów, hultaje!

GONIEC *nadchodzi.*

GONIEC
Gdzie Kajus Marcjusz?

MARCJUSZ
Tu, cóż mi obwieścisz?

GONIEC
To, że Wolskowie wzięli się do broni.

MARCJUSZ
Cieszę się z tego, będziem przecie mogli
Przewietrzyć trochę ten stęchły kram gminu;
Lecz oto nasza starszyzna.

KOMINIUSZ, TYTUS LARCJUSZ *i inni senatorowie*, JUNIUSZ BRUTUS *i SYCINIUSZ WELUTUS*
wchodzą.

PIERWSZY SENATOR
Marcjusz,
Prawdę mówiłeś: Wolskowie istotnie
Podnieśli oręż.

MARCJUSZ
Przywodzi im sławny
Tullus Aufidiusz, z którym twarda sprawa.
Grzeszę, zazdrozcząc mu jego wartości,
Zaprawdę, gdybym nie był tym, czym jestem,
Nim tylko być bym chciał.

KOMINIUSZ
Jużeście kiedyś
Szczerbili z sobą miecze?

MARCJUSZ
Gdyby jedna
Połowa świata drugą wzięła za łeb,
A on stał na tej samej ze mną stronie,
Umyślnie bym wszczął bunt dlatego tylko,
Abym go mógł mieć przeciw sobie. On jest
Lwem, na którego polowanie lechce
Mą dumę.

PIERWSZY SENATOR
Zacny Marcjusz, chciej zatem
Pod Kominiuszem wziąć udział w tej wojnie.

KOMINIUSZ
Wszakżeś nam to już przyrzekł?

MARCJUSZ
Nie inaczej.
I wiernym słowu. Tytusie Larcjuszu,
Będziesz więc jeszcze raz świadkiem mojego
Spotkania z Aufidiuszem; wszakże będziesz?
Jeszcześ nie stępieł?

LARCJUSZ
Nie, Marcjuszu, wolę
Choćby o kuli pójść z drugimi walczyć
Niż zostać z tyłu.

MENENIUSZ
Szlachetna krew!

PIERWSZY SENATOR
Idźmy
Do Kapitolu, tam na nas czekają
Najlepsi nasi przyjaciele.

LARCJUSZ
Idźmy.
Ty nam przewodnicz, panie, i ty także,
Cny Kominiuszu, my za wami pójdziem.
Wam wprzód przystoi.

KOMINIUSZ
Szlachetny Marcjuszu!

PIERWSZY SENATOR
do obywateli
Dalej, do domu!

MARCJUSZ
Nie, niech pójdą z nami.
Wolskowie mają dość zboża; pozwólcie
Tym szczyrom napaść się w ich spichrzach. Nuże,
Przezacna zgrajo, pokaż swą waleczność!

*Senatorowie, KOMINIUSZ, MARCJUSZ, LARCJUSZ i MENENIUSZ wychodzą. Obywatele wy-
noszą się chyłkiem.*

SYCYNIUSZ
Jestże kto bardziej dumny niż ten Marcjusz?

BRUTUS
Nie wiem, kogo by z nim porównać.

SYCYNIUSZ
Będąc obrani trybunami ludu...

BRUTUS

Czy uważałeś²⁶ jego wzrok i gesty?

SYCYNIUSZ

Nie, tylko jego przekąsy²⁷.

BRUTUS

Gdy go rozdrażnisz, z bogów szydzić gotów.

SYCYNIUSZ

Drwić z spokojnego księżycy.

BRUTUS

Obecna wojna pożera go. Nie wie,
Jak się już nadąć, że tak jest waleczny.

pycha

SYCYNIUSZ

Tęgo rodzaju ludzie, polechtani
Bodźcem powodzeń, pogardzają cieniem,
Po którym chodzą w południe. Dlatego
Dziwi mnie, że on przy swej wyniosłości
Pod Kominiuszem nie wzbrania się służyć.

BRUTUS

Sławy, o którą mu idzie, a której
Nieskądne względy już zyskał, nie można
Skuteczniej nabyć i łatwiej zarazem,
Jak stojąc za kimś będącym na czele,
Bo jeśli się co nie uda, powiedzą:
„Wódz temu winien” — choć wódz z swojej strony
Czynił, co tylko człowiek czynić może;
Głupia krytyka krzyżeć będzie wtedy:
„O, gdyby Marcjusz był tę rzecz prowadził!”

SYCYNIUSZ

Jeżeli się zaś powiedzie, opinia,
Która tak bardzo sprzyja Marcjuszowi,
Obierze z zasług Kominiusza.

BRUTUS

Z góry

Można przewidzieć, że połowa chwały
Kominiuszowej na Marcjusza spłynie,
Choćby ten na nią nie pracował. Wszystkie
Zaś jego chyby²⁸ podniosą wysokość
Zalet Marcjusza, choćby Marcjusz w gruncie
Bynajmniej na to nie zasłużył.

SYCYNIUSZ

Pójdźmy

Posłuchać, co tam o wyprawie radzą

²⁶uważać coś (daw.) — dziś: zwracać na coś uwagę, zauważać coś. [przypis edytorski]

²⁷przekąs (daw.) — drwina, szyderstwo. [przypis edytorski]

²⁸chyba (daw.) — uchybienie, błąd. [przypis edytorski]

I w jaki sposób weźmie się ten człowiek
Do obecnego przedsięwzięcia.

BRUTUS

Idźmy.

Wychodzą.

SCENA DRUGA

Koriolę. Wnętrze senatu.

AUFIDIUSZ *i senatorowie.*

PIERWSZY SENATOR

Jesteś więc tego zdania, Aufidiuszu,
Że Rzym przeniknął nasze tajne plany
I wie, co knuję?

AUFIDIUSZ

Inneż zdanie wasze?
Kiedyż to u nas co bądź umyślono
I wykonano, żeby wprzód do Rzymu
Nie doszły o tym słuchy? Przed czterema
Niespełna dniami miałem stamtąd wieści,
Których treść na to wychodzi; jak myślę,
Mam list przy sobie; oto jest, słuchajcie.

czyta

„Zbierają wojska, nie wiadomo jednak,
Czy je chcą wysłać na wschód, czy na zachód,
Drożyzna wielka, lud wicherzy i słycać,
Że wódz Kominiusz, a z nim Marcjusz, dawny
Wasz nieprzyjaciel, którego jednakże
Rzymianie bardziej niż wy nienawidzą,
I Tytus Larcjusz, waleczny Rzymianin,
Kierują we trzech przygotowaniach
Do tej wyprawy. Snadź²⁹ ona jest na was.
Pomyślcie nad tym”.

PIERWSZY SENATOR

Nasze wojska w polu.
Nie wąpiliśmy, że Rzym skory będzie
Dać nam odpowiedź.

AUFIDIUSZ

Ani się wam zdało
Stosownym plan nasz w tajemnicy trzymać
Tak długo, ażby śmiało mógł wyjść na wierzch;
Bo go Rzym w samym zarodzie przewąchał.
Przez to odkrycie zostajemy zbici
Z drogi do celu, który się zasadzał
Na wzięciu kilku miast, nimby się w Rzymie
O poruszeniach naszych dowiedziano.

---

²⁹ *snadź* (daw.) — widocznie, zapewne. [przypis edytorski]

DRUGI SENATOR

Dzisiaj niezwłocznie, zacny Aufidiuszu,
Nie tracąc czasu, śpiesz do swoich hufców;
My tu w Koriolach zostaniem ku straży
I ku obronie. Jeśli nas oblegną,
Przyjdź nam na odsiecz; nie sądzę jednakże,
Abyś ich znalazł przygotowanymi³⁰.

AUFIDIUSZ

O, nie uwodźcie się³¹, mówię wam o tym
Jako o rzeczy pewnej, więcej powiem:
Liczne oddziały ich wojsk już są w marszu
I tu zmierzają. Żegnam was, panowie.
Jeśli się spotkam z Kajusem Marcjuszem,
Nie będzie żartów między nami, bośmy
Przysięgli sobie wzajem póty walczyć,
Póki jednemu z nas tchu nie zabraknie.

WSZYSCY

Niech cię bogowie wspierają!

AUFIDIUSZ

I w zdrowiu
Was utrzymują

PIERWSZY SENATOR

Żegnaj!

DRUGI SENATOR

Żegnaj!

WSZYSCY

Żegnaj!

Wychodzą.

SCENA TRZECIA

Rzym. Komnata w domu MARCJUSZA.

WOLUMNIA i WIRGILIA *siedzą na stołkach i szyją.*

WOLUMNIA

Proszę cię, córko, śpiewaj, a przynajmniej bądź weselsza. Gdyby mój syn był moim mężem, bardziej bym się czuła szczęśliwa w jego nieobecności, która mu jedna sławę, niż w jego objęciach, które by mi świadczyły o jego miłości. Gdy jeszcze małym był chłopięciem, jedynym owocem mego żywota; gdy jego młodość i uroda wszystkich pociągała oczy; gdy inna matka takiego dziecka na całodzienne prośby królów nie byłaby odstąpiła jednej godziny spoglądania na nie, wtedy ja, marząc o jego przyszłości, myśląc, że ta piękna postać bez wieńca chwały byłaby tym, czym marny obrazek zawieszony na ścianie, znajdowałam uciechę w wyszukiwaniu dlań niebezpieczeństw, wśród których mógł się dobić chwały. Wysłałam go na krwawą wojnę, z której wrócił ozdobiony wieńcem dębowym³². Zaprawdę, córko, nie bardziej zadrgałam z radości, słysząc po raz pierwszy, że

Matka

³⁰znaleźć kogoś jakimś (daw.) — zobaczyć, że ktoś jest jakiś; uznać kogoś za jakiegoś; ocenić jako. [przypis edytorski]

³¹uwodzić się — tu: zwodzić samego siebie, oszukiwać się. [przypis edytorski]

³²wieniec dębowy — *corona civica*, jedno z najwyższych odznaczeń wojskowych starożytnego Rzymu, przyznawane za uratowanie życia współobywatela w czasie bitwy. [przypis edytorski]

mi się urodziło dziecię płci męskiej, niż widząc po raz pierwszy, że się to dziecię pokazało mężem.

WIRGILIA

Lecz gdyby był zginął, o pani, gdyby był zginął!

Matka, Patriota

WOLUMNIA

Wtedy jego dobre imię zastąpiłoby mi było miejsce syna i w nim bym się była odrodziła. Szczerze ci wyznaję, że gdybym miała dwunastu synów, z których by każdy stał na równi w mym sercu i każdy był mi tak drogi jak twój i mój kochany Marcjusz, wolałabym, żeby jedenastu szlachetnie umarło za ojczyznę, niż żeby jeden poza bitwą zmarniał na łożu rozkoszy.

Wchodzi DOMOWNICA.

DOMOWNICA

Pani, szlachetna sąsiadka, Waleria,
Przyszła odwiedzić was.

WIRGILIA

Błagam cię, pani,
Pozwól mi odejść.

WOLUMNIA

Zostań. Zdaje mi się,
Że słyszę odgłos trąb twojego męża,
Że widzę, jak w tej chwili Aufidiusza
Targa za włosy, a przed nim Wolskowie
Jak dzieci przed lwem stronią; zdaje mi się,
Że jestem przy tym, jak tupie i woła:
„Za mną tu, tchórze! Was w trwodze poczęto,
Chociaż byliście w Rzymie narodzeni”.
I łuskokrytą³³ ręką obcierając
Skrwawione czoło, postępuje naprzód,
Na kształt żniwiarza, który postanowił
Zżąć wszystko albo utracić zarobek.

Żołnierz

WIRGILIA

Skrwawione czoło! O, chroń go, Jowiszu³⁴!

WOLUMNIA

Milcz, głupie dziecko! Krwawe znamię bardziej
Ozdabia męża niż złote trofea.
Piersi Hekuby, karmiące Hektora³⁵,
Mniej były piękne niż Hektora czoło,
Gdy zeń krew ciekła pod ciosami Greków.
Powiedz Walerii, żeśmy ją gotowe
Przyjąć, jak zawsze.

Żołnierz

Wychodzi DOMOWNICA.

WIRGILIA

O nieba, zasłońcie
Mego małżonka przed tym Aufidiuszem!

³³*łuskokryta ręka* — ręka okryta pancerną rękawicą, z metalowych płytek mocowanych do skórzanego podkładu. [przypis edytorski]

³⁴*Jowisz* a. *Jupiter* (mit. rzym.) — najwyższe bóstwo rzymskiego panteonu, bóg nieba i burzy, odpowiednik gr. Zeusa. [przypis edytorski]

³⁵*Piersi Hekuby, karmiące Hektora* — Hekuba była żoną króla Priama i matką Hektora, najdzielniejszego z wojowników trojańskich podczas wojny trojańskiej. [przypis edytorski]

WOLUMNIA

Dziesięć modły! On zęgnie zuchwały
Kark Aufidiusza i zdepcę go nogą.

DOMOWNICA *wprowadza WALERIĘ i jej towarzyszkę.*

WALERIA

Zacne niewiasty, bądźcie pozdrowione!

WOLUMNIA

Luba sąsiadko.

WIRGILIA

Miło mi widzieć was.

WALERIA

Jakże się macie? Zakute z was domatorki. Cóż to, szyjecie, widzę? Śliczne rąbki³⁶, na pocziwość! Jakże się miewa twój mały synek, Wirgilio?

WIRGILIA

Dziękuję wam, łaskawa pani, zdrów jest, do usług waszych.

WOLUMNIA

Wolałby patrzeć na połysk mieczów i słuchać odgłosu trąb niż siedzieć przy swoim ochmistrze³⁷.

WALERIA

Walny³⁸ chłopiec, prawdziwy syn swego ojca. Przeszłej środy przyglądałam mu się przez pół godziny, ma coś tak pewnego w sobie. Widziałam, jak pogonił za złotobarwnym motylem; schwytał go i puścił, dalejże znowu w pogoń za nim, i znowu go schwytał. Schwytał go znowu, czy to z gniewu, że upadł, czy to z innej jakiej przyczyny, zacisnął zęby i zgniótł go; powiadam wam, zgniótł go bez litości.

Dziecko

WOLUMNIA

To z ojca te raptusy.

WALERIA

Doprawdy, rzadkie dziecko.

WIRGILIA

Ladaco³⁹, pani.

WALERIA

Odlóżcie na bok robotę i pójďte ze mną: muszę was dziś rozpróżniaczyć.

WIRGILIA

Wybacz, kochana pani, nie wyjdę na krok z domu.

WALERIA

Ani na krok?

WOLUMNIA

Wyjdzie, wyjdzie.

WIRGILIA

Przepraszam cię, matko: nie wyjdę, nie przestąpię progu domu, dopóki mój pan nie powróci z wojny.

³⁶*rybek* — daw. element stroju, chusta osłaniająca głowę kobiety. [przypis edytorski]

³⁷*ochmistrz* (daw.) — urzędnik zarządzający dworem panującego lub magnata; opiekun dzieci na takim dworze. [przypis edytorski]

³⁸*walny* (daw.) — dzielny, chwacki. [przypis edytorski]

³⁹*ladaco* — ktoś niewiele wart, nicpoń. [przypis edytorski]

WALERIA

Wstydź się, nierozsądnie czynisz, więząc się tak w domu. Pójdź, odwiedzimy leżącą połogiem przyjaciółkę.

WIRGILIA

Życzę jej prędkiego wydobrzenia i odwiedzę ją w modłach moich, ale do niej pójść nie mogę.

WOLUMNIA

Dlaczego? Powiedz dlaczego?

WIRGILIA

Nie dla oszczędzenia sobie fatygi ani dla braku życzliwości ku niej.

WALERIA

Chcesz być drugą Penelopą⁴⁰; powiadają jednak, że wszystkie jej prace pod niebtynością Ulissesa⁴¹ posłużyły tylko do rozplenienia molów w Itace. Pójdź, chciałabym, żeby ten twój rańtuch⁴² tak był czuły jak twoje palce, ażebyś go z litości kłuć przestała. Pójdź, pójdź z nami.

WIRGILIA

Nie, kochana pani, wybac mi; doprawdy nie pójdę.

WALERIA

Daj się namówić, a ja ci za to udzielę wyborynych nowin o twym mężu.

WIRGILIA

Jeszcze ich być nie może, pani.

WALERIA

Jako żywo, nie żartuję; tej nocy nadeszły wieści od niego.

WIRGILIA

O pani! Czy podobna?

WALERIA

Tak jest, rzeczywiście; słyszałam to od jednego z senatorów. Rzecz się ma tak: Wolskowie wysłali wojsko, przeciw któremu pociągnął Kominiusz z częścią naszych sił. Twój mąż i Tytus Larcjusz rozłożyli się pod Koriolami; nie wątpię bynajmniej o pomyslnym skutku wyprawy i spodziewają się położyć wkrótce koniec tej wojnie. Wszystko to, na honor, szczerą jest prawdą; a teraz, proszę cię, pójdź z nami.

WIRGILIA

Miej mnie za wytłumaczoną, łaskawa pani; będę ci we wszystkim posłuszna prócz w tym jednym.

WOLUMNIA

Daj jej pokój, w takim usposobieniu, jak jest teraz, popsułaby nam dobry humor.

WALERIA

W istocie, i ja tak sądzę. Bądź więc zdrowa. Pójdźmy, szanowna przyjaciółko. Proszę cię, jeszcze raz, Wirgilio, wypraw za drzwi posępność i pójdź z nami.

WIRGILIA

Nie, kochana pani; rzetelnie powiadam, że nie mogę. Życzę wam dobrej zabawy.

WALERIA

Kiedy tak, bądźże zdrowa.

Wychodzą.

⁴⁰*Penelopa* (mit. gr.) — opisana w *Odysei* żona Odysusza, która przez 20 lat wiernie czekała na powrót męża z wojny trojańskiej. W tym czasie zwodziła ubiegających się o jej rękę zalotników, obiecując, że wyjdzie ponownie za mąż, gdy skończy tkąć całun dla teścia, lecz każdej nocy pruća robioną w dzień tkaninę. [przypis edytorski]

⁴¹*Ulisses* (mit. gr.) — inaczej: Odyszeusz, król Itaki, bohater *Iliady* i *Odysei* Homera, znany ze sprytu. [przypis edytorski]

⁴²*rańtuch* (daw.) — kobiece nakrycie głowy; wełniana chusta zakrywająca głowę i ramiona, niekiedy również część twarzy. [przypis edytorski]

SCENA CZWARTA

Pod Koriolami.

Przy odgłosie trąb wchodzi z chorągwiami MARCJUSZ, LARCJUSZ, dowódcy i żołnierze, ku nim nadbiega GONIEC.

LARCJUSZ
Nadchodzą wieści stamtąd. O co idzie,
Że się już starli?

MARCJUSZ
Konia mego stawiam
Przeciw twojemu, że jeszcze nie.

LARCJUSZ
Zgoda.
Czy wódz nasz starł się już z nieprzyjacielem?

GONIEC
Stoją naprzeciw siebie, ale jeszcze
Nie przemówili do siebie i słowa.

LARCJUSZ
Koń twój należy do mnie.

MARCJUSZ
Przyjmij odkup.

LARCJUSZ
Ani go sprzedam, ani go daruję,
Pożyczyć ci go wszakże gotów jestem
Na jakie pół sta⁴³ lat. Wezwijmy miasto
Do poddania się.

MARCJUSZ
Dalekoż stąd stoją
Obydwa wojska?

GONIEC
O półtorej mili.

LARCJUSZ
Będziemy ich więc, a oni nas słyszeć.
A teraz, Marsie⁴⁴, dodaj nam szybkości,
Abyśmy mogli nie otarłszy mieczów,
Ruszyć na pomoc naszym braciom w polu.
Nuże, surmacze⁴⁵, dajcie znak.

Dają znak do rozmówienia się. Na murach ukazują się kilku senatorów i mieszczan.

---

⁴³sta — dziś: setki. [przypis edytorski]

⁴⁴Mars (mit. rzym.) — bóg wojny. [przypis edytorski]

⁴⁵surmacz (daw.) — trębacz wojskowy; od *surma*: instrument dęty używany w daw. wojsku do sygnalizacji. [przypis edytorski]

Tullus Aufidiusz jestli⁴⁶ w murach waszych?
Odpowiadajcie.

PIERWSZY SENATOR

Nie ma go i nie ma
Nikogo, co by się lękał was bardziej
Niż on, który się wcale was nie lęka.
Słyszycie odgłos naszych trąb?

Odgłos trąb w oddali.

Wzywają
One do walki dzielną naszą młodzież.
Zburzym te mury prędzej, niżby one
Miały nas zamknąć jak bydło. Te bramy
Zdają się wprawdzie zatarasowane,
Ale podparte są tylko trzciniami;
Otworzą się wnet same. Czy słyszycie?

Powtórny odgłos trąb i wrzawa w oddaleniu.
Tam jest Aufidiusz, słyszycie, jak hula
Wśród waszych hufców rozbitych?

MARCJUSZ

Już walczą!

walka

LARCJUSZ

Niech ten zgielk będzie nam hasłem. Hej, drabin!
Bramy Korioli otwierają się nagle i Wolskowie wchodzą na scenę.

MARCJUSZ

Nie boją się nas i wychodzą. Dalej!
Zasłońcie serca tarczami i walczcie
Przy serc pomocy, pewniejszej niż tarcze.
Naprzód, waleczny Tytusie! Te łotry
Wyrażną sobie igraszkę z nas stroją.
Czuję po całym ciełe pot wściekłości.
Dalej, żołnierze! Naprzód! Kto się cofnie,
Będzie w mych oczach Wolskiem i poczuje
Smak mego miecza.

Hasło do bitwy. Rzymianie i Wolskowie wychodzą, walcząc. Rzymianie zostają odparci do swych przekopów. MARCJUSZ powraca.

MARCJUSZ

Niech was tkną wszystkie zarazy południa!
Wy kały Rzymu, psy! Niech was okryją
Wrzody i trądy, byście wstręt budzili
Przed ukazaniem się, byście się wzajem
O milę z ciągiem wiatru zarażali!
O, gęsie dusze w powłoce człowieczej!
Jakżeście mogli uciec przed hałastrą,
Którą by małpy w puch rozbiły? Bodaj
Was Ere⁴⁷ schłonał! Wszystkie rany z tyłu.
Plecy czerwone, a oblicza blade
Z trwogi i znoju. Wróćcie do ataku

Walka, Tchórzostwo

⁴⁶ *jestli* — konstrukcja z partykułą -li; znaczenie: czy jest. [przypis edytorski]

⁴⁷ *Ereb* (mit. gr.) — najciemniejsza część Hadesu, podziemnej krainy zmarłych. [przypis edytorski]

Albo, do wszystkich piorunów, porzucę
Nieprzyjaciela, a rzucę się na was;
Podnieście głowy! Poprawcie się! Jeśli
Śmiało natrzecie, zagnamy ich nazad
Między ich baby, tak jak oni teraz
Do tych przekopów nas odparli.

Powtórne hasło do bitwy. Wolskowie i Rzymianie stają znowu naprzeciw siebie i walka znowu się wszczyną. Wolskowie cofają się do miasta. MARCJUSZ ściga ich aż do bram.
Bramy otwarte: wesprzyjcie mnie teraz!
Szczęście otwiera je idącym naprzód,
Nie tym, co podle tył podają. Za mną!

Walka

Wbiega w bramę, która w tejże chwili zostaje za nim zatrzaśnięta.

PIERWSZY ŻOŁNIERZ
Szalona śmiałość! Niegłupim pójść za nim.

DRUGI ŻOŁNIERZ
Ani ja.

TRZECI ŻOŁNIERZ
Patrzcie, zatrzasnęli bramę!

Szczękł broni nie ustaje.

WSZYSCY
Będzie mu ciepło! Przepadł, ani wątpić.

Wchodzi TYTUS LARCJUSZ.

LARCJUSZ
Co się z Marcjuszem stało?

WSZYSCY
Zginął pewnie.

PIERWSZY ŻOŁNIERZ
Zdążając krok w krok za pierzchającymi,
Wszedł z nimi razem do miasta, wtem nagle
Zamknięto bramy. Został się sam przeciw
Całej załodze.

żołnierz

LARCJUSZ
O szlachetny mężu!
W tobie jest lepszy hart niż w mieczu twoim,
Choć on ze stali; kiedy on się zgina,
Ty się wyprężasz. Opuszczono ciebie!
Rubin tak wielki jak ty obok ciebie
Straciłby wartość. Tyś był wojownikiem
Szkoly Katona⁴⁸, nie tylko prawicą
Dzielnym i strasznym, lecz i siłą wzroku,

⁴⁸Tyś był wojownikiem szkoly Katona — tzn. na wzór Katona Starszego (234–149 p.n.e.), znanego z surowości obyczajów rzymskiego męża stanu, mówcy i zdolnego wodza, który przeprowadził m.in. bezwzględna kampanię wojenną w Hiszpanii. Życiorys Katona, podobnie jak życiorys Koriolana, znajduje się w *Żywotach sławnych mężów* Plutarcha, jednak Szekspir, który czerpał z tego dzieła, zapomniał, że Katon żył prawie trzysta lat później niż Koriolan. [przypis edytorski]

I brzmieniem głosu do gromu podobnym.
Takeś przerażać umiał nieprzyjaciół,
Że się zdawało, jakby świat miał febrę
I trząś się w swoich posiadach.

MARCJUSZ *wraca skrwawiony i ścigany przez nieprzyjaciół.*

PIERWSZY ŻOŁNIERZ
Patrz, wodzu!

LARCJUSZ
To Marcjusz, idźmy mu pomóc lub zginąć!

Walczą i wszyscy wchodzą do miasta.

SCENA PIĄTA

Wewnątrz miasta. Ulica.

Kilku Rzymian wchodzi z łupami.

PIERWSZY RZYMIANIN
Zaniosę to do Rzymu.

DRUGI RZYMIANIN
A ja to.

TRZECI RZYMIANIN
Zjedźże kaduka!⁴⁹ Wziąłem to za złoto.
Wrzawa wojenna ciągle się daje słyszeć w oddali.

MARCJUSZ i TYTUS LARCJUSZ *wchodzą z trębaczami.*

MARCJUSZ
Patrz no, ci trutnie ważą czas na równi
Z złamaną drachmą⁵⁰. Ołowiane łyżki,
Bety, żelazo niewarte obola⁵¹,
Stare łachmany, które by kat pogrzebł
Razem z wisielcem: wszystko to zagarnia
Ta szuja jeszcze przed skończeniem bitwy.
Rzućcie mi zaraz precz tę drań⁵². — Słyszycie
Tę wrzawę, ten szcęk broni w tamtej stronie?
Tam wasz wódz, dalej do niego! Tam brodzi
W strugach krwi waszych współziomków Aufidiusz,
Cel nienawiści mojej. Cny Tytusie,
Weź pewną liczbę ludzi, ile trzeba
Do obsadzenia miasta; ja tymczasem
Z takimi, którzy mają szczyptę ducha,
Pospieszę w pomoc Kominiuszowi.

LARCJUSZ
Zacny człowieku, tyś ranny; po takiej
Gwałtownej pracy niepodobna⁵³ tobie
Przedsiębrać nowej wyprawy.

MARCJUSZ
Bez pochwał,
Tytusie, jeszcze się wcale nie rozgrzał.

żołnierz

⁴⁹Zjedźże kaduka! — daw. przekleństwo: niech cię lichy (dosł.: zjedz diabła). [przypis edytorski]

⁵⁰drachma — staroż. moneta grecka, na ogół srebrna; jedną drachmę dzielono na 6 oboli. [przypis edytorski]

⁵¹obol — drobna staroż. moneta grecka. [przypis edytorski]

⁵²drań (daw., r.ż.) — o rzeczach: lichota, rupiecie, graty, gałgany. [przypis edytorski]

⁵³niepodobna (daw.) — nie można, nie da się, jest niemożliwe. [przypis edytorski]

Bądź zdrów, ubytek tych kilku krwi kropel
Na zdrowie będzie mi, a nie na szkodę.
Tak się ukazać chcę Aufidiuszowi
I walczyć.

LARCJUSZ

Oby nadobna bogini
Fortuna⁵⁴ chciała zakochać się w tobie,
I swymi czary odbijała miecze
Twych przeciwników! Dzielny wojowniku,
Niech szczęście będzie ci giermkciem!

MARCJUSZ

A tobie
Tak wiernym druhem, jak tym, których wznosi
Najwyżej. Bywaj zdrów.

LARCJUSZ

O wzorze mężów!

Wychodzi MARCJUSZ

Idź zadąć w trąbę na rynku, każ na nim
Zebrać się pierwszym urzędnikom miasta!
Tam im zamiary oznajmimy nasze.

Wychodzą.

SCENA SZÓSTA

W pobliżu obozu KOMINIUSZA.

KOMINIUSZ *z wojskiem w odwrocie wchodzi na scenę.*

KOMINIUSZ

Nabierzcie nieco tchu, jestem z was kontent⁵⁵.
Sprawiliście się, moi przyjaciele,
Tak, jak przystoi Rzymianom, w spotkaniu
Nielekkomyślnie, w odwrocie niepodle⁵⁶.
Będziemy jeszcze musieli wytrzymać
Nowe natarcie wrogów. W ciągu walki
Dochodziły nas od czasu do czasu
Wiatrem niesione wojenne odgłosy
Naszych współbraci. Oby ich orężom
Bogowie rzymscy tak błogosławili,
Jak tego tobie życzym; aby nasze
Obydwa wojska radośnie złączone
Dziękczynną mogły im ofiarę złożyć!

GONIEC *nadbiega.*

Cóż tam nowego?

GONIEC

Mieszkańcy koriolscy,
Zrobiwszy z miasta wycieczkę, wydali

⁵⁴*Fortuna* (mit. rzym.) — bogini ślepego przypadku, losu; wspominana zwłaszcza w związku z dobrym losem, szczęściem. [przypis edytorski]

⁵⁵*kontent* (daw.) — zadowolony. [przypis edytorski]

⁵⁶*niepodle* — tj. bez hańby, bez tchórzostwa. [przypis edytorski]

Wojskom Larcjusza i Marcjusza bitwę.
Widziałem naszych odpartych do szańców,
I z tym przychodzę.

KOMINIUSZ

Choćbyś mówił prawdę,
Nie zdaje mi się, abyś dobrze mówił.
Jakże to dawno się stało?

GONIEC

Nie dawniej
Jak przed dwiema godzinami, wodzu.

KOMINIUSZ

Nie masz stąd mili⁵⁷ do Koriol, dopiero
Cośmy słyszeli odgłosy ich kotłów.
Jakżeś mógł tyle czasu spotrzebować
Na przejście jednej mili i tak późno
Przybyć z tą wieścią?

GONIEC

Przednie straże Wolsków
W pogoń puściły się za mną, musiałem
Nadłożyć drogi trzy czy cztery mile;
Inaczej byłbym tu od pół godziny.

Wchodzi MARCJUSZ.

KOMINIUSZ

Któż to jest, co się tu zbliża, jak gdyby
Ze skóry go obdarto? O, bogowie!
To twarz, to postać Marcjusza, widziałem
Go już tak kiedyś.

żołnierz

MARCJUSZ

Przychodzę za późno?

KOMINIUSZ

Pasterz nie mógłby dokładniej odróżnić
Odgłosu grzmotu od brzęku grzechotki,
Jak ja odróżniam dźwięk głosu Marcjusza
Od głosu lichszych ludzi.

MARCJUSZ

Więc za późno?

KOMINIUSZ

Tak, jeśliś przyszedł tu nie we krwi innych,
Ale swą własną okryty.

MARCJUSZ

O, pozwól
Mi się uściśnąć ramieniem tak zdrowym

⁵⁷*mila* — jednostka miary długości (odległości), używana od czasów staroż., oznaczająca początkowo tysiąc kroków (łac. *mille passus*) podwójnych, czyli ok. 1,5 km. [przypis edytorski]

Jak wtedy, kiedy chodziłem w zaloty:
Z równie radosnym uczuciem jak wtedy,
Kiedyśmy ślubny dzień nasz obchodzili
I blask jarzących pochodni nam świecił
Do łóż małżeńskich.

KOMINIUSZ

Kwiecie wojowników!
Mów, co się dzieje z Tytusem Larcjuszem?

MARCJUSZ

To, co z kimś urząd sędziego pełniącym:
Dekretującym jednych na wygnanie,
A drugich na śmierć, ułaskawiającym
Jednych, a drugich przejmującym trwogą.
W imieniu Rzymu trzyma on Koriolę,
Jakby na sforze⁵⁸ ogara, którego
Puści, gdy zechce.

KOMINIUSZ

Gdzież jest ten niecnota,
Co mówił, że was odparto do szańców?
Niech się tu zaraz stawi.

MARCJUSZ

Daj mu pokój,
On prawdę mówił, bo te bohaterzy,
Co były ze mną (podła zbieranina!
Niech im kat świeci! Im dawać trybunów!),
Jak mysz przed kotem zemknęli przed zgrają
Gorszą od siebie.

KOMINIUSZ

Jakimże sposobem
Zwycięstwo przy was zostało?

MARCJUSZ

Zostawmy
Opowiadanie na później.
Gdzież nieprzyjacieli? Jesteście już pola
Bitwy panami? Jeśli nie, dlaczegoż
Stać się onymi zwlekacie?

KOMINIUSZ

Marcjuszu,
Ścieraliśmy się z niepomyślnym skutkiem
I cofnęliśmy się dla pomyślniejszej
Odmiany losu.

MARCJUSZ

Nie wiecie, jak stoją
Ich wojska i gdzie znajdują się ludzie,
W których swą ufność położyli?

⁵⁸*sfora* (daw.) — rzemień lub linka do prowadzenia psów gończych na polowanie. [przypis edytorski]

KOMINIUSZ

Jeślim

Dobrze uważał, przednią straż trzymając
Ancjaci, czoło ich wojska, a wodzem
Ich jest Aufidiusz, jądro ich nadziei.

MARCJUSZ

Wodzu, zaklinam cię na wszystkie bitwy,
Któreśmy razem odbyli, na wszystką
Krew, którą obok siebie przeleliśmy;
Na ową przyjaźń, którąśmy przyrzekli
Sobie nawzajem — pozwól mi pójść przeciw
Aufidiuszowi i jego Ancjatom,
I to niezwłocznie. Napelniwszy przestwór
Podniesionymi mieczmi i włóczniami,
Doświadczmy szczęścia tej chwili.

żołnierz, odwaga

KOMINIUSZ

Chociażbym

Wolał, ażebyś przede wszystkim innym
Pokrępiającą wziął kąpiel i balsam
Pozwolił sobie przyłożyć na rany,
Nie śmiem się jednak opierać
Żądaniu twemu. Wybierz sobie ludzi,
Którzy najlepiej wesprzeć cię zdołają
W tym przedsięwzięciu.

MARCJUSZ

Są nimi ci, którzy

Najwięcej czują pochopu⁵⁹ do tego.
Jeżeli tu jest kto taki (a grzechem
Byłoby wątpić), co lubi ten pokost,
Którym widzicie mnie pomalowanym;
Jeżeli tu jest kto taki, co mniej się
Uszczerbku ciała niż złej sławy lęka,
Co myśli, że śmierć szlachetna ma stokroć
Więcej wartości niż jałowe życie,
I bardziej kocha ojczyznę niż siebie,
Niech taki, współ z podobnymi sobie,
Poruszy ręką — tak:

podnosi rękę i wstrząsa nią

Na okazanie

Swej gotowości, i uda się za mną.

Wszyscy wydają okrzyk i potrzęsają mieczami, podnoszą go na ramionach i rzucają czapki w górę.

Mnie tylko? Tylko mnie? Cóż to, czy chcecie
Miecz ze mnie zrobić? Bez tych zwierchnich oznak!
Któryż z was w gruncie niewart czterech Wolsków?
Któryż w spotkaniu z Aufidiuszem tak się
Nie złoży tarczą, jak on się nią składa?
Przecież choć wszystkim wam dziękuję, muszę
Pewną część tylko spomiędzy was wybrać,

⁵⁹ *pochop* (daw.) — chęć; zapal. [przypis edytorski]

Reszta dopełni swego obowiązku
W innym spotkaniu, gdy się pora zdarzy.
Marsz, więc! Niech czterech setników oddzieli
Z komendy swojej tych, co się okażą
Najbardziej skłonni do boju.

KOMINIUSZ

Ruszajcie,
Moi waleczni, stwierdźcie⁶⁰ te oznaki
Męstwa czynami, a będziecie z nami
Dzielili wszelkie korzyści zwycięstwa.

Wychodzą.

SCENA SIÓDMA

Bramy Korioli.

TYTUS LARCJUSZ, *zostawiawszy załogę w Koriolach, idąc przy odgłosie trąb i kołtów na pomoc KOMINIUSZOWI i MARCJUSZOWI, wchodzi na scenę z NAMIESTNIKIEM swoim, oddziałem żołnierzy i przewodnikiem.*

LARCJUSZ

Niech bramy będą strzeżone, pełnijcie
Waszą powinność tak, jakem wam wskazał;
Jeżeli przyślę, wyprawcie natychmiast
Tamte centurie⁶¹, reszta ich wystarczy
Do utrzymania się jakiś czas. Jeśli
Przegramy bitwę, będziemy musieli
Opuścić miasto.

NAMIESTNIK

Spuść⁶² się na nas, wodzu.

LARCJUSZ

Idźcie i bramy zamknijcie za sobą.
Hej, przewodniku, postępuj przed nami —
I do rzymskiego prowadź nas obozu.

Wychodzą.

SCENA ÓSMA

Pole bitwy pomiędzy obozami Rzymian i Wolsków.

Wrzawa wojenna. MARCJUSZ i AUFIDIUSZ wchodzi.

Pojedynek

MARCJUSZ

Z tobą chcę tylko walczyć, boś ty dla mnie
Nienawistniejszy niż krzywoprzysięzca.

AUFIDIUSZ

Równieśmy sobie nienawistni. Nie ma
W Afryce węża, którym bym się bardziej
Brzydził niż twoją sławą i zuchwalstwem.
Trzymaj się krzepko!

⁶⁰stwierdzić (daw.) — tu: potwierdzić; wzmocnić, utrwalić. [przypis edytorski]

⁶¹centuria — jednostka taktyczna wojska rzymskiego licząca stu piechurów. [przypis edytorski]

⁶²spuścić się na kogoś (daw.) — polegać na kimś, liczyć na kogoś. [przypis edytorski]

MARCJUSZ

Kto się pierwszy cofnie,
Niech skona jako niewolnik drugiego
I niech go przeklną bogowie!

AUFIDIUSZ

Jeżeli ja ci tył podam, Marcjuszu,
Wolno ci będzie szczuć mnie jak zająca.

MARCJUSZ

Nie ma trzech godzin, Tullusie, jak w murach
Twojego miasta samopas walczyłem
I wyprawiałem, co chciałem. Nie moja
To krew, którą mnie widzisz tak upstrzonym.
W imieniu zemsty natęż swoje siły.

AUFIDIUSZ

Chociażbyś nawet był Hektorem⁶³ owym,
Gwiazdą twojego chępliwego rodu,
Nie wymkniesz mi się stąd.

Walczą. Kilku Wolsków przychodzi w pomoc AUFIDIUSZOWI.
Usłużni, ale niemężni! Przekłeta
Wasza gorliwość wstydem mnie okrywa.

Wychodzą, walcząc. AUFIDIUSZ i Wolskowie ustępują przed MARCJUSZEM.

SCENA DZIEWIĄTA

Tamże.

Zgiełk bitwy. Sygnały do odwrotu. Muzyka triumfalna. Z jednej strony wchodzi KOMINIUSZ z częścią wojska, z drugiej MARCJUSZ, z zawieszoną ręką na bindzie⁶⁴, na czele swego oddziału.

KOMINIUSZ

Gdybym ci zaczął opowiadać twoje
Dzisiejsze czyny, sam byś im, Marcjuszu,
Nie chciał dać wiary, ale zdam z nich sprawę
Tam, gdzie słuchając ich, senatorowie
Łzy mieszać będą z uśmiechem radości.
Gdzie znakomici patrycjusze, milcząc,
Słuchać mnie będą, wzruszać ramionami,
Wreszcie podziwiać, gdzie kobiety będą
Drzeć z przerażenia i w słodkim wzruszeniu
Z uwagą chwytając każde moje słowo.
Gdzie płytkogłowi trybunowie, wespół
Z cuchnącą zgrają niesfornych plebejan,
Nienawidzący twej wyższości, będą
Zmuszeni mówić: „Dziękujemy bogom,
Że Rzym takiego posiada żołnierza!”
Aleś ty przyszedł na szczątki biesiady,
Sutą wprzód ucztę spożywszy.

TYTUS LARCJUSZ, *wracając z pogoni za nieprzyjacielem, wchodzi z wojskiem swoim.*

⁶³Hektor (mit. gr.) — bohater *Iliady* Homera, najdzielniejszy obrońca Troi. [przypis edytorski]

⁶⁴binda (daw.) — wstęga, szarfa, opaska. [przypis edytorski]

LARCJUSZ

O wodzu!
Oto jest rumak, my tylko czapraki⁶⁵,
Gdybyś był widział!

MARCJUSZ

Przestań! Moja matka,
Posiadająca szczególny przywilej
Do wynoszenia zalet swego rodu,
Chwaląc mnie, przykrość mi sprawia. Zrobiłem
To, co wy, to jest, co mogłem; jednaki
Mieliśmy bodziec, to jest myśl, że przez to
Służym ojczyźnie. Kto wypełnił tylko
To, czego pragnął, ten w zasłudze stoi
Ze mną na równi.

KOMINIUSZ

Nie będziesz ty grobem
Twych cnót. Rzym musi znać wartość swych dzieci.
Występkiem by to było, i zaprawdę
Gorszym niż kradzież, gorszym niż oszczerstwo,
Kryć czyny twoje i przemilczać o tym,
Co podniesione do szczytu uwielbień
Skromnym by jeszcze się zdało. Dlatego
Pozwolisz, abym (w celu okazania,
Czym jesteś, nie zaś w dank⁶⁶ za to, coś zdział⁶⁷)
Przemówił do cię przed obliczem wojska.

MARCJUSZ

Rany me, chociaż same przez się blahe,
Bolą mnie wszakże, kiedy o nich słyszę.

KOMINIUSZ

Gdyby je raczej milczeniem pokryto,
Wtedy by słusznie mogły się rozgnoić
I zgangrenować; byłaby to bowiem
Niewdzięczność gorsza niż drażniący plaster.
Z wszystkich tych koni (którycheśmy wzięli
Niemalą ilość, i to dobrej rasy),
Z wszystkich tych skarbów, których nam dostarczył
Ich gród i obóz, wolno ci dziesiątą
Część wziąć na własność, oddaję ją tobie
Przed uczynieniem ogólnego działu⁶⁷
I zostawiamy ci wybór.

MARCJUSZ

Dziękując⁶⁸,
Wodzu; nie mogę jednak w żaden sposób
Na sercu moim wymóc przyzwolenia,
Iżbym zapłatę przyjął za usługi
Miecza mojego. Uchylam się przeto

⁶⁵czaprak — tkanina umieszczana pod końskim siodłem. [przypis edytorski]

⁶⁶dank (daw., z niem.) — podziękowanie, hołd; nagroda zwycięstwa. [przypis edytorski]

⁶⁷dział — podział, tu: dzielenie łupów. [przypis edytorski]

⁶⁸dziękując — konstrukcja z partykułą -ci, skróconą do -ć. [przypis edytorski]

Od tej korzyści i pragnę pozostać
Na równej stopie z tymi, którzy byli
Świadcami moich usiłowań.

Przeciągły odgłos trąb. Wszyscy wykrzykują: „Marcjusz! Marcjusz!”, rzucają w górę czapki i włócznie.

KOMINIUSZ i LARCJUSZ stoją z odkrytymi głowami.

Oby

Te instrumenta⁶⁹, które znieważacie,
Nigdy już więcej nie zabrzmiały! Kiedy
Trąby i kotły na polu Bellony⁷⁰
Mogą się zniżyć do dworaczych pochlebstw,
Dwory i miasta powinny być całe
W fałsz się przyodzierać. Kiedy się stal może
Stawać tak miękką jak jedwab gnuśnika,
Niechże z niej szyją koldry wojownikom!
Przestańcie. Toż więc za to, że jak baba
Nie otarł nosa, gdy mi krew szła z niego,
Że kilku słabych powalił charłaków⁷¹,
Co i niejeden z obecnych tu zrobił,
Chociaż nikt tego nie pamięta, za to
Hiperboliczne⁷² odbieram okłaski,
Jak gdybym lubił karmić moją małość
Mdlą karmią⁷³ pochwał zaprawionych kłamstwem.

Duma

KOMINIUSZ

Za skromny jesteś, Marcjusz, surowszy
Dla swoich zasług niż uprzejmy dla nas,
Którzy cześć prawdzie oddajemy. Wybacz,
Ale ponieważ sam chcesz krzywdzić siebie,
Musim cię pierwej (jak kogoś, co godzi
Na własne zdrowie) ująć w pęta, zanim
Będziem się mogli lepiej porozumieć.
Niech więc wiadomo będzie nam i światu,
Że Kajus Marcjusz zasłużył w tej wojnie
Na bohaterski wieniec; w dowód czego
Daję mu mego dziarskiego rumaka,
Wychowanego w obozach, z wszelkimi
Należącymi do niego przybory⁷⁴.
Za to zaś, co pod Koriolami zdziałał,
Niechaj nazwany będzie uroczyście,
Wśród wiwatowych ogólnych okrzyków:
Kajem Marcjuszem *Koriolanem*.
Noś ten dodatek godnie aż do śmierci!

Odgłos trąb i kotłów.

WSZYSCY

Niech żyje Kajus Marcjusz Koriolanus!

⁶⁹*instrumenta* — daw. forma M. lm, dziś: instrumenty. [przypis edytorski]

⁷⁰*Bellona* (mit. rzym.) — bogini wojny. [przypis edytorski]

⁷¹*charłak* — człowiek wyniszczony chorobą; cherlak, mizerak. [przypis edytorski]

⁷²*hiperboliczny* — tu: przesadny. [przypis edytorski]

⁷³*karm* (r.ż., daw.) — pokarm, strawa. [przypis edytorski]

⁷⁴*przybory* — dziś popr. forma N. lm: przyborami; *przybory* (tu daw.): ogół przedmiotów tworzących komplet, tu: składających się na rząd koński (osprzęt potrzebny do jazdy). [przypis edytorski]

KORIOLAN

Idę twarz obmyć, zobaczycie potem,
Czy mnie ta nazwa rumieni. Przyjmijcie
Dzięki tymczasem. Konia twego, wodzu,
Rad⁷⁵ będę dosiąć i przez całe życie
jako pióropusz na szyszaku nosić
Na czele mych nazw ten drogi dodatek,
Który od ciebie otrzymałem.

KOMINIUSZ

A teraz idźmy do namiotów spocząć
Po trudach, wprzódę trzeba nam jednakże
Wysłać do Rzymu listy z doniesieniem
O odniesionym zwycięstwie. Larcjuszu,
Tobie wypada powrócić do Koriol;
Przyślesz nam stamtąd do Rzymu przedniejszych
Obywateli, celem traktowania
Z nimi o własnym ich dobru i naszym.

LARCJUSZ

Wypełnię, wodzu, co każesz.

KORIOLAN

Bogowie

Naigrawać się ze mnie zaczynają.
Ja, com przed chwilą odrzucił ofiarę
Książęcych darów, zniewolony jestem
Udać się z prośbą do mojego wodza.

KOMINIUSZ

Z góry już masz jej skutek. O cóż idzie?

KORIOLAN

Zdarzyło mi się w Koriolach przed laty
Nocować w domu pewnego biedaka,
Który mię⁷⁶ przyjął gościnnie. Ten człowiek,
Zostawszy dzisiaj pojmany przez naszych,
Zawołał na mnie, ale wzrok mój wtedy
Widział przed tobą tylko Aufidiusza,
I gniew zagłuszył litość w moim sercu.
Proszę cię teraz, wodzu, puść na wolność
Tego biedaka!

KOMINIUSZ

O, ta prośba godna

Jest ciebie! Choćby ten człowiek był mego
Brata zabójcą, zostałby natychmiast
Tak jak wiatr wolnym. Uwolń go Tytusie.

LARCJUSZ

Jakież jest jego miano?

---

⁷⁵rad (daw.) — zadowolony; chętny, przychylny. [przypis edytorski]

⁷⁶mię — daw. forma nieakcentowana w zdaniu zaimka osobowego 1 os.lp (analogiczna do 2 os.lp: cię); dziś tylko: mnie. [przypis edytorski]

KORIOLAN

Na Jowisza,
Nie mogę sobie przypomnieć — znużony
Jestem, nie jestem w stanie zebrać myśli.
Nie ma tu wina?

KOMINIUSZ

Idźmy do namiotu,
Krew ustąpiła z twych lic, czas w to wejrzeć,
Nie ociągajmy się dłużej.

Wychodzą.

SCENA DZIESIĄTA

Obóz Wolsków.

Odgłos trąb i rogów. TULLUS AUFIDIUSZ skrwawiony wchodzi z dwoma czy trzema żołnierzami.

AUFIDIUSZ

Wzięto więc miasto!

PIERWSZY ŻOŁNIERZ

Nie inaczej, wodzu;
Ale podobno ma być powrócone
Pod łagodnymi dla nas warunkami.

AUFIDIUSZ

Pod warunkami? O, trzeba mi było
Być Rzymianinem, kiedy będąc Wolskiem,
Nie mogę być tym, czym jestem. Warunki!
Jakież u kata łagodne warunki
Mogą się mieścić w układach dla strony,
Co się na łaskę zdała lub niełaskę?
Pięć razy z tobą walczyłem, Marcjuszu,
I tyleż razy pobity zostałem.
Spotkałoby mnie, rozumiem, toż samo
Za każdym razem, chociażbyśmy z sobą
Ścierali miecze tak często, jak jemy.
Na wszystkie nieba i piekła! Jeżeli
Kiedy bądź jeszcze przyjdzie mi się znowu
Broda o brodę zetknąć z tym człowiekiem,
Albo ja padnę, albo on. Szlachetne
Współzawodnictwo już mnie dziś nie lechce.
Dotąd myślałem go zgnieść w równej walce,
Miecz z jego mieczem skrzyżowawszy: teraz
Nie dbam o środki, byle się go pozbyć,
Siła lub podstęp, jedno z tego dwojga
Musi go dosięść.

Zemsta

PIERWSZY ŻOŁNIERZ

To prawdziwy szatan.

AUFIDIUSZ

Śmielszy od niego, ale mniej przebiegły...
Moja waleczność nasiąkła trucizną

Przez to jedynie, że cierpiała plamę,
Którą ją okrył, gotowa dla niego
Zaprzeć się siebie. Nic nie zdoła wstrzymać
Mej ręki, ani sen, ani modlitwa,
Ani choroba, ani nagość, ani
Próg Kapitolu, ani wnętrze świątyń,
Ani kapłanów pobożne obrzędy,
Ani czas ofiar: nic z tego wszystkiego,
Co wszelkiej stawia wściekłości zaporę,
Nie zdoła żadnym starym przywilejem
I zardzewiałym puklerzem⁷⁷ zwyczaju
Zasłonić piersi Marcjusza przed gromem
Mej nienawiści. Gdziekolwiek go znajdę,
Choćby to było w domu i pod strażą
Brata mojego własnego, utopię
Chciwą krwi dłoń w własnych jego wnętrznościach.
Idźcie do miasta, wywiedzcie się, co tam
Zaszło nowego i jacy do Rzymu
Posłani będą zakładnicy.

Nienawiść

PIERWSZY ŻOŁNIERZ

Mamy

Sami iść, wodzu? nie pójdieszże z nami?

AUFIDIUSZ

Czekają na mnie w gaju cyprysowym
(Ku południowi za młynami miasta).
Tam mi donieście, jak się świat obraca,
Abym do tego zastosować umiał
Dalszą mą drogę.

PIERWSZY ŻOŁNIERZ

Uczynim tak, wodzu.

Wychodzą.

---

⁷⁷puklerz — rodzaj okrągłej tarczy. [przypis edytorski]

AKT DRUGI

SCENA PIERWSZA

Rzym. Plac publiczny.

METIENIUSZ, SYCYNIUSZ i BRUTUS.

MENENIUSZ

Augurowie⁷⁸ powiedzieli mi, że tej nocy będziemy mieli wieści.

BRUTUS

Dobre czy złe?

MENENIUSZ

Niezupelnie odpowiednie życzeniom ludu, bo lud nie lubi Marcjusza.

SYCYNIUSZ

Natura uczy zwierzęta poznawać nieprzyjaciół.

MENENIUSZ

Powiedzcie mi, proszę, kogo wilk lubi?

SYCYNIUSZ

Jagnięta.

MENENIUSZ

Ba, dlatego że rad by je pożreć, tak jak głodni plebejusze radzi by pożreć szlachetnego Marcjusza.

BRUTUS

To jagnię nie lada, mruczy jak niedźwiedź.

MENENIUSZ

To niedźwiedź nie lada, co żyje jak jagnię. Jesteście już starzy obydwaj, odpowiedzcie mi, proszę, na jedno zapytanie.

OBAJ TRYBUNOWIE

Chętnie to uczynim.

MENENIUSZ

Jakimiż to wadami upośledzony jest Marcjusz, których byście wy nie mieli pod dostatkiem?

pycha, władza

BRUTUS

Nie upośledzony on jest żadną, owszem, sownie każdą uposażony.

SYCYNIUSZ

Mianowicie dumą.

BRUTUS

Którą depcze drugich bez względu.

MENENIUSZ

To rzecz dziwna, wiecie wy, co o was mówią na mieście, to jest w naszych wyższego rzędu towarzystwach? Czy wiecie?

OBAJ TRYBUNOWIE

Cóż takiego o nas mówią?

MENENIUSZ

Ponieważ dopiero co wspomnieliście o dumie, nie będziecie urażeni?

OBAJ TRYBUNOWIE

Bynajmniej, panie, bynajmniej.

⁷⁸*augur* — kapłan w starożytnym Rzymie, który odczytywał wolę bogów i przepowiadał przyszłość z lotu ptaków. [przypis edytorski]

MENENIUSZ

Niewiele zresztą na tym zależy, bo małeńka doza pierwszej lepszej okoliczności zdolna wam będzie odjąć i bez tego wielką porcją wyrozumienia. Popuście więc cugle cholery⁷⁹ i gniewajcie się, jak chcecie. Zarzucacie więc Marcjuszowi, że jest dumny?

BRUTUS

Nie sami jedni to czynimy.

MENENIUSZ

Wiem ja, że sami jedni mało co możecie uczynić, macie licznych popleczników; inaczej czynności wasze wydałyby się dziwnie odosobnione. Zdolności wasze tak są drobne, iż niepodobna im wiele zrobić samym przez się. Mówicie o dumie? O, gdybyście mogli zwrócić oczy wasze na włos rosnący wam na karku i zrobić jaki taki przegląd wewnętrznej strony jestestw waszych! Gdybyście mogli!

BRUTUS

Cóż byśmy zobaczyli?

MENENIUSZ

Co? Oto parę lichych, nadętych, gwałtownych, drażliwych urzędników (alias⁸⁰ półgłówek), jedynych w swoim rodzaju na cały Rzym.

SYCYNIUSZ

Meneniuszu, waszmość także dokładnie jesteś znany!

MENENIUSZ

Znany jestem jako patrycjusz, mający swoje dziwactwa i lubiący czarę dobrego wina, w którego skład Tyber⁸¹ nie wchodzi; o którym mówią, że jest cokolwiek za słaby, bo pierwszego lepszego skargi popiera, porywczy i do hubki⁸² podobny z błędnego powodu, że woli pośladek nocy niż czoło poranku. Co myślę, to i mówię; złość mą przelewam w słowa, kiedy spotkam dwóch takich jak wy dobroczyńców ludzkości (Likurgami⁸³ nazwać was nie mogę), a napój podany mi przez nich nie głaszcze mi podniebienia, to się krzywię. Nie mogę powiedzieć, że wasze miłości dobrze rzecz rozważyli, kiedy widzę, że do większej części ich sylab wchodzi *as-i-nus*⁸⁴ a chociaż nie spieram się z tymi, co utrzymują, żeście poważni i szanowni, mniemam jednak, że kapitalnie kłamają ci, co mówią, że wam dobrze z oczu patrzy. Jeżeli to wszystko dostrzegacie na mapie mojego mikrokosmu⁸⁵, idzie za tym, że jestem znany dokładnie? I cóż by wasze ślepe przenikliwość mogły sprostować, jeżeli dokładnie jestem znany?

BRUTUS

No, no, już my waćpana dobrze znamy.

MENENIUSZ

Nie znacie ani mnie, ani siebie, ani niczego zgoła! Dumni jesteście z tego, że czereda gnojników czapice zdejmuje przed wami i nogami wam uniżenie wierzga; marnujecie drogie przedpołudnie, słuchając sprawy między przekupką i tandeciarzem, a potem odraczacie mizerny spór o trzy grosze na drugi dzień audyencji. Jeżeli was przy słuchaniu stron kolka zażgnie, wykrzywicie się jak maskary, podnosicie czerwoną flagę ku zniecierpliwieniu najspokojniejszych, i krzycząc o urynał⁸⁶, zostawiacie spór zawikłany bardziej, niż był przed wprowadzeniem. Jedyna zgoda, do której przyprowadzacie strony, na tym zależy⁸⁷, że i tych, i owych zwiecie szelmami. Jesteście czworonożną szajką dziwnego nabożeństwa.

⁷⁹cholera (daw., dziś wulg.) — złość, gniew. [przypis edytorski]

⁸⁰alias (łac.) — inaczej. [przypis edytorski]

⁸¹Tyber — rzeka w Italii, nad którą leży Rzym. [przypis edytorski]

⁸²hubka — miąższ huby, grzyba rosnącego na pniach drzew, stosowany przy rozpalaniu ognia za pomocą krzesiwa. [przypis edytorski]

⁸³Likurg (IX a. VIII w. p.n.e.) — na poły legendarny prawodawca spartański. [przypis edytorski]

⁸⁴asinus (łac.) — osioł. [przypis edytorski]

⁸⁵mikrokosm — mikrokosmos, światek. [przypis edytorski]

⁸⁶urynał (daw.) — nocnik. [przypis edytorski]

⁸⁷zależać na czymś (daw.) — polegać na czymś. [przypis edytorski]

BRUTUS

No, no, no, wiadomo każdemu, że waszmość jesteś lepszym śmieszkiem u stołu niż potrzebnym sprzętem w Kapitolu.

MENENIUSZ

Kapłani nawet muszą się stać trefniasiami⁸⁸ w towarzystwie tak śmiesznych jak wy kreatur. Kiedy się wam zdarzy jako tako mówić w jakiej materii, to jeszcze i wtedy wasza mowa niewarta poruszenia bród waszych, a wasze brody nie zasługują na nic szlachetniejszego po śmierci, jak żeby nimi wypchać poduszki galganiarza lub utkać z nich derę⁸⁹ dla osła. Mimo tego utrzymujecie, że Marcjusz jest dumny, on, którego wartość, lekko oceniona, przewyższa wartość wszystkich poprzedników waszych w rumel⁹⁰ wziętych od czasów Deukaliona⁹¹, chociaż może najlepszy z nich z ojca na syna pełnili urząd oprawców. Dobranoc, moi przezacni pasterze plebejskiej trzody, dłuższa rozmowa z wami mogłaby mi mózg zarazić; pozwalam sobie pożegnać was.

BRUTUS i SYCYNIUSZ *oddalają się w głąb sceny.* WOLUMNIA, WIRGILIA, WALERIA *i kilka innych niewiast wchodzi.*

Witajcie piękne, szlachetne niewiasty. Gdyby Luna⁹² była ziemianką, śmiało by mogła obok was stanąć. Gdzież to tak niecierpliwie wzrok posyłać?

WOLUMNIA

Zacny Meneniuszu, mój Marcjusz jest spodziewany. Na miłość Junony⁹³, idźmy na przeciwko niego.

MENENIUSZ

Co słyszę! Marcjusz powraca?

WOLUMNIA

Tak jest, Meneniuszu, powraca szczęśliwie i zaszczytnie.

MENENIUSZ

Do góry, czapko moja! Jowiszu, przyjm pokłon i dzięki! Marcjusz, Marcjusz powraca?

DWIE NIEWIASTY

Nie inaczej, wkrótce tu będzie.

WOLUMNIA

Patrz, oto list od niego; senat odebrał drugi, jego żona trzeci, a czwarty pewnie w domu na was czeka!

MENENIUSZ

Biada memu domowi! Roztrząsnę go za powrotem. List do mnie od niego?

WIRGILIA

Najniezawodniej znajdziecie list w domu, widziałam go.

MENENIUSZ

List od niego? Wieść ta wprawia mnie w stan zdrowia, którego na siedem lat wystarczy. Dziś jeszcze dam szcztuka⁹⁴ w nos lekarzowi. Najdoskonalszy przepis Galena⁹⁵ szarlatańskim jest środkiem, nie lepszym od końskiej mikstury w porównaniu z taką receptą. Nie jestże on ranny? Bo on bez ran nie zwykł powracać.

⁸⁸*trefniś* — błazen. [przypis edytorski]

⁸⁹*dera* — gruby materiał kładziony pod siodło; rodzaj koca. [przypis edytorski]

⁹⁰*w rumel* (daw.) — bez wyjątku. [przypis edytorski]

⁹¹*Deukalion* (mit. gr.) — syn Prometeusza i Pandory; Deukalion i jego żona Pyrra byli jedynymi ludźmi ocalałymi z zesłanego przez Zeusa potopu; odrodzili ludzkość, rzucając za siebie kamienie, które stawały się ludźmi. [przypis edytorski]

⁹²*Luna* (łac.: księżyc; mit. rzym.) — bogini księżyca. [przypis edytorski]

⁹³*Junona* (mit. rzym.) — bogini kobiet, małżeństwa i macierzyństwa, utożsamiana z gr. Herą. [przypis edytorski]

⁹⁴*szcztuk* (daw.) — prztyczek. [przypis edytorski]

⁹⁵*Galen*, właśc. *Claudius Galenus* (ok. 130–ok. 200 n.e.) — wybitny rzym. lekarz i anatom pochodzenia greckiego, autorytet medycyny średniowiecza i odrodzenia; żył kilkaset lat po Koriolanie. [przypis edytorski]

WIRGILIA

O, nie, nie, nie!

WOLUMNIA

I owszem, jest ranny; bogom za to dzięki składam.

MENENIUSZ

Czynię i ja to samo, jeżeli tylko jego rany nie są cięższego kalibru, będą mu one do twarzy. Przynosi w garści zwycięstwo?

WOLUMNIA

Na czole, Meneniuszu; po raz trzeci to już wraca w wieńcu dębowym.

MENENIUSZ

Musiał dać dobrą pamiątkę Aufidiuszowi?

WOLUMNIA

Tytus Larcjusz pisze, że walczyli z sobą, ale Aufidiusz uszedł.

MENENIUSZ

I dobrze zrobił, mogę mu ręczyć; bo gdyby mu był⁹⁶ dotrzymał placu, za wszystkie skrzynie Koriolów i wszystko złoto, co w nich jest, nie chciałbym wyglądać tak, jak by on wyglądał. Czy wie o tym senat?

WOLUMNIA

Idźmy, moje kobiety. Nie inaczej, nie inaczej, senat odebrał listy od wodza, w których tenże przyznaje mojemu synowi cały zaszczyt tej wojny, przewyższyc on miał w dwójnasób tym razem poprzednie swoje czyny.

WALERIA

W istocie, dziwne o nim rzeczy opowiadają.

MENENIUSZ

Dziwne? Gwarantuję, że nie przesadzono o włos rzeczywistości.

WIRGILIA

Dałyby bogi, żeby tak było!

WOLUMNIA

Dałabyś pokój swoim żeby...

MENENIUSZ

A ja dałbym gardło, że tak jest. Gdzież on raniony?

do trybunów, którzy przystąpili

Polecam was bogom! Marcjusz powraca, przybyło mu powodów być dumnym. Gdzież on raniony?

WOLUMNIA

W łopatkę i w lewe ramię; pod dostatkiem będzie miał blizn do pokazania ludowi, kiedy się będzie starał o przynależny mu stopień. Przy wypędzeniu Tarkwiniusza⁹⁷ otrzymał był siedem cięć.

MENENIUSZ

Z tych, jedno w kark, a dwa w udo, o ile pamiętam, wiemy już więc o dziewięciu.

WOLUMNIA

Udając się na ostatnią wyprawę, miał na sobie dwadzieścia pięć szram.

MENENIUSZ

Będzie ich więc miał dwadzieścia i siedem, każda z nich stała się grobem nieprzyjaciela.

⁹⁶*gdyby mu był dotrzymał...* — przykład użycia czasu zaprzeczonego, wyrażającego czynność wcześniejszą niż opisana czasem przeszłym lub niezrealizowaną możliwość. [przypis edytorski]

⁹⁷*Tarkwiniusz Pyszny* — wg tradycji siódmy i ostatni król rzymski (535–509 p.n.e.), po którego wypędzeniu ustanowiono w Rzymie republikę. Ostateczna próba jego powrotu do władzy została udaremniona w zwycięskiej dla Rzymian bitwie nad jeziorem Regilus (498 a. 496 p.n.e.). Właśnie w tej bitwie Koriolan miał się wyróżnić po raz pierwszy. [przypis edytorski]

Odgłos trąb i okrzyków.
Słyszycie te głosy?

WOLUMNIA

Są to Marcjusza heroldowie, przed nim
Idą okrzyki, za nim łzy zostają.
Duch śmierci siedzi na jego prawicy,
Którą gdy wstrząśnie, giną przeciwnicy.

Marsz. Odgłos trąb. KOMINIUSZ i TYTUS LARCJUSZ wchodzą, pomiędzy nimi KORIOLAN z dębowym wieńcem na czole, za nimi rotmistrze i żołnierze, na przodzie HEROLD.

HEROLD

Wiadomo czynim Rzymowi, że Marcjusz
Sam jeden walczył w murach miasta Koriol,
Gdzie obok sławy zyskał nowe miano
W dodatku do dwóch dawnych. Od tej pory
Ma się zwać: Kajus Marcjusz Koriolanus.
Witaj, wslawiony męstwem Koriolanie!

sława

Odgłos trąb.

WSZYSCY

Witaj, wslawiony męstwem Koriolanie!

KORIOLAN

Dość tego, okrzyk ten razi mi serce.
Dość tego, błagam.

KOMINIUSZ

Oto wasza matka.

żołnierz, matka, żona

KORIOLAN

O! matko!

klęka

Wiem, że za moją pomyślność
Do wszystkich bogów zanosilaś modły.

WOLUMNIA

Powstań, waleczny bohaterze, powstań,
Luby Marcjusz, szlachetny Kajusie,
W nagrodę chlubnych dzieł świeżo nazwany —
Jakież to miano? Ha, mam cię podobno
Zwać Koriolanem? Drogi Koriolanie!
Lecz oto twoja żona.

KORIOLAN

O, ty moje
Wdzięczne milczenie, pozdrawiam cię! Czyżbyś
Się śmiała, gdybym był w trumnie powrócił,
Kiedy przy moim triumfie łzy ronisz?
O, luba, takie oblicza dziś mają
Wdowy w Koriolach i matki żalosne
Po stracie synów.

MENENIUSZ

Niechże cię bogowie
Ukoronują!

KORIOŁAN

Żyjesz jeszcze, stary?

do WALERII

Wybacz mi, zacna pani; w rzeczy samej,
Nie wiem, gdzie pierwszej mam się zwrócić. Witaj,
Rodzinne miasto, witajcie mi wszyscy
Razem, witajcie po szczególe wszyscy!

MENENIUSZ

Po sto tysięcy razy witaj! Mógłbym
Śmiać się i płakać; czuję się na poły
Lekki i ciężki: witaj nam! Niech temu
Przekleństwo toczy serce, kto niekontent
Z twego widoku. W was trzech powinien by
Rzym się rozszaleć; są tu jednak stare,
Dzikie jabłonie, których cierpki owoc
Oblektamentów⁹⁸ wam nie da. Z tym wszystkim
Bądźcie nam całym sercem pozdrowieni,
Chwastem nazwijmy chwast, a błędy głupców
Głupotą.

KOMINIUSZ

Dobrze mówisz.

KORIOŁAN

Tak jak zawsze.

HEROLD

Dalej, mężowie!

KORIOŁAN

do matki i żony

Podajcie mi dłonie!
Nim mnie dach domu naszego ocieni,
Muszę odwiedzić zacnych patrycjuszów,
Od których obok pozdrowień zaszczytny
Dank otrzymałem.

WOLUMNIA

Dożyłam spełnienia
Życzeń mych, nawet marzeń, jednej tylko
Brak jeszcze rzeczy, a i tej zapewne
Rzym względem ciebie ziścić nie zaniedba.

KORIOŁAN

Bądź przekonana, matko, że wołałbym
Być po swojemu sługą niż panować
Po służalczemu.

⁹⁸*oblektament* (daw., z łac. *oblectamentum*) — przyjemność, uciecha; rozrywka. [przypis edytorski]

KOMINIUSZ

Idźmy na Kapitol.

Odgłos trąb i rogów. Wszyscy odchodzą tym samym porządkiem, jak weszli. Trybunowie zostają.

BRUTUS

Wszystko, co żyje, o nim tylko mówi....
Kto ma wzrok słaby, okulary wkłada,
Aby go ujrzeć. Świegotliwa niańka
Pozwala dziecku zanieść się od krzyku,
A plecie o nim: lada pluch⁹⁹, skręciwszy
Najdroższą szmatę koło szyi, idzie
Piąć się na mury i gapić na niego;
Wystawy domów, przyzby¹⁰⁰, okna, ganki
Upstrzone, gną się dachy, na facjatach¹⁰¹
Okraczkiem siedzą żyjące facjaty,
Tym tylko jednym do siebie podobne,
Że wszystkie oczy wytrzeszczają. Rzadko
Napotykanii flaminowie¹⁰² drą się
Pośrodkiem tłumów i zaledwie dysząc,
Szukają sobie miejsca wśród motłochu,
Nasze zazwyczaj zakwefione¹⁰³ damy
Podają śmiało swoje delikatne
Różą i lilią jaśniejące lica
Na hup figlarnych Feba¹⁰⁴ pocałunków:
Taki ścisk wszędzie, taki wir, jak gdyby
Jakiś bóg w tego człowieka wcielony
Dał mu nadludzką potęgę i powab.

Sława

SYCYNIUSZ

Zobaczysz, że się ani spostrzeżemy,
Jak go obiorą konsulem.

BRUTUS

A wtedy
Urząd nasz pójdzie spać.

SYCYNIUSZ

On nie potrafi
Z umiarkowaniem piastować do końca
Swoich godności; to, co dziś pozyskał,
Utraci jutro.

BRUTUS

W tym nasza otucha.

⁹⁹pluch, właśc. *plucha* (daw.) — flejtuch, brudas. [przypis edytorski]

¹⁰⁰przyzba — wał usypany z ziemi dokoła podmurówki dawnej chaty wiejskiej, na którym można było usiąść. [przypis edytorski]

¹⁰¹facjata — mieszkanie a. pokój na poddaszu, z oknem wychodzącym z dachu i nakrytym własnym daszkiem; daw., pot.: twarz. [przypis edytorski]

¹⁰²flamen, lm. *flaminowie* (z łac.) — kapłan w starożytnym Rzymie służący jednemu z bogów oficjalnego panteonu państwowego; najważniejszych trzech flaminów zajmowało się kultem Trójcy Kapitołińskiej: Jowisza, Marsa i Kwiryna. [przypis edytorski]

¹⁰³zkwefiony — mający twarz osłoniętą kwefem, tj. zasłoną z tkaniny. [przypis edytorski]

¹⁰⁴Feb (mit. gr.) — przydomek Apolla, boga światła i słońca, opiekuna sztuk (z gr. *Foibos*: promienny). [przypis edytorski]

SYCYNIUSZ

Nie wątp, że nasi mieszczkańscy mandanci¹⁰⁵
Przy pierwszej lepszej okazji poczną
Dawną ku niemu niechęć i zapomną
O jego nowych zaszczytach, do czego
Że im da powód, znając jego dumę,
Z łatwością można przewidzieć.

BRUTUS

Słyszałem,
Jak się zarzekał, że choćby chciał zostać
Konsulem, nigdy nie pójdzie na rynek,
Nigdy nie włoży na siebie wytartej
Szaty pokory ani też nie będzie
Ran swych po formie¹⁰⁶ odkrywać ludowi,
By tym sposobem skarbić sobie jego
Smrodliwy oddech.

SYCYNIUSZ

Tym lepiej.

BRUTUS

Powiedział,
Oto są jego słowa: że wolałby
Nie być konsulem niż być nim inaczej
Jak za usilną prośbą sobie równych
I wskutek życzeń szlachty.

SYCYNIUSZ

Nie pragniemy
Niczego więcej: jeno¹⁰⁷ żeby wytrwał
W tym przedsięwzięciu i one wykonał.

BRUTUS

Zdaje się, że tak zrobi.

SYCYNIUSZ

W takim razie
Zgotuje sobie to, czego mu życzym,
To jest niechybną zgubę.

BRUTUS

Jedno z dwojga
Musi nastąpić: albo on upadnie,
Albo my wpływ nasz utracim. Dlatego
Trzeba nam zręcznie poszepnąć ludowi,
Jak on go zawsze nie cierpiał; że gdyby
Miał władzę, to by go zaprzął do jarzma¹⁰⁸;
Obrońcom jego nakazał milczenie;
Ukrócił jego swobody; że on go

polityka

¹⁰⁵ *mandant* (z łac., praw.) — mocodawca, osoba powierzająca prawnikowi prowadzenie swoich spraw. [przypis edytorski]

¹⁰⁶ *po formie* (daw. rusycyzm) — zgodnie z formą, z przyjętym sposobem zachowania się. [przypis edytorski]

¹⁰⁷ *jeno* (daw.) — tylko, zaledwie. [przypis edytorski]

¹⁰⁸ *jarzmo* — uprzęż dla bydła pociągowego, przen.: niewola. [przypis edytorski]

W praktycznym życiu, w publicznych stosunkach
Względnie¹⁰⁹ na zdolność i na użyteczność
Za nic lepszego nie ma, jak wielbłąda
Na wojnie, który dostaje posiłek
Za to jedynie, że dźwiga ciężary,
A kije, kiedy pod nimi upada.

SYCYNIUSZ

Skoro się o tym, coś powiedział, wspomni
W stosownym czasie, kiedy jego niczym
Nieposkromiona zuchwałość wybuchnie
W oczy ludowi (wybuchnie zaś ona,
Jak tylko się go podżęgnie, a jego
Podżęc tak łatwo, jak psem poszczuć owce),
Wtedy ten wybuch ogarnie w lot suche
Paliwo ludu, a dym stąd powstały
Zaćmi na zawsze cały jego urok.

Wchodzi POSŁANIEC.

BRUTUS

Co nam przynosisz?

POSŁANIEC

Jesteście wezwani
Do Kapitolu. Znosi się na to,
Że Marcjusz będzie konsulem. Widziałem
Głuchych tłoczących się, żeby go widzieć,
A ślepych — żeby go słyszeć. Matrony,
Niewiasty, panny rzucały na niego
W przechodzie chusty, szarfy i zasłony;
Szlachta skłaniała się z uszanowaniem
Jak przed statuą Jowisza; a nasze
Tłumy wydały taki grzmot okrzyków,
Zrobiły taki grad z czapek, jakiegom
Jeszcze nie widział.

Sława

BRUTUS

Idźmy na Kapitol!
Nastrójmy oczy i słuchy do tego,
Co jest, a serca postawmy na czatach
Tego, co będzie.

SYCYNIUSZ

Wesprę cię we wszystkim.

Wychodzą.

SCENA DRUGA

Tamże. Kapitol.

DWAJ WOŹNI *ustawiają senatorskie krzesła i kładą na nich poduszki.*

PIERWSZY WOŹNY

Spieszmy się; wkrótce nadejdą. Ilu jest kandydatów do konsulatu?

¹⁰⁹względnie (daw.) — względem czegoś, ze względu na coś. [przypis edytorski]

DRUGI WOŻNY

Trzech podobno; ale powszechnie mówią, że Koriolan będzie obrany.

PIERWSZY WOŻNY

Tęgi¹¹⁰ to człowiek, ale kaducznie¹¹¹ dumny i nie ma serca do ludu.

lud

DRUGI WOŻNY

Prawdę mówiąc, bywali wielcy ludzie, którzy pochlebiali ludowi, a lud do nich nie miał serca; są także tacy, do których lud ma serce, nie wiedząc sam dlaczego: idzie za tym, że jeżeli lud ma do kogoś serce, nie wiedząc dlaczego, z równą zasadą nie ma go do kogoś drugiego. Jeżeli więc Koriolan nie dba o to, czy go lud lubi, czy nie lubi, dowodzi tym, że zna doskonale naturę ludu, a szlachetności charakteru tym, że mu to jawnie okazuje.

PIERWSZY WOŻNY

Gdyby mu to było wszystko jedno, czy lud go lubi, czy nie lubi, obojętnie by się względem niego zachował; to jest: nie czyniłby mu ani dobrze, ani źle; ale on żarliwiej się stara o nienawiść ludu niż lud o uczynienie mu w tym zadość i niczego nie zaniedbuje, żeby się okazać otwartym jego przeciwnikiem. Moim zdaniem, paradę¹¹² robić z lekceważenia i drażnienia ludu jest równie nagannym, jak czynić to, na co prawość nie pozwala, to jest pochlebiać dla zyskania jego względów.

DRUGI WOŻNY

Znakomicie się zasłużył ojczyźnie i wyniesienie się jego nie szło po tak łatwych stopniach jak u tych, co nadskakując i łaszcząc się ludowi czapkowaniem tylko, bez żadnego innego tytułu, jednali sobie jego cześć i życzliwość. On swoją godność tak mu postawił przed oczyma, a swoje czyny tak mu wraził w serce, że milczenie ludu i niewyznawanie tego, co czuje, byłoby już rodzajem krzyżującej niewdzięcznością obelgi, a odezwanie się ubliżające — złością, która, sama sobie zadając kłamstwo, oburzyłaby i przejęła zgrozą każdego, co by ją słyszał.

PIERWSZY WOŻNY

Nie ma co mówić; zacny to jest człowiek.
Ustąpmy; oto nadchodzą.

Przy odgłosie muzyki wchodzą poprzedzeni przez liktorów¹¹³ KOMINIUSZ — konsul, MENENIUSZ, KORIOLAN, wielu innych senatorów, SYCYNIUSZ i BRUTUS. Senatorowie zajmują twoje miejsca, trybunowie swoje.

MENENIUSZ

Po tymczasowym załatwieniu kwestii
W sprawie z Wolskami i po wyrzeczeniu
Względem powrotu Tytusa Larcjusza
Głównym zadaniem zebrania naszego
W obecnej dobie¹¹⁴ jest wynagrodzenie
Znakomitego męża, który świeżo
Tak ważne przyniósł ojczyźnie usługi.
Dlatego chciejcie łaskawie, przezacni
I przedostojni panowie, zawezwać
Teraźniejszego naszego konsula,
A niegdy wodza naszej tak pomyślnie
Przeprowadzonej wyprawy, ażeby
Wam zdał pokrótce relację o czynach
Kaja Marcjusza Koriolana, który
Jest tu pomiędzy wami, a to celem
Podziękowania mu i zawdzięczenia

¹¹⁰tegi — tu: dzielny. [przypis edytorski]

¹¹¹kaducznie (daw.) — diabelnie. [przypis edytorski]

¹¹²paradę robić z czegoś — popisywać się czymś, robić coś na pokaz. [przypis edytorski]

¹¹³liktor — w starożytności: Rzymie niższy funkcjonariusz, członek ochrony urzędnika państwowego; liktor nosił pęk różeg i topór i brał udział w wykonywaniu wyroków. [przypis edytorski]

¹¹⁴doba (daw.) — czas, moment. [przypis edytorski]

Miarą zaszczytów odpowiednią mierze
Jego zasługi.

PIERWSZY SENATOR

Mów, cny Kominiuszu;
Nie pomiń, przez wzgląd na długość, niczego,
I spraw, abyśmy uznali, że raczej
Naszemu państwu brakuje nagrody
Niżli nam chęci przysądzenia onej
Jak najsowiciej. Naczelnicy, ludu!
Senat was prosi, abyście nasamprzód
Uprzejmie ucho podać, a następnie
Z przychylnym wnioskiem raczyli zdać sprawę
Z tego, co zajdzie.

SYCYNIUSZ

Jest to arcymiłym
Dla nas wezwaniem i jesteście skłonni
Wedle możliwości uczcić i potwierdzić
Przedmiot naszego zebrania.

BRUTUS

O tyle
Chętniej, o ile dostojni kandydat
Zechce uprzejmiej cenić wartość ludu,
Niż to dotychczas czynił.

MENENIUSZ

Dawne dzieje!
Lepiej byłoby milczeć niż to wznawiać.
Chcecież posłuchać Kominiusza?

BRUTUS

Z całą
Uwagą, panie; rozumiałbym jednak,
Że moja wzmianka stosowniejsza była
Niżeli wasza przygana.

MENENIUSZ

On kocha
Wasz lud, upewniam; nie żądajcie jednak,
Żeby z miłości aż łoże z nim dzielił.
Zabierz głos, zacny Kominiuszu. Cóż to?
O, zostań, zostań!

KORIOLAN *zrywa się z miejsca i chce wyjść.*

PIERWSZY SENATOR

Usiądź, Koriolanie,
Nie wstydz się słyszeć o tym, co z honorem
Spełnić umiałeś.

KORIOLAN

Wybaczcie, ojcowie:
Wolę na nowo goić moje rany
Niż słuchać, jakem je poniósł.

BRUTUS

Nie mogę
Przypuścić, panie, że to moje słowa
Tak cię wzruszyły z miejsca.

KORIOLAN

O, bynajmniej!
Masz waćpan słuszność; nieraz mi się jednak
Zdarzyło słowom tył podać, gdzieś stale
Dotrzymał placu padającym ciosom.
Nie głaszcząc, zranić mnie waszmość nie mogłeś.
Co się zaś tyczy ludu, o, na honor,
Cenię go, ile wart.

MENENIUSZ

Usiądź, prosimy.

KORIOLAN

Wolałbym sobie spokojnie dać głowę
Iskać na słońcu, gdy alarm uderzą,
Niż siedzieć gnuśnie, słuchając opisu
Mojej nicości.

Wychodzi.

MENENIUSZ

Przewodnicy ludu!
Możeż ten człowiek zalecać się tłumom
(W których na tysiąc głów ledwie jest jedna
Godna uczczenia), gdy sam, jak widzicie,
Wolałby raczej wszystkie swoje członki
Podać na hazard¹¹⁵ w honorowej sprawie
Niż jedno ucho tym, co by mu chcieli
O tym powiedzieć? Zacznij, Kominiuszu.

KOMINIUSZ

Słów mi zabraknie: Koriolana czyny
Słabo się bowiem nie dadzą wyrazić.
Powszechnie twierdzą, że waleczność z wszystkich
Cnót jest najpierwszą i że sama przez się
Najznakomiciej uszlachetnia ludzi:
Jeżeli tak jest, nikt w świecie nie może
Zrównać w zacności mężowi, o którym
Mówić mam zaszczyt. Gdy Tarkwiniusz Pyszny
Wojskami pod Rzym podstąpił, on wtedy,
Szesnaście mając lat, przewyższał innych
W zaciętej walce. Ówczesny dyktator¹¹⁶,
O którym ze czcią przychodzi mi wspomnieć,
Był świadkiem jego popisu i widział,
Jak przed bezbrodym, amazońskim¹¹⁷ licem
Młodzieńca starzy pierzchali brodacze.

Bohaterstwo

¹¹⁵ *hazard* (daw.) — niebezpieczeństwo. [przypis edytorski]

¹¹⁶ *ówczesny dyktator* — niewymieniony z imienia u Plutarcha, wg Liwiusza był to Aulus Postumius Albus, który otrzymał przydomek Regillensis. [przypis edytorski]

¹¹⁷ *amazońskie lico* — twarz bez zarostu, więc jak kobieca; Amazonki były legendarnym plemieniem kobiet-wojowniczek. [przypis edytorski]

Jakiś Rzymianin obskoczony został
Od nieprzyjaciół, on, niosąc mu pomoc,
Wobec konsula własną ręką zabił
Trzech napastników; z samym Tarkwiniuszem
Ścierał się nawet i takie mu zadał
Cięcie, że stary wojownik aż przyklął.
Wtedy już, kiedy mógł być jeszcze dziewczkę
Udać na scenie, okazał się w boju
Najpierwszym mężem i w nagrodę zyskał
Dębowy wieniec. Tak nieznacznie¹¹⁸ przeszedł
Z małoletności do męskiego wieku:
Rosnąc jak morze, odtąd w siedemnastu
Bitwach z kolei wszystkim innym mieczom
Odbierał wieńce. Nareszcie w ostatniej,
Tak pod murami, jak i w murach Koriol,
Tu muszę wyznać, że nie będę w stanie
Sprostać mu żadnym opisem — powstrzymał
Uciekających i nieporównanym
Przykładem swoim sprawił, że lęklwym
Niebezpieczeństwo stało się igraszką.
Jak przed okrętem żaglowym fala,
Tak przed naciskiem jego dłoni wszystko
Ustępowało i padało. Jego
Miecz, stempel śmierci, gdziekolwiek zabłysnął,
Wszędzie ślad wyrzył. Od stóp aż do głowy
Cały wydawał się jakąś żyjącą
Masą krwi, której wszelkim poruszeniom
Towarzystwo jęki konających.
Sam jeden wkroczył w groźne bramy miasta,
Aby się zgubnym stać jego obrońcom;
Sam bez pomocy wyszedł z nich i nagle,
Nowych nabrawszy sił, spadł jak planeta
Na mury Koriol. Cokolwiek się stało
Jego jest dziełem. Kiedy trud wojenny
Zaczynał czasem nieco wątlić jego
Przytomne władze, wtedy podwojony
Duch jego dawał w mgnieniu oka odsiecz
Fatydze ciała. Szybkim zwrotem przeszedł
Na pole bitwy, jak geniusz¹¹⁹ zagłady,
Depcąc tych, co mu śmieli opór stawiać.
I pókiśmy się nie stali panami
Tak pola bitwy, jak i miasta, póty
Nie ustał w pracy, aby choć na chwilę
Dać folgę¹²⁰ piersi wytchnieniem.

MENENIUSZ

To człowiek!

PIERWSZY SENATOR

Wart on ze wszech miar tego dostojeństwa,
Na jakie chcemy go wynieść.

¹¹⁸nieznacznie — niezauważalnie, niepostrzeżenie. [przypis edytorski]

¹¹⁹geniusz — bóstwo opiekuńcze miejsca a. osoby, wyobrażane jako uskrzydłony człowiek; później ogólnie duch (dobry a. zły). [przypis edytorski]

¹²⁰folga (daw.) — ulga, odpoczynek. [przypis edytorski]

KOMINIUSZ

On łupy

Odrzącił nogą, skarbami pogardził
Jak pospolitym śmieciem; on nie pragnie
Niczego więcej nad to, co ostatnia
Nędza dać może: nagrodę swych czynów
Znajduje w samychże czynach i dość mu
Działać dlatego tylko, żeby zdziałać.

Żołnierz

MENENIUSZ

Szlachetny człowiek! Kaźcie go przywołać.

PIERWSZY SENATOR

Idźcie przywołać Koriolana.

WOŹNY

Właśnie nadchodzi.

KORIOŁAN *wraca.*

MENENIUSZ

Cny Koriolanie, senat postanowił
Nadać ci godność konsula.

KORIOŁAN

Do niego

Należą moje usługi i życie.

MENENIUSZ

Zostaje ci już tylko zwykłym trybem
Mieć rzecz¹²¹ do ludu.

duma

KORIOŁAN

Pozwólcie mi, proszę,

Tryb ten pominąć: nie mogę przyoblec
Szat kandydata, nie mogę obnażać
Mych ran i w imię ich błagać o głosy.
Raczie od tego mnie uwolnić.

SYCYNIUSZ

Panie!

Lud nie odstąpi od swych praw i ani
Joty nie ujmie ze zwykłych obrzędów.

MENENIUSZ

Lud pod tym względem nie zwykł czynić ujmy.
Proszę cię, poddaj się prawom zwyczaju
I za przykładem poprzedników dopełń
Form wymaganych.

KORIOŁAN

Jest to rola, której

Nikt nie odegra bez zarumienienia

¹²¹rzecz (daw.) — tu: mowa (coś, co się rzecze, tj. mówi). [przypis edytorski]

I która słusznie powinna by kiedyś
Być skasowana.

BRUTUS
Zapiszmy to sobie.

KORIOŁAN
Chęć się wobec mas, prawić im: „Patrzcie,
Com to ja zrobił”; odsłaniać im szramy
Już zabliznione, które bym chciał ukryć,
Tak jakbym na to tylko je odebrał,
Abym skutecznie o ich łaskę żebrał.
Nie!

MENENIUSZ
Nie bądź wzbroniony. Trybunowie ludu,
Wam zalecamy, abyście ludowi
Postanowienie oznajmili nasze:
Zaś szlachetnemu konsulowi życzym
Wszelkich powodzeń i honorów.

SENATOROWIE
Wszelkich powodzeń i honorów cnemu
Koriolanowi!

Odgłos trąb. Senatorowie rozchodzą się.

BRUTUS
A co, słyszałeś,
Jak się on względem ludu chce postawić?

polityka, lud

SYCYNIUSZ
Niechże i lud wie, jak się ma postawić
Naprzeciw niego. Jeśli on wystąpi
Z prośbą do ludu, to będzie miał minę,
Jakby pogardzał tym, o co go prosi,
Dlatego że cel jego prośby zawisł
Od łaski ludu.

BRUTUS
Pójdź, uwiadomimy
Naszych klientów¹²² o tym, co tu zaszło.
Czekają na nas na rynku.

Wychodzą.

SCENA TRZECIA

Tamże. Forum.

Wchodzi KILKU OBYWATELI.

PIERWSZY OBYWATEL
Już to, jeżeli nas poprosi o głosy, odmówić mu nie będziemy mogli.

lud

¹²²*klient* — w staroż. Rzymie wolny, lecz ubogi obywatel pozostający pod opieką zamożnego patrona, zwykle patrycjusza, winny mu w zamian posłuszeństwo i poparcie. [przypis edytorski]

DRUGI OBYWATEL

Będziemy mogli i owszem, jeżeli tylko zechcemy.

TRZECI OBYWATEL

Mocni jesteśmy to uczynić, ale jest to moc przechodząca naszą możność, bo jak nam pokaże swoje rany, to nam zamknie gęby i zmusi nas do względnej¹²³ odpowiedzi. Jeżeli nam znowu powie o swoich pięknych czynach, będziemy mu także musieli o naszych uczuciach coś pięknego powiedzieć. Niewdzięczność potworną jest rzeczą, za czym¹²⁴ lud niewdzięczny byłby potwornym ludem, a my jako jego członkowie bylibyśmy potwornymi członkami.

PIERWSZY OBYWATEL

Na poparcie czego mogłyby posłużyć własne jego wyrazy, boć on nas przecie nazwał prostogłową hydrą wtedy, kiedyśmy się domagali zboża.

TRZECI OBYWATEL

Nazwało nas tak wielu; nie dlatego, że jedni z nas mają brązowe głowy, inni czarne, inni płowe, a inni łyse; ale że u nas w głowach są takie różne barwy. I w rzeczy samej gdyby myśli nasze mogły się wydobyć z jednej czaszki, podobno by jedne poleciały na wschód, drugie na zachód, te na północ, a te na południe, a zdania ich zwróciłyby się z prostej drogi na wszystkie punkta kompasu.

DRUGI OBYWATEL

Tak myślicie? Na jakąż drogę, waszym zdaniem, zwróciłoby się moje zdanie?

TRZECI OBYWATEL

Twoje zdanie nie tak prędko mogłoby się wyzwolić jak u kogokolwiek innego, bo jest w ciasnym miejscu szczelnie zamknięte, ale gdyby się wydostało na wolność, to by pewnie powędrowało na południe.

DRUGI OBYWATEL

Dlaczego na południe?

TRZECI OBYWATEL

Dlatego żeby się w parę zamienić. Skoroby się tam trzy jego części ulotniły w masie złych wyziewów, czwarta, przez sumiennność, powróciłaby do ciebie, żeby ci do ożenienia się dopomóc.

DRUGI OBYWATEL

Ciebie się zawsze żarty trzymają; wolneć¹²⁵ one, wolne.

TRZECI OBYWATEL

Jesteście gotowi pisać się za nim? Ale mniejsza o to, większość tu rozstrzygnie. Powiadam wam, że gdyby on się tylko chciał zbliżyć do ludu, nie byłoby godniejszego człowieka.

Wchodzą KORIOLAN i MENENIUSZ.

Otóż i on, i to w szacie pokory. Uważajcie jego postawę. Nie wypada nam tu stać razem, ale zbliżyć się do niego po jednemu, po dwóch albo po trzech. Trzeba, żeby każdemu z nas pojedynczo przełożył swoje żądanie, tym sposobem każdy z nas będzie miał honor dać mu głos własnymi usty¹²⁶. Pójdźcie więc, pokażę wam, jak macie do niego przystąpić.

WSZYSCY

Zgoda! Zgoda!

Wychodzą.

MENENIUSZ

Błędnie uważasz tę rzecz, Koriolanie;

Nie wieszli, że się temu poddali

Najznakomitsi ludzie?

¹²³względny (daw.) — okazujący względy, przychylny; uprzejmy. [przypis edytorski]

¹²⁴za czym (daw.) — więc, zatem, wobec tego. [przypis edytorski]

¹²⁵wolneć — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -ci (skrótową do -ć). [przypis edytorski]

¹²⁶usty (daw.) — dziś popr. forma N. lm.: ustami. [przypis edytorski]

KORIOŁAN

Cóż im powiem?
„Proszę waszmościów” — tfy! tfy! nie potrafię
Nagiąć języka do takiej przemowy:
„Patrzcie, panowie, oto moje rany,
Odebrałem je, walcząc za ojczyznę,
Wtenczas, gdy pewna liczba braci waszych
Gwałtu krzyczała i zmykała z placu
Przed dźwiękiem własnych trąb naszych”.

MENENIUSZ

Na bogi!
Nie mów im tego, powinienes raczej
Polecić siebie ich dobrej pamięci.

KORIOŁAN

Niech im kat świeci z ich pamięcią! Wołę,
Żeby zupełnie o mnie zapomnieli,
Jak zapomnieli o cnotach, o których
Na próżno prawią im nasi kapłani.

MENENIUSZ

Chcesz wszystko popsuć. Zostawiam cię, przemów
Do nich uprzejmie, zaklinam cię!

Wychodzi. Wchodzi TRZECH OBYWATELI.

KORIOŁAN

Każ im
Umyć się pierwej i wypłukać zęby.
Oto już dwóch się zbliża. — Wiecie waszmość,
W jakim tu celu jestem?

PIERWSZY OBYWATEL

Wiemy, panie.
Lecz chcecie wyznać, co was tu przywiodło?

KORIOŁAN

Moje zasługi.

DRUGI OBYWATEL

A, wasze zasługi.

KORIOŁAN

Ma się rozumieć, że nie dobra wola.

PIERWSZY OBYWATEL

Jak to? Nie dobra wola?

KORIOŁAN

Nie inaczej,
Bom dobrowolnie nigdy jeszcze dotąd
Nie trudził biednych prośbami.

TRZECI OBYWATEL

Trzeba wam wiedzieć, panie, że jeżeli
Wam w czym wygodzim, to tylko w nadziei,
Że coś zyskamy u was.

KORIOLAN

Bardzo dobrze.
Wiele kosztuje wasz konsulat?

PIERWSZY OBYWATEL

Tyle,
Ile kosztuje żądać go uprzejmie.

KORIOLAN

Uprzejmie żądać? Proszę więc waszmościów,
Pozwólcie mi go dostąpić. Mam rany,
I gotówem¹²⁷ je wam zaprezentować
Gdzie na ustroniu. Cóż, panowie, będę
Miał wasze głosy?

DRUGI OBYWATEL

Będziesz je miał, panie.

KORIOLAN

Rzecz więc skończona. Wyprosiłem sobie
Przecie jałmużnę dwóch poważnych głosów:
Dobranoc!

PIERWSZY OBYWATEL

Jakoś to dziwnie wygląda.

DRUGI OBYWATEL

Rad bym się cofnąć, ale mniejsza o to.

Wychodzą. Wchodzą DWAJ INNI OBYWATELE.

KORIOLAN

Moi panowie, jeżeli się to zgadza z melodią głosów waszych, żebym był konsulem,
chciejcie zauważyć, że mam na sobie strój formalny.

CZWARTY OBYWATEL

Pięknieś się, panie, zasłużył ojczyźnie, ale niepięknie się zasługiwałeś.

KORIOLAN

Co znaczy ten enigmat¹²⁸?

CZWARTY OBYWATEL

Byłeś, panie, plagą nieprzyjaciół kraju, a biczem jego przyjaciół, okazywałeś się nie-
przychylny pospolitemu ludowi.

KORIOLAN

Powinni byćście mi to do cnót policzyć, że przychylności mojej nie pospolitowałam¹²⁹.
Będę odtąd, mój panie, inaczej sobie postępował z przyrodnim moim bratem, ludem:
głaskać go będę, żeby sobie na większy jego szacunek zasłużyć; jest to bowiem warunek,

Polityka

¹²⁷*gotówem* — skrócone: gotów jestem. [przypis edytorski]

¹²⁸*enigmat* (daw.) — coś zagadkowego. [przypis edytorski]

¹²⁹*pospolitować* (daw.) — robić pospolitym, pozbawiać należytej wartości. [przypis edytorski]

którego on ściśle przestrzega. A ponieważ w mądrości swojej woli posiadać raczej moją czapkę niż serce, nie zaniedbam mu się kiwać i kłaniać i przestanę być oryginałem, to jest kopiować będę urok ludzi popularnych i hojnie obdzielać nim na żądanie. Na tej zasadzie proszę waszmościów o możliwość zostania konsulem.

PIĄTY OBYWATEL

Spodziewamy się, panie, znaleźć w was dobrego przyjaciela, i na tej zasadzie ofiarujemy wam nasze głosy.

CZWARTY OBYWATEL

Odebrałeś, panie, niemało ran za ojczyznę.

KORIOLAN

Nie będę świadomości waszmość panów obarczał ich pokazywaniem. Wielce sobie ważę ich głosy, dlatego nie chcę ich dłużej zatrzymywać.

OBYWATELE

Niech wam bogowie, panie, dadzą wszystko dobre! Z serca wam tego życzymy.

Wychodzą.

KORIOLAN

Miluchne głosy!

Lepiej jest umrzeć, głód i męki znosić

Niż o nagrodę zasłużoną prosić.

Mnież to przystoi tu w tej wilczej szacie

Stać ku jałowej gminu aprobacie?

Przed tym i owym uniażać się chłystkiem?

Zwyczaj chce tego. Gdyby nam we wszystkim

Zwyczaj był normą, starożytne śmiecie

Pozostałyby nietknięte na świecie.

I takie góry błędów by powstały,

Że święta prawda już by tej zawały

Przebić nie mogła. Precz, podła głupoto!

Kto dla godności gotów rzucać w błoto

Wewnętrzną godność, niech sobie zabierze

Ten cel upodleń. Lecz jużem w tej mierze

Przebył pół drogi, cofnąć się nie mogę,

Zabrnąwszy, muszę przebrnąć dalszą drogę.

Lud, Polityka, Duma

Wchodzą TRZEJ INNI OBYWATELE.

Otóż i nowe głosy!

Mości panowie, dajcie mi swe głosy!

Dla pozyskania ich głosów walczyłem,

Nie dosypiałem, odebrałem przeszło

Parę tuzinów ran: dla pozyskania

Ich głosów byłem w kilkunastu bitwach;

Dla pozyskania ich głosów zrobiłem

Siła¹³⁰ zachodów mniej więcej zaszczytnych.

Dajcież mi głosy, krótko mówiąc, chciałbym

Zostać konsulem.

SZÓSTY OBYWATEL

Szlachetnie postępował, nie może mu więc zbraknąć głosów pocziwych ludzi.

SIÓDMY OBYWATEL

Niech więc będzie konsulem! Niech go bogowie błogosławią i utrzymują w przyjaźni z ludem.

¹³⁰*siła* (daw.) — wiele. [przypis edytorski]

WSZYSCY

Tak niech się stanie! Bogowie z tobą, szlachetny konsulu!

Wychodzą OBYWATELE.

KORIOLAN

Szanowne głosy!

Wchodzi MENENIUSZ z BRUTUSEM i SYCYNIUZEM.

MENENIUSZ

Uczyłeś już, Koriolanie, zadość

Zwyklej rutynie, oto trybunowie

Przychylnie ludu przynoszą ci wota¹³¹.

Nie pozostaje ci teraz nic więcej,

Jak tylko w znakach godności niezwłocznie

Pójść się przedstawić senatowi.

KORIOLAN

Zatem

To już minęło.

SYCYNIUZ

Dopełniłeś, panie,

Uświęconego zwyczajem warunku,

Lud cię potwierdza, wzywamy cię przeto,

Abyś się udał niezwłocznie po odbiór

Publicznej sankcji¹³².

KORIOLAN

Gdzież się to mam udać?

Do Kapitolu?

SYCYNIUZ

Tak, do Kapitolu.

KORIOLAN

Mogę więc zdjąć ten ubiór?

SYCYNIUZ

Możesz, panie.

KORIOLAN

Uczynię też to natychmiast, a skoro

Znów będę sobą, stawię się w senacie.

MENENIUSZ

Idźmy. A waszmość panowie?

BRUTUS

My tutaj

Czekać będziemy na lud.

¹³¹*wotum*, lm. *wota* (z łac., tu daw.) — uroczyste przyrzeczenie a. głos osoby głosującej. [przypis edytorski]

¹³²*sankcja* — tu: zatwierdzenie nadające moc prawną. [przypis edytorski]

SYCYNIUSZ
Bądźcie zdrowi.

KORIOLAN *i* MENENIUSZ *wychodzą.*
Zgryzł orzech, ale mu ciężko na sercu;
To z oczu widać.

BRUTUS
Pod szatą pokory
Zawsze ta sama wyniosłość. Cóż myślisz?
Mamy rozpuścić lud?

OBYWATELE *wracają.*

SYCYNIUSZ
Tak więc, waszmoście,
Daliście temu człowiekowi głosy?

PIERWSZY OBYWATEL
Ta jużci, niby tak.

BRUTUS
Prosimy bogów,
Ażeby się on wam za to odwdzieczył.

DRUGI OBYWATEL
Dałyby bogi! Według mojej biednej
Miary widzenia zdało mi się jakoś,
Że on z nas szydził, prosząc nas o głosy.

TRZECI OBYWATEL
Ba, nawet drwił z nas.

PIERWSZY OBYWATEL
Ej, to taki jego
Sposób mówienia; nie myślał drwić.

DRUGI OBYWATEL
Żaden
Z nas, oprócz ciebie jednego, nie wątpi,
Że on się z nami obszedł pogardliwie;
Powinien nam był pokazać znamiona
Swojej zasługi, rany odebrane
W obronie kraju.

SYCYNIUSZ
Musiał ci je przecie
Pokazać. Jak to, nie?

OBYWATELE
jeden przez drugiego
Nikt ich nie widział.

TRZECI OBYWATEL

polityka

Powiedział, że ma rany, że je gotów
Zaprezentować nam gdzie na uboczu;
Potem, skłaniając się z urągowskimi,
Rzekł: „Chciałbym zostać konsulem, atoli
Bez waszych głosów dawny zwyczaj nie chce
Na to pozwolić; dajcie mi więc głosy”.
Kiedyśmy mu w tym uczynili zadość,
Wtedy przebaknął: „Dziękuję wasanom¹³³
Za wasze głosy — lube głosy! — teraz,
Mając je w garści, nie mam już z wasaństwem
Nic do czynienia”. Nie był¹³⁴ to drwiny?

SYCYNIUSZ

Alboście byli ślepi, żeście tego
W lot nie spostrzegli, albo dobroduszni
Jak dzieci, żeście spostrzegłszy to, dali
Mu jednak głosy.

BRUTUS

Czyżście nie mogli
Tak mu powiedzieć, jak was nauczono?
Nie mając władzy, będąc jeszcze w rzędzie
Prostych sług państwa, był on wrogiem waszym.
Zawsze opierał się waszym swobodom
I przywilejom, które posiadacie,
Stanowiąc ciało Rzeczypospolitej¹³⁵.
Jeżeli teraz, zyskawszy znaczenie,
Miejsce u steru państwa, pozostanie
Nieprzyjacielem ludu, czyliż¹³⁶ wasze
Wota nie będą przeciwko wam samym
Wołać o pomstę? Trzeba mu wam było
Powiedzieć, że jak z jednej strony jego
Chwalebne czyny torują mu drogę
Do tego, o co się stara, tak z drugiej
Uprzejmy jego i wdzięczny charakter
Niepłonny¹³⁷ czyni wam wróżbę, że będzie
Pamiętał o was, w dank za wasze głosy,
I że zamieni niechęć ku wam w miłość,
Zostając stale przychylnym wam panem.

SYCYNIUSZ

Gdybyście byli rzecz tak wyłuszczyli,
Jak wam instrukcję dano, bylibyście
Byli trafili w jego słabą stronę
I chęci jego zbadali. A przy tym
Alboby musiał był wam uroczyście
Dać przyrzeczenie, które byście w każdym
Razie potrzeby mogli mu przypomnieć;
Alboby jego gwałtowna natura,
W niczym hamulca klauzul nie cierpiąca,

¹³³*wasan* (daw.) — pot. skrót od: waszmość pan. [przypis edytorski]

¹³⁴*był* — konstrukcja z partykułą -że, skróconą do -ż; znaczenie: czy nie był. [przypis edytorski]

¹³⁵*Rzeczpospolita* — tu: republika rzymska, postrzegana zgodnie z dosłowną nazwą jako państwo tworzone wspólnie przez obywateli. [przypis edytorski]

¹³⁶*czyliż* (daw.) — czy, czyż. [przypis edytorski]

¹³⁷*niepłonny* — tu: uzasadniony, niebezpieczny. [przypis edytorski]

Została przez to podrażniona. Wtedy
Wzburzywszy mu żółć, bylibyście byli
Mogli skorzystać z jego uniesienia
I z kwitkiem panka odprawić.

BRUTUS

Skoroście

Zauważyli, że on was traktował
Z jawną pogardą, wtenczas kiedy jako
Suplikant waszych potrzebował względów,
Pomyślcie jeno, jakiej to pogardy
Przyjdzie wam wtedy doświadczyć od niego,
Kiedy was będzie mógł zgnieść? Cóż, u licha,
Nie macieź serca w ciele, klepek w głowie,
A język na to tylko, żeby wrzeszczeć
Przeciw powadze rozumu?

SYCYNIUSZ

Czyżeście

Żadnego dotąd jeszcze kandydata
Nie odpalili? Skądże wam dziś znowu
Przyszedł szal czynić fawor¹³⁸ człowiekowi,
Który bynajmniej was nie prosił, owszem,
Zbył was drwinkami?

TRZECI OBYWATEL

On nie zatwierdzony

Jeszcze; możemy go jeszcze odpalić.

DRUGI OBYWATEL

I odpalimy; ja pięćset mieć będę
Głosów po temu.

PIERWSZY OBYWATEL

Ja tysiąc; nie licząc

Półgłosów, które się przypną w dodatku.

BRUTUS

Idźcież, nie tracąc czasu, uwiadomić
Waszych przyjaciół, że sobie obrali
Konsula, który ich z swobód obierze,
Głos im ukróci jak psom, które często
Bywają bite za szczekanie, chociaż
Na to są, żeby szczekały.

SYCYNIUSZ

Zgromadźcie

Ich i po zdrowym rozważeniu rzeczy
Jednogłównymi głosy odwołajcie
Wasz niedorzeczny wybór. Przypomnijcie
Im jego dumę i nienawiść ku wam.
Nie zapomnijcie im także nadmieniść,
Z jaką on wzgardą był dla szat pokory,

¹³⁸fawor (daw.) — przywilej, względy. [przypis edytorski]

Jak się z was, niby prosząc, naigrawał.
Ale naówczas afekt¹³⁹ wasz ku niemu,
Wzgląd na zasługi jego nie pozwolił
Wam pilnie baczyć na jego obejście,
Którym niegodnie i uwłaczająco
Zakorzenionej nienawiści ku wam
Jawny dał dowód.

BRUTUS

Złóżcie całą winę
Na nas: powiedzcie, żeśmy pracowali
Usilnie nad tym, ażebyście (w razie,
Jeżeli k'temu¹⁴⁰ nie zajdzie przeszkoda)
Poparli jego elekcję.

SYCYNIUSZ

Powiedzcie,
Żeście mu dali wasze wota raczej
Wskutek naszego rozkazu niż wskutek
Własnej skłonności i że waząc w myśli
To, co wam zrobić kazano, z tym, co wam
Zrobić przystało, w chwili roztargnienia
Mimowolnieście głosowali za nim.
Tak, bez skrupułu złóżcie na nas winę.

BRUTUS

Nie oszczędzajcie nas: powiedzcie, żeśmy
Opowiadali wam, jak to on młodo
Zaczął ojczyźnie służyć; jak już dawno
Służy; z jakiego szczepu ród wywodzi;
Że go szlachetny dom Marcjuszów wydał,
Z którego wyszedł niegdyś Ankus Marcjusz¹⁴¹,
Wnuk Numy, ten sam, co później był królem
Po wiekopomnej sławy Hostyliusza.
Z tegoż samego pochodzili domu
Publiusz i Kwintus¹⁴², którzy nam najlepszą
Wodociągami wodę sprowadzili;
A Cenzorinus¹⁴³, ulubieniec ludu,
Godzien swej nazwy, bo dwakroć piastował
Godność cenzora, był jego pradiadem.

SYCYNIUSZ

Jako potomka tak zacnego rodu,
Który sam oprócz tego osobiście

¹³⁹afekt (daw.) — skłonność, sympatia, miłość. [przypis edytorski]

¹⁴⁰k'temu (daw.) — skrócone: ku temu, do tego. [przypis edytorski]

¹⁴¹Ankus Marcjusz — czwarty legendarny król Rzymu (642–617 p.n.e.); według tradycji był synem córki Numy Pompiliusza, drugiego króla po Romulusie, oraz następcą Tullusa Hostyliusza. [przypis edytorski]

¹⁴²Publiusz i Kwintus, którzy nam (...) wodociągami wodę sprowadzili — informacja o członkach rodu wzięta z Plutarcha, ale ci byli potomkami, a nie przodkami Koriolana. Kwintus Marcjusz Rex był pretorem w 144 p.n.e. i na polecenie senatu wyremontował dwa istniejące akwedukty oraz zbudował nowy, większy: *Aqua Marcia*. [przypis edytorski]

¹⁴³Cenzorinus — tu: *Gajusz Marcjusz Rutilus*, syn pierwszego plebejskiego dyktatora i cenzora starożytnego Rzymu, noszącego to samo imię; trybun ludowy (311 p.n.e.) i konsul (310 p.n.e.); przydomek *Cenzorinus* otrzymał, gdy po raz drugi pełnił wysoki urząd cenzora (294 i 265 p.n.e.), wprowadzony w Rzymie pół wieku po wygnaniu Koriolana. Do głównych obowiązków cenzora należało przeprowadzanie spisów obywateli i czuwanie nad obyczajnością, a także zawieranie kontraktów na roboty publiczne. [przypis edytorski]

Na wywyższenie zasłużył, żarliwie
Poleciliśmy go waszej pamięci.
Porównywając wszakże teraźniejsze
Postępowanie jego i poprzednie,
Przekonaliście się, że on jest stale
Nieprzyjacielem waszym, i dlatego
Cofacie waszą skorą aprobatę.

BRUTUS

Powiedzcie (i w to bijcie jak najwięcej),
Żebyście mu jej, jak żywo, nigdy
Nie byli dali, gdybyście nie byli
Do tego przez nas namówieni. Idźcie
I, zebrawszy się w przyzwoitej liczbie,
Udajcie się do Kapitolu.

OBYWATELE

Śpieszym
Błąd nasz naprawić, był to błąd nie lada.

Wychodzą.

BRUTUS

Niech idą, lepiej nam zaryzykować
To poruszenie niż czekać na większe,
Które musiałoby nastąpić. Skoro
On po swojemu w wściekłość wpadnie, słysząc
Ich odwołanie, my wtedy wystąpmy
I korzyść schwyćmy za łeb.

SYCYNIUSZ

Idźmy zaraz,
Trzeba nam bowiem być na Kapitolu
Wprzód niż pospólstwo; tym sposobem cała
Ta sprawa wyda się własnym ich dziełem,
Choć w gruncie przez nas była podżegniona.

Wychodzą.

AKT TRZECI

SCENA PIERWSZA

Odgłos rogów. KORIOLAN, MENONIUSZ, KOMINIUSZ, TYTUS LARCJUSZ wchodzą w orszaku senatorów i patrycjuszów.

KORIOLAN

Tullus Aufidisz znów się odgrażał?

LARCJUSZ

Tak, i to właśnie nas spowodowało
Pośpieszniej zawrzeć pokój.

KORIOLAN

Więc Wolskowie
Stoją na takiej stopie jak poprzednio,
Czekając tylko na sposobną porę,
Żeby nas znowu napaść?

LARCJUSZ

Taką oni
Świeżo ponieśli klęskę, że my, starzy,
Powiewających chorągwi ich pewnie
Nigdy już więcej nie ujrzym.

KORIOLAN

Widziałeś
Gdzie Aufidiusza?

LARCJUSZ

Z giejtem¹⁴⁴ bezpieczeństwa
Przyszedł on do mnie i klął Wolskom za to,
Że tak nikczemnie miasto nam poddali.
Jest teraz w Ancjum.

KORIOLAN

Czy mówił co o mnie?

LARCJUSZ

Mówił.

KORIOLAN

Cóż mówił?

LARCJUSZ

Żeście się już nieraz
Starli samowtór¹⁴⁵, że nie ma na świecie
Rzeczy, którą by nienawidził bardziej
Niż ciebie, i że gotów oddać wszystkie
Swoje dostatki, bez nadziei zwrotu,

¹⁴⁴*giejt* — dokument wystawiony przez władzę, zezwalający posiadaczowi na przejazd przez podległe im terytorium i zapewniający mu bezpieczeństwo osobiste; inaczej: list żelazny, list bezpieczeństwa. [przypis edytorski]

¹⁴⁵*samowtór* (daw.) — sam z kimś wtóрым, we dwóch. [przypis edytorski]

Byleby tylko mógł się wreszcie nazwać
Twoim zwycięzcą.

KORIOLAN

Jest więc teraz w Ancjum?

LARCJUSZ

Tak, w Ancjum.

KORIOLAN

Rad bym go pójść tam odwiedzić
I nienawiści jego odpowiedzieć.
A teraz, witaj nam, Tytusie!

SYCYNIUSZ *i* BRUTUS *wchodzą.*

Patrzcie!

Są to tak zwani trybunowie ludu,
Języki gminnej gęby. Gardzę nimi,
Bo się dmą w sposób wzburzający wszelką
Szlachetną flegmę¹⁴⁶.

SYCYNIUSZ

Ani kroku dalej!

KORIOLAN

Co to jest?

BRUTUS

Dalej iść byłoby zgubne:
Nie idźcie dalej.

KORIOLAN

Co znaczy ta zmiana?

MENENIUSZ

Skąd powód?

KOMINIUSZ

Czyliż on nie zyskał wotów
Szlachty i ludu?

BRUTUS

Nie zyskał ich jeszcze.

KORIOLAN

Miałem więc głosy zaków?

PIERWSZY SENATOR

Trybunowie,
Nie brońcie mu iść na rynek: odstąpcie.

BRUTUS

polityka

---

¹⁴⁶*flegma* — powolność i spokojność charakteru, zimna krew. [przypis edytorski]

Lud jest rozżarty na niego.

SYCYNIUSZ

Ogólny
Wybuch nastąpi, jeśli się ukaże.

KORIOLAN

To więc lud waszą jest trzodą? I na cóż
Głos jest udziałem tych, co go wydają
I zaprzeczają go natychmiast? Jakaż
Jest wasza funkcja? Jesteście ich gębą,
Czemuż ich zębów nie trzymacie w karchach?
Podbechtaliście¹⁴⁷ ich?

MENENIUSZ

Miarkuj się, miarkuj!

KORIOLAN

To ułożona rzecz: intryga w celu
Upokorzenia szlachty. Można znieść to
I żyć, gdzie tacy bezkarnie rej wodzą,
Co sami rządzić nie umiejąc, nie chcą
Być rządzonymi?

BRUTUS

Nie nazywaj tego
Intrygą, panie. Lud woła, żeś sztydził
Z niego; żeś sarkał, kiedy mu bezpłatnie
Dawano zboże; żeś czernił¹⁴⁸ tych, co się
Za nim wstawiali, zwać ich lizusami,
Chorażewkami, odstępcami szlachty.

KORIOLAN

To i wprzód było wiadome.

BRUTUS

Nie wszystkim.

KORIOLAN

Doniosłeś im więc potem?

BRUTUS

Jam miał donieść?

KORIOLAN

Do takich kroków zdasz się waszmość.

BRUTUS

Zdam się
Do niejednego, by sprostować wasze.

¹⁴⁷podbechtać — podjudzić, nastawić kogoś wrogo, zbuntować przeciw komuś a. czemuś. [przypis edytorski]

¹⁴⁸czernić — oczerniać, zniesławiać. [przypis edytorski]

KORIOŁAN

Na cóż mi tedy¹⁴⁹ być konsulem, na co?
O, na te chmury, co wiszą nad nami,
Jeżeli jestem tak złym sługą kraju,
Zróbcie mnie lepiej trybunem.

SYCYNIUSZ

Ta mowa
Zdradza zbyt jawnie to, co jest przyczyną
Szemrania ludu. Chceszli¹⁵⁰, panie, dopiąć
Celu swych życzeń, trzeba ci oględniej
Dotychczasowe zbadać stanowisko.
Ani się stawiać tak górnie jak konsul,
Ani tak nisko jak trybun.

MENENIUSZ

Zbierz flegmę.

KOMINIUSZ

Lud błędnie został poinformowany.
Takie krętactwo nie jest godne Rzymian
Ani Koriolan nie zarobił sobie,
Aby mu dzisiaj na utorowanej
Zasługą drodze tak uwłaczającą
Tamę stawiano.

KORIOŁAN

Prawić mi o zbożu!
Com wtedy mówił, powtórzę i teraz.

lud, tłum

MENENIUSZ

Tylko nie teraz, nie teraz.

PIERWSZY SENATOR

Nie teraz,
W tym uniesieniu.

KORIOŁAN

Teraz, jako żywo!
Wybaczcie, zacni przyjaciele. Niechaj
Ten zmienny, durny tłum spojrzy mi w oczy
I w nich się przejrzy. Powtarzam, że głaszcząc
Ten ród, żywimy ku ujmie senatu
Kąkol rokoszu¹⁵¹, zuchwalstwa, zamieszek.
Sami go siejem i sami worujem¹⁵²,
Dając tym ludziom miejsce w naszym kole,
Któremu chyba o tyle brak tylko
Czci i powagi, o ile się nimi
Dzieli z żebractwem.

¹⁴⁹tedy (daw.) — zatem, więc. [przypis edytorski]

¹⁵⁰chceszli (daw.) — konstrukcja z partykułą -li; tu w znaczeniu: jeśli chcesz. [przypis edytorski]

¹⁵¹rokosz — bunt. [przypis edytorski]

¹⁵²worujem — skrócone: worujemy, tzn. orząc, wprowadzamy w głąb gleby. [przypis edytorski]

MENENIUSZ

Dobrze, ale przestań.

PIERWSZY SENATOR

Prosim cię, panie, przestań.

KORIOLAN

Ja mam przestać?

Jakem przelewał krew mą za ojczyznę,

Nie obawiając się potęgi wrogów,

Tak przekonanie me przelewać będę

W słowa, dopóki tchu w piersi mej stanie.

Na przekór temu liszajowi, który

Lekceważymy, jednakże samochcąc¹⁵³

Zarażać mu się pozwałamy.

BRUTUS

Mówisz,

Panie, o ludzie, jak gdybyś był bóstwem

Karzącym, nie zaś stworzeniem podobnież

Upośledzonym.

SYCYNIUSZ

Trzeba nam lud o tym

Uprzedzić.

MENENIUSZ

O czym? O jego gorączce?

KORIOLAN

O mej gorączce! Chociażbym był zimny

Jak sen północny, na władcę piorunów,

Ani na jotę nie zmieniłbym zdania.

SYCYNIUSZ

Jad tego zdania pozostanie jadem

Tam, gdzie jest, nigdzie dalej nie dosięgnie.

Tak ma być.

KORIOLAN

Tak ma być! Mości panowie,

Słyszycie tego trytona¹⁵⁴ serdeli?

Uważaliście jego ton stanowczy?

KOMINIUSZ

Tak, to trąciło prawodawczym stylem.

KORIOLAN

Tak ma być! O, wy dobrzy, ale słabi

Patrycjuszowie, wy senatorowie

Lud, Państwo, Władza

¹⁵³*samochcąc* (daw.) — z własnej woli. [przypis edytorski]

¹⁵⁴*Tryton* (mit. gr., mit. rzym.) — bóstwo morskie, syn i herold Posejdona (w mit. rzym. Neptuna); przedstawiany jako postać o ludzkim tułowiu i rybim ogonie, z wielką muszlą, w którą dał, uspokajając lub wzburzając fale; czasem uznawany za ojca trytonów, podobnych sobie istot morskich. [przypis edytorski]

Poważni, ale nad miarę niebaczni,
Jakżeście mogli pozwolić tej hydrze¹⁵⁵
Obierać sobie urzędników, którzy
Chociaż są tylko rogami¹⁵⁶ potworu,
Apodyktycznym tonem śmia przemawiać
I przez to dawać wam do zrozumienia,
Że waszą rzekę sprowadzą do rowu
I sami w łożu jej spoczną? Jeżeli
Przy nich jest władza, zasłońcie ze wstydem
Waszą ślepotę, jeżeli nie, zbudźcie
Zgubną łagodność waszą. Jeżeliście
Światli, przestańcie być prostodusznymi,
Jeśli nie, idźcie im krzesła podstawiać
I kłaść przy sobie poduszki. Będziecie
Plebejuszami, jeśli oni będą
Senatorami, a oni¹⁵⁷ już nie są
Czym innym, skoro po zmieszaniu głosów
Obojej¹⁵⁸ strony ich wrzask idzie górą.
Pozwoliliście im obierać sobie
Pełnomocników: otóż i obrali
Sobie takiego, który wobec grona
Mężów, powagą przewyższającego
Areopagi¹⁵⁹ greckie, śmie wyjeżdżać
Z swym popularnym: „Tak ma być!”. Na bogi!
Taki stan rzeczy poniża konsulat
I serce mi się kraje, gdy pomyślę,
Że kędy miejsce obok siebie mają
Dwie równe władze, łatwo zamieszanie
Zakraść się może w szczeliny i zrządzić
Upadek jednej przez drugą.

KOMINIUSZ

Masz słuszność.

Idźmy na rynek.

KORIOLAN

Kto pierwszy wniósł, żeby
Z publicznych spichrzów darmo wydać zboże,
Jak się to zwykle było praktykować
U Greków...

MENENIUSZ

Dobrze, dobrze, ale przestań.

KORIOLAN

(Chociaż tam lud miał więcej praw do władzy)
Ten, mówię, rzucił kość nieposłuszeństwa
I zgubę państwa zaszczerpił.

¹⁵⁵*Hydra* (mit. gr.) — potwór z wieloma głowami, odrastającymi po ścięciu, zabity przez Heraklesa. [przypis edytorski]

¹⁵⁶*są tylko rogami potworu* — tzn. instrumentami dętymi, wydającymi dźwięk, o którym decyduje grający na nich potwór. [przypis edytorski]

¹⁵⁷*onić* (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -ci, skróconą do -ć i dodaną do zaimka osobowego „oni”. [przypis edytorski]

¹⁵⁸*obojej strony* (daw.) — dziś: obu stron. [przypis edytorski]

¹⁵⁹*areopag* — rada starszych w staroż. Atenach, początkowo mająca najwyższą władzę polityczną i sądowniczą; jej siedzibą było położone w pobliżu Akropolu wzgórze Aresa (stąd nazwa). [przypis edytorski]

BRUTUS

lud, państwo, władza

Miałeby

Lud dać głos komuś, co tak mówi?

KORIOLAN

Dam ja

Natychmiast rację, dlaczego tak mówię,
A ta ważniejsza jest niż jego głosy.
Wie on, że zboża nie dostał w nagrodę,
Boć mu wewnętrzne przekonanie szepce,
Że żadnych k'temu zasług nie położył.
Będąc wezwany na wojnę, podówczas
Kiedy ojczyźnie szło o śmierć lub życie,
Nie chciał przestąpić bram. Ten rodzaj zasług
Nie jedna prawa do bezpłatnych datków.
Na samejże zaś wojnie ciągle jego
Niespokojności i rokosze, w których
Głównie dał dowód swojej waleczności,
Nie przemówiły za nim. Jego liczne
Skargi na senat, jako wiatr zasadne,
Nie mogły także, rozumiem, wywołać
Naszej tak łatwej darowizny. Jakiż
Był tedy powód? Jakimże procesem
Ten różnolity, niesyty brzuch trawi
Ową uczynność senatu? Niech fakta
Staną za słowa, które by brzmieć mogły,
Jak następuje: „Żądaliśmy tego,
Bo stanowimy większość, i z bojaźni
Dano nam, cośmy chcieli”. Tym sposobem
Sami wruszamy świętość naszych posad
I przyprawiamy się o to, że szuja
Troskliwość naszą nazywa bojaźnią.
Przyjdzie do tego z czasem, że wyłamią
Rygle senatu i że wrony będą
Dziobały orłów.

MENENIUSZ

Pójdź, pójdź; dość już tego.

BRUTUS

Dość i nad miarę.

KORIOLAN

Nie, weźcie, co wasze;

Niech to, co można by stwierdzić przysięgą
Zarówno w bogów, jak ludzi obliczu,
Zapiecztuje koniec mowy mojej!
Przy takiej dwójcy władz, gdzie jedna strona
Słusznie pogardza, a druga niesłusznie
Miota obelgi; gdzie ród, tytuł, mądrość
Niczego zgoła stanowić nie może
Bez potwierdzenia albo odrzucenia
Przez masę głupców — prawdziwe potrzeby
Ustąpić muszą chwilowym błyskotkom;
A gdzie jest taka przewrotność, tam wszystko

Państwo, Lud

Prędzej czy później musi się przewrócić.
Dlatego wzywam was, którym przystoi
Nie lękliwymi być, lecz przezornymi,
Którzy podstawy egzystencji państwa
Bardziej kochacie, niż się domyślacie,
Jak mało braknie im, żeby runęły;
Którzy szlachetny żywot przekładacie/Którzy szlachetny żywot przekładacie
Nad długowieczny, a wolicie raczej
Niebezpiecznymi driakwiami¹⁶⁰ ciało
Chore leczyć, niż bez nich dać je śmierci
Na pewną pastwę: wyrwijcie od razu
Ten język paszczy pospólstwa, nie dajcie
Im lizać miodu, który jest dlań jadem.
Uszczerbek waszej powagi przynosi
Uszczerbek zdrowej logice, odbiera
Właściwą godność państwu, przyprawiając
Je o niemożność świadczenia dobrodziejstw
Wśród złego, które śmie je kontrolować.

BRUTUS

Dość już powiedział.

SYCYNIUSZ

Mówił jako zdrajca
I jako zdrajca odpowie.

KORIOLAN

Nędzniku!
Przepadnij w wżgardzie! Na lichu ludowi
Ta drań trybunów, od których zależny
Odmawia wyższej władzy posłuszeństwa?
W zamęcie buntu obrano ich, w chwili
Gdy nie potrzeba, ale mus był prawem.
Niechże, na odwrót, w sposobniejszej chwili
Musi być prawem to, co jest konieczne,
A wpływ ich legnie w prochu!

BRUTUS

Jawna zdrada.

SYCYNIUSZ

I toż to ma być konsul? Nigdy, nigdy!

BRUTUS

Hej, edylowie¹⁶¹! Pochwyćcie go!

SYCYNIUSZ

Biegnij
Po lud.

Wychodzi BRUTUS.

¹⁶⁰*driakiew* (daw.) — medykament z kilkudziesięciu składników, uważany za uniwersalny lek i odtrutkę, wytwarzany aż do XVIII w.; przen.: lekarstwo. [przypis edytorski]

¹⁶¹*edył* — w staroż. Rzymie urzędnik nadzorujący porządek i bezpieczeństwo w mieście, odpowiadający też za apro wizację, handel i organizację igrzysk. [przypis edytorski]

W którego wszechwładnym imieniu
Aresztuję cię jako nowatora¹⁶²,
Zdrajcę i wroga Rzeczypospolitej.
Rozkazuję ci zaraz być posłusznym
I zaraz za mną pójść.

KORIOŁAN
Precz, stary capie!

SENATOROWIE I PATRYCJUSZE
My poręczamy za nim.

KOMINIUSZ
Odstąp, starcze.

KORIOŁAN
Zbutwiały zlepku, precz, albo wytrząsnę
Z szat twoich wszystkie tve kości.

SYCYNIUSZ
Na pomoc,
Obywatele!

BRUTUS *pouraca z edylami i gromadą obywateli.*

MENENIUSZ
Zalecamy jednej
I drugiej stronie więcej wzajemnego
Uszanowania.

SYCYNIUSZ
Oto ten, co śmiał się
Targnąć na waszą władzę.

BRUTUS
Edyłowie,
Bierzcie go!

OBYWATELE
Biada mu! biada mu!

DRUGI SENATOR
Stójcie!

Patrycjusze i obywatele ścierają się wkoło KORIOŁANA.
Hola, hej, trybunowie, patrycjusze,
Obywatele! Hej, obywatele!
Brutusie, Sycyniuszu, Koriolanie!

OBYWATELE
Stójcie, wstrzymajcie się, czekajcie, stójcie!

---

¹⁶²*jako nowatora* — tj. jako człowieka dążącego do zaprowadzenia nowego, zmienionego ustroju, buntownika.
[przypis edytorski]

MENENIUSZ

Do czegoż to ma przyjść? Tchu mi brakuje.
Ta waśń nas wtrąci w przepaść. Trybunowie,
Przemówcie przecie. Miej wzgląd, Koriolanie.
Mów, Sycyniuszu.

SYCYNIUSZ

Śluchajcie mnie, ludzie.

OBYWATELE

Nasz trybun mówi. Śluchajmy. Hej, cicho!

SYCYNIUSZ

Jesteście w punkcie utracenia swobód,
Marcjusz chce je wam odjąć, ten sam Marcjusz,
Coście go świeżo zanominowali
Konsulem.

MENENIUSZ

Tfu! Tfu! Tfu! Nie jest to gasić,
Ale rozżarzać pożar.

PIERWSZY SENATOR

Burzyć miasto
I wszystko z ziemią równać.

SYCYNIUSZ

Czymże innym
Jest miasto, jeśli nie ludem?

polityka, kara, lud

OBYWATELE

To prawda,
To szczerą prawdą, lud stanowi miasto!

BRUTUS

Za zezwoleniem wszystkich zostaliśmy
Urzędnikami ludu.

OBYWATELE

Tak, i nadal
Pozostaniecie nimi.

MENENIUSZ

Jako tacy
Powinni być także postępować.

KORIOLAN

Tak postępować jest to siać zniszczenie,
Z fundamentami równać szczyty gmachów
I wszystko, co się znakomicie wznosi,
Grzebać w zwaliskach.

SYCYNIUSZ

Godzien śmierci za to.

BRUTUS

Albo się mamy utrzymać przy władzy,
Albo ją mamy utracić. W imieniu
Tej części ludu, która nas obrała
Stróżami swoich praw, dekretujemy
Marcjusza godnym śmierci.

SYCYNIUSZ

Niech więc będzie
Zaprowadzony na Tarpejską Skałę¹⁶³
I z niej strącony w przepaść.

BRUTUS

Edylowie,
Weźcie go!

OBYWATELE

Poddaj się, poddaj, Marcjusz!

MENENIUSZ

Posłuchajcie mnie, trybunowie, słowo,
Nic, tylko słowo.

EDYLOWIE

Cicho, cicho!

MENENIUSZ

Bądźcie
Takimi, jak się wydajecie, to jest
Rzeczywistymi przyjaciółmi kraju
I zachowajcie się z umiarkowaniem
W tej sprawie, którą z taką gwałtownością
Chcecie załatwić.

BRUTUS

Powolne działanie
Dobrym jest, panie, środkiem, lecz nie w razie
Gwałtownych chorób. Bierzcie go, prowadźcie
Zaraz na skałę!

KORIOLAN

Nie, tu wolę umrzeć.

dobywa miecza

Nie jeden tu jest, co mnie widział w boju,
Niechaj na sobie sprawdzi to, co widział.

MENENIUSZ

Schowaj miecz. Chwilę tylko, trybunowie.

¹⁶³ *Tarpejska Skała* — stroma ściana skalna w płd. części wzgórza kapitońskiego, z której w czasach republiki rzymskiej strącano zbrodniarzy i zdrajców. [przypis edytorski]

BRUTUS
Bierzcie go, dalej!

MENENIUSZ
Na pomoc, na pomoc!
W kim krew szlachetna płynie! Hej, na pomoc,
Młodzi i starzy!

OBYWATELE
Niech ginie, niech ginie!

Wśród tego zamieszania trybunowie, edylowie i obywatele zostają wyparci.

MENENIUSZ
Wracaj do domu teraz, spiesz, bez zwłoki,
Inaczej wszystko na nic.

DRUGI SENATOR
Idź, idź!

KORIOLAN
Śmiało
Stawmy im czoło, mamy równą liczbę
Przyjaciół, jak i nieprzyjaciół.

MENENIUSZ
Chceszże
Do tego rzeczy doprowadzić?

PIERWSZY SENATOR
Niech nas
Bogowie chronią! Zacny przyjacielu,
Odejdź do domu i zdam naszej pieczy
Tę smutną sprawę.

MENENIUSZ
Bo w tej alternacie¹⁶⁴
Nic sam nie wskórasz, zaklinam cię, odejdź!

KOMINIUSZ
Pójdź z nami razem, pójdź z nami.

KORIOLAN
Chciałbym, żeby to byli barbarzyńcy
(Którymi w gruncie są, choć ich Rzym wydał),
A nie Rzymianie (którymi bynajmniej
Nie są, choć się ich matki ocieliły
Pod przysionkami Kapitolu).

MENENIUSZ
Odejdź,
Błagamy ciebie, nie przelewaj w usta

---

¹⁶⁴*alternata* (daw.) — zmiana biegu wypadków. [przypis edytorski]

Sprawiedliwego gniewu twego, jedna
Chwila zaciąga dług względem następnych.

KORIOŁAN

Na innym gruncie zgniótlbym ich czterdziestu.

MENENIUSZ

Ja sam najtęższych dwóch wziąłbym na siebie,
Choćby tych łotrów trybunów.

KOMINIUSZ

Lecz teraz
Liczba nad wszelką miarę jest nierówna,
A męstwo zmienia się w istne szaleństwo,
Gdy chce wałacy się budynek wspierać.
Chceszże tu czekać na powrót motłochu,
Którego wściekłość wybuchnie niebawem
Jak woda w biegu wstrzymana i przerwie
Dotychczasowe swe tamy?

MENENIUSZ

Idź, proszę,
Spróbuję, czy mój stary dowcip¹⁶⁵ znajdzie
Pokup¹⁶⁶ u ludzi niezdolnych nim zgrzeszyć.
Trzeba nam zatkać tę dziurę gałganem
Jakiej bądź barwy.

KOMINIUSZ

Wysłuchaj prośb naszych,
Daj się nakłonić.

KORIOŁAN

Idźmy więc.

Wychodzą KORIOŁAN, KOMINIUSZ i inni.

PIERWSZY PATRYCJUSZ

Ten człowiek
Zniweczył sobie przyszłość.

duma

MENENIUSZ

Jego umysł
Jest za szlachetny dla naszego świata.
Nie schlebiłby on Neptunowi¹⁶⁷, choćby
Mu szło o trójzab, ani Jowiszowi
Za wszystkie jego gromy. Jego serce
Jest w ustach; co się pocznie w jego piersi,
To jego język wnet musi urodzić,
Będąc zaś zdjęty gniewem, zapomina,
Że kiedykolwiek słyszał miano śmierci.
Będziemy mieli sęk nie lada!

¹⁶⁵*dowcip* (daw.) — inteligencja, spryt, rozum. [przypis edytorski]

¹⁶⁶*pokup* (daw.) — popyt na jakiś towar. [przypis edytorski]

¹⁶⁷*Neptun* (mit. rzym.) — bóg morza, odpowiednik gr. Posejдона, jego atrybutem był trójzab do połowu ryb. [przypis edytorski]

Zgietk zewnątrz.

DRUGI PATRYCJUSZ
Rad bym,
Żeby już byli w łóżku!

MENENIUSZ
Ja bym wołał,
Żeby nie w łóżku byli, ale w Tybrze! —
Co za zawziętość! Nie mógłże on mówić
łagodniej?

BRUTUS i SYCYNIUSZ *wracają z gromadą pospólstwa.*

SYCYNIUSZ
Gdzie jest ta żmija, co chciała
Wyludnić miasto i sama być wszystkim?

MENENIUSZ
Cni trybunowie...

SYCYNIUSZ
Zostanie strącony
Z Tarpejskiej Skały, nie ma dlań litości,
śmiały się opierać prawu, toteż prawo
Odmawia mu wręcz zwykłej procedury
I oddaje go całej surowości
Władz, które za nic miał.

PIERWSZY OBYWATEL
Powinien wiedzieć,
Że trybunowie są ustami ludu,
A my rękami ich.

OBYWATELE
w kilku razem
Już on się dowie.

MENENIUSZ
Moi panowie!

SYCYNIUSZ
Cicho!

MENENIUSZ
Nie wołajcie
Gwałtu, gdzie swego możecie spokojnym
Dopiąć wyrokiem.

SYCYNIUSZ
Jakże się to stało,
Żeście panowie temu człowiekowi
Ujść dopomogli?

MENENIUSZ

Chciejcie mnie wysłuchać.
Tak samo, jak znam zalety konsula,
Tak samo mogę wymienić i jego
Wady.

SYCYNIUSZ

Konsula! Jakiego konsula?

MENENIUSZ

Konsula Koriolana.

BRUTUS

Co? On konsul?

OBYWATELE

Nie, nie, nie!

MENENIUSZ

Jeżelibym mógł zyskać posłuchanie
Panów trybunów i wasze, poczciwi
Obywatele, powiedziałbym słowo
Lub dwa najwięcej, co by was o inną
Nie przyprawiło szkodę jak o stratę
Kilku chwil czasu.

SYCYNIUSZ

Mówcież, panie, mówcie,
Ale niedługo, bo nam pilno sprzątnąć
Ten gad zdradziecki¹⁶⁸; wypędzić go grozi
Niebezpieczeństwem, trzymać go zaś w mieście
Grozi nam śmiercią, stanęło więc, że ma
Zginąć tej nocy.

MENENIUSZ

Nie dajcie, bogowie,
Aby nasz sławny Rzym, którego wdzięczność
Dla zasłużonych dzieci swoich stoi
W Jowisza nawet księdze zapisana,
Na wzór wyrodnej matki miał dziś własny
Płód swój pożerać.

SYCYNIUSZ

On jest chorobliwą
Naroślą, którą gwałtem trzeba odciąć.

MENENIUSZ

O, on jest raczej chorym tylko członkiem,
Odciąć go zgubnie, uleczyć go łatwo.
Cóż on tak złego uczynił Rzymowi,
Żeby aż na śmierć zasłużył? Że wrogów
Naszych zabijał? Krew, którą utracił

¹⁶⁸sprzątnąć ten gad zdradziecki — dziś popr. z N.: sprzątnąć tego gada zdradzieckiego. [przypis edytorski]

(A utracił jej, rękę, o niejedną
Uncję¹⁶⁹ obficie, niż jej dziś ma), krew ta
Przelana była w obronie ojczyzny;
Ma mu ojczyzna resztę jej odbierać?
Taki postępek okryłby nas wszystkich,
Co byśmy mogli zrobić to i ścierpieć,
Wieczystym piętnem hańby.

SYCYNIUSZ

Stara piosnka.

BRUTUS

I na fałszywą nutę. Kiedy dobrze
Służył ojczyźnie, wtedy go ojczyzna
Umiała także cenić.

MENENIUSZ

Kiedy nogę
Dotknie gangrena, dawne jej usługi
Przestają już być cenione?

BRUTUS

Niczego
Słuchać nie chcemy — idźcie go poszukać
W jego mieszkaniu i wywlec go stamtąd,
Aby się jego zaraźliwy oddech
Dalej nie rozszedł.

MENENIUSZ

Jeszcze tylko słowo;
Słowo, panowie. Ta tygrysia wściekłość,
Poznaawszy gorzkie skutki nierozważnej
Swej porywczności, zechce poniewczasie
Ołowiem sobie okowywać nogi.
Złóżcie na niego sąd, inaczej bowiem
Powstaną partie (bo on ma przyjaciół)
I wielki nasz Rzym runie w waśni Rzymian.

BRUTUS

Gdyby tak miało być...

SYCYNIUSZ

Co wasze¹⁷⁰ prawisz¹⁷¹!
Nie wiemyż, jak on umie być posłusznym?
Nie uderzyłże on naszych edylów?
Nie targnąłże się na nas samych? Idźmy!

MENENIUSZ

Zważcie, że on się wychował w obozach,
Odkąd mógł dźwignąć miecz, że się nie ćwiczył

¹⁶⁹uncja — jednostka wagi używana w starożytnym Rzymie, a także w krajach anglosaskich, równa ok. 28 gramów. [przypis edytorski]

¹⁷⁰wasze a. *waszeć* (daw.) — skrócona forma grzecznościowa: waszmość, tzn. wasza mość, wasza miłość. [przypis edytorski]

¹⁷¹prawić (daw.) — mówić, opowiadać. [przypis edytorski]

W cedzonej mowie, mąkę i otręby
Razem pytluje¹⁷². Pozwólcie mi działać:
Pójdę do niego i biorę na siebie
Skłonić go, żeby się stawił przed wami
I wedle prawnych form usprawiedliwił
Z zarzutów albo kaźń poniósł.

PIERWSZY SENATOR

Szlachetni

Obrońcy ludu, to jest droga zgodna
Z ludzkością¹⁷³, inna byłaby za krwawa;
A końca naprzód nie można przewidzieć.

SYCYNIUSZ

Szlachetny Meneniuszu, bądźże waćpan
W tej sprawie niby delegatem ludu.
Mości panowie, złóżcie broń.

BRUTUS

Jednakże

Nie rozpierzchajcie się.

SYCYNIUSZ

Idźcie na rynek;
Tam, Meneniuszu, czekać na was będziem.
Jeśli Marcjusza nam nie przyprowadzisz,
Chwycim się pierwszej drogi.

MENENIUSZ

Przyprowadzę

Go, przyprowadzę. Szanowni koledzy,
Mogę na wasze liczyć uczestnictwo?
Musi się stawić, inaczej najgorsze
Skutki wynikną.

PIERWSZY SENATOR

Chętnie ci służymy.

Wychodzą.

SCENA DRUGA

Komnata w domu KORIOLANA.

Wchodzi KORIOLAN z patrycjuszami.

KORIOLAN

Niech się wkoło mnie, jak chcą, srożą, niech mi
Stawią przed oczy sromotną¹⁷⁴ śmierć w kole¹⁷⁵
Albo u kopyt rozpędzonych koni;

¹⁷²*pytlować* — przesiewać mąkę przez pytel, sito z tkaniny, mające kształt worka. [przypis edytorski]

¹⁷³*ludzkość* — tu: człowieczeństwo, natura człowieka utożsamiana z dobrymi cechami ludzi. [przypis edytorski]

¹⁷⁴*sromotny* (daw.) — haniebny. [przypis edytorski]

¹⁷⁵*śmierć w kole* — właśc.: na kole, chodzi o karę łamania kołem, metodę egzekucji publicznej stosowaną w Europie od czasów starożytnych aż do XVIII w.; ofiarę przywiązywano do osadzonego na palu dużego koła od wozu, a kat uderzał kołem (drągim) lub nawet młotem kolejne członki ciała skazańca, podczas gdy jego pomocnik stopniowo obracał koło. [przypis edytorski]

Niech na Tarpejską Skalę wsadzą jeszcze
Dziesięć skał takich, aby dno przepaści
Sięgało dalej, niż wzrok może dosięść¹⁷⁶;
Jeszcze i wtedy będę dla nich takim
Samym, jak jestem.

PIERWSZY PATRYCJUSZ

Tym szlachetniej czynisz.

KORIOLAN

Zastanawia mnie to, że moja matka
Nie okazuje mi teraz takiego
Zadowolenia jak dawniej, a przecie
Sama ich dawniej zwała poddańcami
Z wełną pod strzyżę¹⁷⁷; istotami, które
Na to są tylko, aby je kupować
Za marny szeląg¹⁷⁸ i za marny szeląg
Sprzedawać; żeby szły na zgromadzenia
Z odkrytą głową; żeby się gapiły,
Słuchały, milcząc, i wpadały w podziw,
Kiedy ktoś mego stopnia wstał i prawił
O sprawach kraju!

matka, polityka

Lud

Wchodzi WOLUMNIA.

O was mówię, matko.

Dlaczegoż mnie chcesz widzieć uleglejszym?
Chciałabyś, abym zaprzeczał sam sobie?
O, powiedz raczej, że nie zaprzestaję
Być tym, czym jestem.

WOLUMNIA

Synu, synu, synu!

Trzeba ci było wprzód pozyskać władzę,
Nimes¹⁷⁹ ją stracił.

KORIOLAN

Dajmy temu pokój.

WOLUMNIA

Byłbyś był łatwo mógł być tym, czym jesteś,
Gdybyś być sobą mniej był usiłował.
Nie postawiono by się tak na drodze
Twoim widokom, gdybyś był dopiero
Wtedy był pozór odrzucił, kiedy by
Już nie zdołano stanąć ci na poprzek.

KORIOLAN

Niech im kat świeci!

WOLUMNIA

Niech ich spali nawet!

¹⁷⁶*dosięć* — dziś: dosięgnąć. [przypis edytorski]

¹⁷⁷*strzyża* — strzyżenie owiec. [przypis edytorski]

¹⁷⁸*szeląg* — dawna drobna moneta; miedziak. [przypis edytorski]

¹⁷⁹*nimes ją stracił* — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; znaczenie: nim ją straciłeś. [przypis edytorski]

Wchodzi MENENIUSZ z senatorami.

MENENIUSZ
Pójdź, pójdź! Za ostro się z nimi obszedłeś,
Za opryskliwie; trzeba ci powrócić
I złe naprawić.

PIERWSZY SENATOR
Nie ma środka; jeśli
Tego nie zrobisz, nasze wielkie miasto
Rozpadnie się i runie.

WOLUMNIA
Słuchaj rady;
I ja mam serce nieugięte, ale
Umysł mój zwraca czynność mego gniewu
Na korzystniejsze drogi.

MENENIUSZ
Dobrze mówisz,
Zacna matrono. Nimby on w ten sposób
Stanąc miał przed tą trzodą w innym czasie,
Nie omieszkałbym ja sam przywdziać zbroi,
Którą już ledwie mogę dźwignąć; ale
W obecnym razie krok ten jest niezbędny
Jako lekarstwo w gwałtownej chorobie
Czasu, potrzebne dla całego państwa.

KORIOLAN
Cóż mam uczynić?

MENENIUSZ
Wrócić do trybunów.

KORIOLAN
Dobrze; cóż potem? Cóż potem?

MENENIUSZ
Żałować
Tego, coś wyrzekł.

KORIOLAN
Żałować? Przed nimi?
Nie mógłbym tego przed obliczem bogów,
A mam żałować przed nimi?

WOLUMNIA
Mój synu,
Za niezawisły masz sposób myślenia:
Piękny to przymiot, ale niebezpieczny
W niektórych razach ostatecznych. Nieraz
Z ust twych słyszałam, że honor i zrzeczność,
Na wzór przyjaciół nierozłącznych, w parze
Chodzą na wojnie; jeśli tak jest, powiedz,

Czym może jedno drugiemu zaszkodzić
W czasie pokoju, że je w nim rozdzielasz?

KORIOLAN
Przestańcie, matko.

MENENIUSZ
Dobre zapytanie.

WOLUMNIA
Jeśli na wojnie zgadza się z honorem
Wydawać się tym, czym się w gruncie nie jest
I k'temu zręczność przyzywać na pomoc:
Dlaczegoż by mniej miało być godziwym
Honor z zręcznością spleść w czasie pokoju,
Kiedy tak wojna, jak pokój zarówno
Obu tych zalet wymaga?

matka, polityka, podstęp

KORIOLAN
O matko,
Dlaczegoż przy tym obstajesz?

WOLUMNIA
Bo teraz
Masz się odezwać do ludu nie wedle
Własnego zdania i poszeptu serca,
Ale takimi słowy, które będą
Języka twego nieprawymi dziećmi;
Głoskami, które z przekonaniem twoim
Nie będą nic mieć wspólnego. Nie bardziej
Ci to ubliży niż wejście do miasta
Wskutek uprzejmej odezwy, bez czego
Nie uniknąłbyś niebezpieczeństw walki
I krwi rozlewu. Byłabym zaiste
W sprzeczności z sobą, gdybym się wahała
Tak honorowo postąpić w potrzebie,
W której by los mój lub moich najbliższych
Był narażony. W tej potrzebie teraz
Jestem ja, żona twa, syn, szlachta, senat —
A ty ludowi wolisz pokazywać
Zmarszczone czoło niż pozorny uśmiech,
Którym byś kupić mógł jego przychylność
I zabezpieczyć tym samym nas wszystkich
Od nieochybnej ruiny.

MENENIUSZ
Szlachetna
Matko Rzymianko! Pójdź, pójdź z nami; przemów
Do nich uprzejmie: tym sposobem zdołasz
Nie tylko zakłąć złe dziś nam grożące,
Lecz i odzyskać to, cośmy stracili.

WOLUMNIA
Uczyń tak, synu, proszę cię, pójdź do nich
Z tą czapką w rękę; unieś ją do góry,

polityka

Pocałuj ziemię kolanami (w takich
Bowiem okazjach gesta są wymową,
A oczy gminu wrażliwsze niż uszy),
Kiwaj im głową, aby pomyśleli,
Że twarde serce tve skruszało, zmięknęło
Jako dojrzała morwowa jagoda,
Którą najmniejszy wiatr strząsa. Lub wreszcie
Powiedz im, żeś jest żołnierzem, że będąc
W bitwach i w wrzawie wychowanym, nie masz
Tęgo łatwego, słodkiego obejścia,
Które właściwie, jak to sam przyznajesz,
Mieć byś powinien; a którego oni
Właściwie mogą od ciebie wymagać,
Skoro się starasz o ich względy. Wszakże
Uczynisz wszystko, co będzie w twej mocy,
Ażeby się im nadal przypodobać.

MENENIUSZ

Weź się w ten sposób do rzeczy, a wszystkich
Sobie zniewolisz; bo tacy prostacy
Równie pochopni¹⁸⁰ są do przebaczenia,
Gdy ich pogłaszczesz, jak skorzy do krzyków
O lada bzdurstwo.

WOLUMNIA

Jeszcze raz cię proszę,
Posłuchaj rady i pójdz do nich, chociaż
Wiem, że wolałbyś za nieprzyjacielem
W ognistą otchłań skoczyć niż mu w chłodzie¹⁸¹
O włos pochlebić. Otóż i Kominiusz.

Wchodzi KOMINIUSZ.

KOMINIUSZ

Byłem na rynku; wypada ci śpiesznie
Zebrać stronników lub szukać ucieczki
W zimnej krwi albo oddaleniu. Wszystko
Wre przeciw tobie.

MENENIUSZ

Niech jeno uprzejmie
Do nich przemówi.

KOMINIUSZ

To by wprowadzie mogło
Zaradzić złemu, ale czy on tylko
Potrafi zdobyć się na to?

WOLUMNIA

Powinien,
Musi się zdobyć. Zaklinam cię, synu:
Powiedz, żeś gotów, i idź to uczynić.

¹⁸⁰*pochopny* (daw.) — prędki, chętny. [przypis edytorski]

¹⁸¹*w chłodzie* — w oryginale: *in a bower*, w altanie, zatem w ocienionym, przyjemnie chłodnym miejscu.
[przypis edytorski]

KORIOLAN

Mam więc pójść ciemię odkrywać przed nimi?
Podłymi usty szlachetnemu sercu
Kłamstwo zadawać, że się musi, temu
Poddać spokojnie? Dobrze, niech tak będzie.
Gdyby atoli tylko szło o stratę
Tej jednej ziemi bryłki, Marcjusza,
Niechby ją starli w proch i rozrzućili
Na cztery wiatry. Chodźmy już na rynek!
Rolę mi taką dajecie, że nigdy
Dobrze jej zagrać nie zdołam.

MENENIUSZ

Pójdź, my cię wesprzemy.

WOLUMNIA

Kochany synu, mówiłeś był dawniej,
Że ci pochwały moje bodźcem były
Na polu Marsa; niechajże cię one
Zachęcą teraz do tej roli trudnej
I tak dla ciebie nowej.

KORIOLAN

Dobrze więc, dobrze więc. Precz, męski duchu!
Niech mnie duch sprośnej niewolnicy natchnie;
Wojenne gardło moje, które dźwiękom
Trąb wtórowało, niechaj się zamieni
W cienką puszczalkę rzezańca¹⁸² lub niańki,
Co dzieci lula! Niech szalbierski uśmiech
Osiądzie na mych licach; lzy żakowskie
Powłoką szybę mych oczu! Niech w ustach
Moich żebraczy język zabelkoce,
Kolana moje, com je dotąd chyba,
Pnąc się pod górę, zginał, niech się zniżą
Jak u charłaka, co bierze jałmużnę!
Nie, nie, nie zrobię tego: bo musiałbym
Przestać czcić godność własną i grą ciała
Wdrażać swój umysł do najostatniejszej
W świecie podłości.

Duma

WOLUMNIA

Jak ci się podoba,
Żebrać od ciebie większą jest zakalą¹⁸³
Dla mnie niż od nich dla ciebie. Zgub wszystko;
Daj matce doznać skutków dumy twojej!
Wolę to niż się obawiać zgubnego
Twego uporu, bo pogardzam śmiercią
Tak samo jak ty. Rób, co chcesz. Odwaga,
Którą się pysznisz, moją jest; tyś z moim
Mlekiem ją wyssał, ale duma twoja
Wyłączną twoją własnością.

Matka, Duma

¹⁸²rzezaniec (daw.) — eunuch, kastrat. [przypis edytorski]

¹⁸³zakala — tu: wstyd. Najczęściej słowo to oznacza osobę przynoszącą wstyd innym. [przypis edytorski]

KORIOŁAN

O matko,
Idę na rynek. Bądź zadowolona,
Przestań mnie winić. Jak szachraj wyłudzę
Ich dobre względy, jak kuglarz podchwycę
Serc ich życzliwość i wrócę do ciebie
Pieściłem wszystkich rzemieślników Rzymu.
Oto już idę, patrz. Pozdrów mą żonę.
Wrócę konsulem lub zwątpię na zawsze,
Aby mój język na drodze pochlebstwa
Mógł kiedy czego dokazać.

WOLUMNIA

Masz wszelką
Wolność.

Wychodzi.

KOMINIUSZ

Dalejże, dalej; trybunowie
Czekają na cię; uzbrój się w łagodność.
Bo oni mają, jak słyszę, wystąpić
Z oskarżeniami gorszymi niż dotąd.

KORIOŁAN

Łagodność jest więc hasłem. Dobrze, idźmy.
Niech mnie oskarżą, jak chcą, ja odbiję
Ich oskarżenia, jak mi honor każe.

MENENIUSZ

Tylko łagodnie.

KORIOŁAN

O, tak, tak, łagodnie!

Wychodzą.

SCENA TRZECIA

Tamże. Forum.

Wchodzą SYCYNIUSZ i BRUTUS.

BRUTUS

Bijmy w to, że on chce sobie przywłaszczyć
Tyrańską władzę. Jeśli nam w tym ujdzie,
Przywiedzmy jego nienawiść do ludu;
I to, że zdobycz, wzięta na Ancjatach,
Jeszcze nie była rozdzielona.

Wchodzi EDYL.

Jakże,
Czy przyjdzie?

EDYL

Idzie już.

BRUTUS

Z kim?

EDYL

Z Meneniuszem

I z pewną liczbą senatorów, którzy
Mu są życzliwi.

BRUTUS

Czy masz szczegółowy

Spis wszystkich głosów przez nas zwerbowanych?

EDYL

Mam go tu; oto jest.

BRUTUS

Sąli¹⁸⁴ spisane

Porządkiem cechów?

EDYL

Tak jest.

BRUTUS

Idźcie teraz

Wezwać w to miejsce gminy, skoro powiem:
„Tak ma być z mocy praw i woli ludu”,
Czyli¹⁸⁵ to będzie śmierć, sztrof¹⁸⁶ czy wygnanie.
Niech, jeśli powiem: „Śmierć”, chórem: „Śmierć” krzyczą,
„Sztrof”, jeśli powiem: „Sztrof”, „Wygnanie”, jeśli
Powiem: „Wygnanie”, obstając przy dawnej
Prerogatywie swojej i legalnej
W tej mierze władzy.

polityka

EDYL

Powiem im.

BRUTUS

A skoro

Raz zaczną krzyżeć, niech nie poprzestają,
Owszem, z całego gardła wrzeszczą, nagłąc
O przyspieszenie wydanego przez nas
Wyroku.

EDYL

Bardzo dobrze.

SYCYNIUSZ

Niech się niczym

Zmiękczyć nie dają i baczniymi będą
Na wszelkie nasze skinienia.

BRUTUS

Spiesz po nich.

¹⁸⁴*sqli* — konstrukcja z partykułą pytającą -li; znaczenie: czy są. [przypis edytorski]

¹⁸⁵*czyli* (daw.) — czy. [przypis edytorski]

¹⁸⁶*sztrof* a. *sztraf* (z niem.) — kara pieniężna, grzywna. [przypis edytorski]

Wychodzi EDYL.

Od razu wprawmy go w wściekłość. On przywykł
Zwyczajem wszelki pokonywać opór,
Żadnym się nie da powściągnąć wędzidłem,
Jak weźmie na kiel, wypowie nam wszystko,
Co tylko ślina mu poda, a wtedy
Będziemy go mieć w punkcie pożądanym,
Żeby mu prawnie kark skręcić.

SYCYNIUSZ

Nadchodzi.

KORIOŁAN, MENENIUSZ, KOMINIUSZ, *senatorowie i patrycjusze wchodzą.*

MENENIUSZ

Tylko spokojnie, błagam cię.

KORIOŁAN

Spokojny
Będę jak szkapa, która za garść paszy
Furę gałganów ciągnie. Niech bogowie
Stale w opiece twojej utrzymują
Nasz Rzym i krzesła sędziowskie osadzą
Zacnymi ludźmi, niech pomiędzy nami
Zaszczepią miłość! Obszerne świątynie
Nasze napełnią łaską, a ulice
Błogim widokiem zgody!

PIERWSZY SENATOR

Amen, amen.¹⁸⁷

MENENIUSZ

Piękne zaiste życzenie!

EDYL *wraca z tłumem obywateli.*

SYCYNIUSZ

Obywatele, przystąpcie!

EDYL

Słuchajcie
Waszych trybunów, uciszcie się: baczność!

KORIOŁAN

Słuchajcie mnie wprzód.

OBAJ TRYBUNOWIE

Dobrze, mów. Milczenie!

KORIOŁAN

Nie będę więcej badany? Czy na tym
Skończy się wszystko?

SYCYNIUSZ

sąd

¹⁸⁷ *Amen, amen* — oczywisty anachronizm, gdyż hebrajskie słowo *amen*, uroczysty zwrot potwierdzający (dosł.: niech tak będzie), przeniknęło do łaciny dopiero w czasach chrześcijańskich. [przypis edytorski]

Ja się ciebie pytam,
Czy się poddajesz wyrokowi ludu,
Czy chcesz szanować jego urzędników
I czyś jest gotów ponieść zgodną z prawem
Karę za winy, które ci niebawem
Dowiedzionymi będą.

KORIOŁAN

Jestem gotów.

MENENIUSZ

Słyszycie, obywatele, on mówi,
Że gotów. Weźcie na uwagę jego
Wojenne czyny, pomyślcie o jego
Szerokich bliznach, które wyglądają
Jako grobowce na cmentarzu.

KORIOŁAN

Furda¹⁸⁸!

To są draśnięcia, szramy śmiechu warte.

MENENIUSZ

Zważcie następnie, że gdy w jego mowie
Nie przebija się obywatel, żołnierz
Stoi przed wami. Nie bierzcie przyszorstkich
Jego wyrażeń za objaw niechęci,
Jeno, jak rzekłem, za sposób mówienia,
Który przystoi żołnierzowi bardziej
Niż urażanie się wam.

KOMINIUSZ

Nie inaczej.

KORIOŁAN

Jakiż jest powód, że zostawszy świeżo
Za wspólną zgodą obrany konsulem,
Doznaję teraz tak wielkiej obelgi,
Iż mi tę godność odbieracie?

SYCYNIUSZ

Zanim

Ci odpowiemy, ty nam odpowiadaj.

KORIOŁAN

Mówcie więc, ani słowa, powinienem.

SYCYNIUSZ

Oskarżamy cię, żeś się kuśił odjąć
Rzymowi jego starodawne prawa
I sam zagarnąć despotyczną władzę.
Dopuszciliś się przez to zdrady ludu.

Zdrada

---

¹⁸⁸*furda* (daw.) — błażostka. [przypis edytorski]

KORIOŁAN
Co? Zdrady?

MENENIUSZ
Tylko bez gniewu, przyrzekłeś...

KORIOŁAN
Żeby z najgłębszych otchłani piekielnych
Ognie zionęły na ten lud! Ja zdrajca!
Bezwstydny, fałszem przesiąkły trybunie!
Choćby w twych oczach pięćdziesiąt tysięcy
Środków zagłady siedziało, w twym ręku
Tyleż milionów, w kłamliwych twych ustach
Dwa razy tyle, jeszcze bym ci w oczy
Powiedział: „Kłamiesz!”, tak śmiało, jak śmiało
Zanoszę modły do bogów.

Duma, Kłamstwo

SYCYNIUSZ
Czy słyszysz,
Ludu?

OBYWATELE
Na skałę z nim, na skałę z nim!

SYCYNIUSZ
Cicho! Nie mamy potrzeby przywozдить
Na potępienie go niczego więcej.
Jego postępkę, jego słowa dosyć
Świadczą w tej mierze. Widzieliście sami,
Jak się na waszych targnął urzędników,
Siłą się oparł prawu. Słyszeliście,
Jak wam złorzeczył i tu nawet bluźnił
Tym, których prawa władza ma stanowić
O jego losie. Te wszystkie przestępstwa
Tak kapitalne¹⁸⁹, już go czynią godnym
Najsromotniejszej śmierci.

BRUTUS
Bacząc wszakże,
Że względem Rzymu położył zasługi...

KORIOŁAN
Co tam waść pleciesz o zasługach?

BRUTUS
Mówię,
O czym wiem...

KORIOŁAN
Waść wiesz?

---

¹⁸⁹kapitałny (z łac. *capitalis*: główny) — doniosły, ważny, istotny. [przypis edytorski]

MENENIUSZ

Także¹⁹⁰ dotrzymujesz
Danego matce przyrzeczenia?

KOMINIUSZ

Miejże
Wzgląd przecie.

KORIOLAN

Nie chcę już na nic mieć względu,
Niechaj wyrzekną wyrok, niech mnie skażą
Na śmierć z Tarpejskiej Skały, na wygnanie,
Na dożywotnie tułactwo, na zdarcie
Skóry czy nawet usychanie z głodu
W lochu, o jednym nędnym ziarnku dziennie,
Nie opłaciłbym jednym dobrym słowem
Ich przyzwolenia ani bym za wszystkie
Dary ich łaski nie krępował dłużej
Mojego męstwa, choćbym je ryczałtem
Mógł u nich kupić za marne „dzień dobry”.

SYCYNIUSZ

Z powodu przeto, że różnymi czasy
Uwłaczał ludu powadze, szukając
Środków odjęcia mu władzy, jak tego
Świeży dał dowód, podniósłszy zbrodniczo
Rękę nie tylko wobec nietykalnej
Sprawiedliwości, ale co ważniejsza,
Na samychże jej wykonawców:
W imieniu ludu i z mocy służących
Nam atrybucji¹⁹¹ trybunalnej władzy,
Wypędzamy go z miasta jednocześnie
Z tym wyrzeczeniem¹⁹²: nie wolno mu odtąd
Pod karą śmierci wstąpić w bramy Rzymu.
Taka jest wola ludu, tak ma być.

Sąd, Wygnanie

OBYWATELE

Tak ma być! Precz z nim! Niech będzie wygnany!
Tak ma być!

KOMINIUSZ

Posłuchajcie mnie, moi przyjaciele!

SYCYNIUSZ

Wyrok już zapadł, już po wszystkim.

KOMINIUSZ

Słowo!
Byłem konsulem i mogę na sobie
Pokazać znaki nieprzyjaciół Rzymu,
Kocham ojczyznę uczuciem gorętszym,

¹⁹⁰także — tu: konstrukcja z partykułą -że; znaczenie: to tak? [przypis edytorski]

¹⁹¹atrybucje — uprawnienia komuś przysługujące. [przypis edytorski]

¹⁹²wyrzeczenie — tu: orzeczenie. [przypis edytorski]

Świętszym i głębszym niż własne me życie,
Drogą mą żonę, owoc jej żywota,
Skarb mego rodu. Jeżeli obecnie
O tym nadmieniam...

SYCYNIUSZ

Wiemy, dokąd zmierzasz.
Cóż tedy?

BRUTUS

Nie ma tu o czym już mówić,
Wygnany został jako nieprzyjaciel
Ludu i kraju, niechże się wynosi.
Tak ma być.

OBYWATELE

Tak ma być! Tak ma być! Precz z nim!

KORIOLAN

Podła, wrzaskliwa psiarnio, której tchnienie
Jest dla mnie tym, czym wyziew zgniłych bagien
Której przychylność tyle u mnie warta,
Ile pobliskość ścierw nie pogrzebionych,
Zarażająca mi powietrze. Ja to,
Ja ci powiadam: Precz ode mnie! Zostań,
Marnij tu w swoim niedołęstwie! Niech was
Najmniejszy szelest wskroś przejmuję dreszczem!
Widok wiejących piór nieprzyjacielskich
Niechaj was w rozpacz wprawia! Używajcie
Z całą swobodą władzy wypędzania
Obrońców waszych, aż was wreszcie wasza
Głupota, która nie widzi, nie czując,
I nie ma nawet prostego instynktu
Własnego dobra, odda w obce ręce,
Które was w kluby wezmą jako bydło
Nie wydobywszy miecza! Gardząc wami,
Z wzgardą odwracam się od tego miasta.
Jest ci gdzie indziej jeszcze świat!

Duma, tłum

KORIOLAN, KOMINIUSZ, MENENIUSZ, *senatorowie i patrycjusze wychodzą.*

EDYLOWIE

Poszedł już, poszedł wróg ludu!

OBYWATELE

Wróg nasz wygnany, poszedł już! Ha! ha!

Lud wydaje okrzyki i rzuca czapki w górę.

SYCYNIUSZ

Idźcie w trop za nim aż do bram,
Uragajcie mu, jak on wam urągał,
Oddajcie mu wet za wet, nam zaś dajcie
Dla bezpieczeństwa straż przez miasto.

OBYWATELE

Idźmy,
Odprowadźmy go do bram. Niech bogowie
Strzegą dni naszych szlachetnych trybunów!

Wychodzą.

AKT CZWARTY

SCENA PIERWSZA

Tamże. Przed bramą miasta.

KORIOLAN, WOLUMNIA, WIRGILIA, MENENIUSZ, KOMINIUSZ *wchodzą z orszakiem młodych patrycjuszów.*

KORIOLAN

Położcie tamę łzom, bądźcie mi zdrowi;
Tysiącnogłowy zwierz rogami swymi
Wybódl mnie z moich progów. Ejże, matko,
Gdzież jest twój dawny hart? Nieraz mawiałaś,
Że przeciwności są próbnym kamieniem
Tęgości ducha; że los pospolity
Znośnym być może pospolitym ludziom;
Że kiedy morze jest spokojne, wtedy
Każda łódź śmiało płynie; że im cięższe
Ciosy fortuny, tym chlubniejsze rany,
Jeśli je znosim mężnie i roztropnie.
Tyś we mnie takie wpoila zasady,
Które przejęte nimi serce mogły
Niezwykłym uczynić.

WIRGILIA

O bogi!

KORIOLAN

Przestań, kobieto, proszę cię.

WOLUMNIA

Niech czarna
Zaraza spadnie na ten lud i wszystkie
Warsztaty jego przepadną!

KORIOLAN

Cóż z tego?
Będą mnie cenić, gdy mnie mieć nie będą.
Matko, zberz w sobie ów duch, za którego
Wzniosłym natchnieniem mawiałaś mi nieraz,
Że gdybyś była żoną Herkulesa,
Byłabyś była częścią jego prac wzięła
Na swój rachunek, aby tym sposobem
Ulżyć mężowi trudów. Kominiuszu,
Nie smuć się, bądź zdrow! Żono moja! Matko!
Żegnam was! Jeszcze mi będzie się szczęścić.
I ty, mój stary, wierny Meneniuszu!
Łzy twoje słodsze są niż łzy u młodych,
Mogą ci strawić wzrok. Dawny mój wodzu!
Widziałem nieraz twoją nieugiętość,
I tyś był nieraz świadkiem takich rzeczy,
Na których widok serce mogło stwardnieć,
Powiedz tym smutnym niewiastom, że szlochać
Nad nieszczęściami nieuniknionymi
Równie jest zdrożnym, jak z nich się naśmiewać.
Matko, wiesz dobrze, że niebezpieczeństwa

Wygnanie

Moje kończyły się dotychczas zawsze
Twoją pociechą; ufaj w to i nadal,
Chociaż sam jeden idę w świat (jakoby
Do odludnego legowiska smoka,
Który dokoła szerzy postrach, wszakże
Bardziej w podaniach niż w rzeczy¹⁹³ istnieje),
Wiedz, że się wzniosę ponad pospolitość,
Jeśli zaś tego nie dokonam, padnę
W sidłach zdradzieckich intryg.

WOLUMNIA

Drogi synu!
Gdzież się chcesz udać? Weź z sobą na jaki
Czas Kominiusza, postanów coś naprzód
Zamiast się puszczać na dzikie koleje
Ślepego trafu.

KORIOLAN

Bogom się oddaję.

KOMINIUSZ

Ja cię przez miesiąc nie opuszczę, razem
Będziemy radzić, gdzie stale zamieszkasz,
Abyś mógł słyszeć o swoich i oni
Wzajem o tobie, a gdy czas nastęrczy
Sposobną porę, w której byś mógł wrócić,
Abyśmy wtedy nie potrzebowali
Pojedynczego po szerokim świecie
Szukać człowieka i nie utracili
Korzyści, które nieobecnych zawsze
Chybiają¹⁹⁴.

KORIOLAN

Bądźcie zdrowi! Kominiuszu!

Jesteś już letni¹⁹⁵ i syty wojennych
Biesiad, nie tobie tułać się po świecie
Z kimś, co ma jeszcze niestargane siły;
Przyjmuję twoje towarzystwo tylko
Do bramy. Luba żono, droga matko,
Cni przyjaciele, pójdźcie! Jak odejdę,
Poślijcie za mną nieme pożegnania
I uśmiechnijcie się. Pójdźcie! Choć będę
Z daleka od was, zawsze mieć będziecie
Ode mnie wieści i nigdy inaczej
Nie usłyszycie o mnie jak w sposobie
Godnym przeszłości mojej.

MENENIUSZ

To mi mowa:

Aż miło słuchać! No, no, dość już tego;
Idźmy, otrzymy lży! Gdybym mógł strząsnąć

¹⁹³w rzeczy (daw.) — w rzeczywistości, rzeczywiście. [przypis edytorski]

¹⁹⁴chybiać — tu: zaniedbywać, pomijać, zawodzić. [przypis edytorski]

¹⁹⁵letni (daw.) — mający wiele lat, leciwy. [przypis edytorski]

Jakich dziesiątek lat z tych starych kości,
Wszędzie bym poszedł za tobą.

KORIOLAN

Daj rękę:

Idźmy.

Wychodzą.

SCENA DRUGA

Tamże. Ulica w pobliżu bramy.

SYCYNIUSZ i BRUTUS *wchodzą* z EDYLEM.

SYCYNIUSZ

Każ im się rozejść, już go nie ma w mieście.
Nie posuwajmy się dalej. Stronnicy
Jego ze szlachty krzywo na nas patrzą.

polityka

BRUTUS

Pokazaliśmy im, co możemy; teraz,
Dopiąwszy swego, trzeba nam się wydać
Pokorniejszymi naprzeciw tych panów,
Niżeśmy byli przed dopięciem.

SYCYNIUSZ

Każ się

Rozejść ludowi: powiedz mu, że jego
Wróg już ustąpił i że jego prawa
Znów odzyskały moc.

BRUTUS

Rozpuść ich zaraz.

EDYL *wychodzi*. WOLUMNIA, WIRGILIA i MENENIUSZ *wchodzą*.
Oto nadchodzi jego matka.

SYCYNIUSZ

Zejdźmy

Jej z drogi.

BRUTUS

Czemu?

SYCYNIUSZ

Oszalała, mówią.

BRUTUS

Już nas spostrzegli; idźmy swoją drogą.

WOLUMNIA

Ha, to wy! Niech was każn niebios przywali
Za wasze dzieło!

MENENIUSZ

Ciszej, ciszej!

WOLUMNIA

Gdybym
Mogła płacz wstrzymać, usłyszelibyście...
Lecz posłuchajcie i tak.

do BRUTUSA, który chce odejść
Zostań.

WIRGILIA

do SYCYNIUSZA

Zostań.

Czemuż nie mogę tak samo powiedzieć
Do mego męża!

SYCYNIUSZ

Azaliż¹⁹⁶ jesteście
Męskiego rodu?

WOLUMNIA

Tak, głupcze. Ot głupiec!
Czyliż to ojciec mój nie był mężczyzną?
Mamże się tego rumienić? — Nikczemny,
Lisi wyrodku, tyżeś to się ważył
Wygnąć człowieka, który w sprawie Rzymu
Orężem swoim więcej zadał ciosów,
Niżeś ty twoim językiem słów spłodził.

SYCYNIUSZ

O dobre nieba!

WOLUMNIA

I to szlachetniejszych
Ciosów niżeli ty słów, z dobrem Rzymu.
Słuchaj no: ale nie, poczekaj jednak:
Chciałabym, żeby mój syn był w Arabii
I miał przed sobą całe twoje plemię,
A w ręku swój miecz.

SYCYNIUSZ

Cóż by stąd wynikło?

WIRGILIA

Co? Położyłby on od razu, pewnie,
Koniec twojemu pokoleniu.

WOLUMNIA

Temu
Gniazdu bękartów! Tak szlachetny człowiek,
Za tyle zasług!

---

¹⁹⁶azaliż (daw.) — czyż. [przypis edytorski]

MENENIUSZ

Dajcie pokój, idźmy.

SYCYNIUSZ

Żałuję, że tak nie skończył, jak zaczął,
I że związawszy tak chwalebny węzeł
Sam go rozwiązał potem.

BRUTUS

Żałujemy.

WOLUMNIA

Żalodne dusze! A któż to, jeżeli
Nie wy, podbechtał przeciw niemu motłoch?
To bydło, które o jego wartości
Tyle jest w stanie osądzić, ile ja
O niezbadanych tajemnicach niebios.

Tłum

BRUTUS

Prosim, was, panie, pozwólcie nam odejść.

WOLUMNIA

Proszę cię, panie, odejść. Spełniliście
Czyn bohaterski, triumfujcież teraz;
Ale pomnijcie, że jako Kapitol
Przenosi¹⁹⁷ czołem niskie strzechy Rzymu,
Tak syn mój (mąż tej szlachetnej niewiasty,
Co ją widzicie tu) przenosi duchem
Wszystkich was w rumel wziętych.

BRUTUS

Dobrze, dobrze:

Już idziem.

SYCYNIUSZ

Czegóż tu stoim, u licha,
Za cel przekąsów szalonej niewiasty?
Idźmy.

WOLUMNIA

Zabierzcie z tobą modły moje.

TRYBUNOWIE *odchodzą.*

Rada bym, żeby bogowie nie mieli
Nic do czynienia więcej, jeno spełniać
Moje przekleństwa! Gdybym tych nędzników
Raz na dzień tylko mogła mieć przed sobą,
Pozbyłabym się wnet tego ciężaru.
Który mi tłoczy serce.

MENENIUSZ

Obeszłyście
Się walnie z nimi, i słusznie: a teraz

¹⁹⁷przenosić (daw.) — przewyższać. [przypis edytorski]

Podobaż się wam spożyć w moim domu
Małą wieczerzę?

WOLUMNIA

Gniew jest moją karmią¹⁹⁸:

Sama się trawię i głodową śmiercią
Umrę z sytości. Pójdź, córko; zaniechaj
Tych niedołącznych, nadaremnych żalów;
Rozpaczaj tak jak ja, na wzór Junony
Wrąc gniewem. Pójdź, pójdź.

Gniew

MENENIUSZ

Hańba ci, o Rzymie!

Wychodzą.

SCENA TRZECIA

Droga pomiędzy Rzymem a Ancjum.

Z dwóch stron przeciwnych wchodzi RZYMIANIN i WOLSK i spotykają się pośrodku.

RZYMIANIN

Znam cię i jestem ci znany: nazwisko twoje Adrian, jeśli się nie mylę.

WOLSK

W istocie tak mnie zowią, ale wasza osoba wyszła mi z pamięci.

RZYMIANIN

Rzymianinem jestem, ale jak ty, służę przeciw Rzymowi; nie poznajesz mnie teraz?

WOLSK

Nikanor? Wszakże tak?

RZYMIANIN

Ten sam, do usług.

WOLSK

Większą miałeś brodę, kiedy cię widział po raz ostatni, ale mowa twoja uwydatnia rysy twojej twarzy: Cóż tam nowego w Rzymie? Mam polecenie od wolscyjskiego rządu dowiedzieć się, co się u was dzieje! Oszczędziłeś mi dzień drogi.

RZYMIANIN

W Rzymie były niespokojności: lud powstał przeciwko senatorom, patrycjuszom i szlachcie.

WOLSK

Były? A więc się już skończyły? Rząd nasz nic nie wie o tym i czyni wielkie przygotowania do wojny, spodziewając się ich zejść w samym zapale rozruchu.

RZYMIANIN

Gorączka już minęła, ale najmniejsza okazja może ją wzmocnić na nowo, bo szlachta tak żywo wzięła do serca wygnanie pocziwego Koriolana, że bardzo myśli o odebraniu wszelkiej władzy ludowi i skasowaniu na zawsze trybunów. Tli to tak, powiadają waszmości, i niewiele brakuje do gwałtownego wybuchu.

WOLSK

Koriolan wygnany?

RZYMIANIN

Wygnany, bracie.

¹⁹⁸karm (r.ż., daw.) — pokarm, strawa. [przypis edytorski]

WOLSK

Mile przyjęty będziesz z tą wieścią, Nikanorze.

RZYMIANIN

Pora wam jest przyjazna: słyszałem, że cudzą żonę najłatwiej uwieść wtedy, kiedy się z mężem poróżni. Wasz mążny Tullus Aufidiusz poradzi sobie w tej wojnie bez wielkiego trudu, skoro Rzymowi ubył taki jak Koriolan obrońca.

WOLSK

Nie zaśpi też pewnie sprawy. Poczytuję sobie za szczęście, żem się z waszmością tak przypadkowo zdybał; uwalniasz mnie od dalszych zachodów i stawiasz mnie w możności towarzyszenia ci.

RZYMIANIN

Opowiem ci w ciągu drogi dziwne rzeczy o Rzymie; wszystkie się składają na waszą korzyść. Powiadasz więc, że macie armię w pogotowiu?

WOLSK

I to prawdziwie królewską. Już setnicy z centuriami swymi są zaciągnięci, żołd im z góry zapłacono, czekają tylko na rozkaz do pochodu.

RZYMIANIN

Cieszę się, słysząc o takowej ich gotowości, i tuszę¹⁹⁹, że moje przybycie tym mniej im pozwoli stać nieczynnie. Niechże się święci nasze spotkanie; serdecznem rad z towarzystwa waszmości.

WOLSK

Uprzedzasz mnie waszmość; dla mnie to radość, że mu mogę służyć.

RZYMIANIN

Idźmy teraz razem.

Wychodzą.

SCENA CZWARTA

Ancjum. Przed domem AUFIDIUSZA.

KORIOLAN *w pospolitej odzieży przebrany i osłonięty.*

KORIOLAN

Porządne to jest miasto, ten gród Ancjum;
O grodzie, ja to jestem, ten sam, który
Twoje niewiasty przywiódł o wdowieństwo;
Przed którym w wirze bitwy padł i skonał
Niejeden dziedzic tych pięknych budowli.
Nie poznaj ty mnie, boby mnie inaczej
Twe białogłowy różnami zakłuły,
A chłopcy twoi ukamienowali
W pigmejskiej²⁰⁰ bitwie.

OBYWATEL *wchodzi.*

Bądź pozdrowion, panie.

OBYWATEL

Nawzajem.

KORIOLAN

Wskażcie mi, jeżeli łaska,
Gdzie mieszka wielki Aufidiusz. Nie wiecie,
Czy jest on w Ancjum?

¹⁹⁹tuszyć (daw.) — uważać, sądzić; spodziewać się, mieć nadzieję. [przypis edytorski]

²⁰⁰pigmejska bitwa — taka jak prowadzona przez Pigmejów, mityczny lud karłów mieszkających w Afryce lub w Indiach, wg legend prowadzących ustawiczną wojnę z żurawiami. [przypis edytorski]

OBYWATEL

Jest i teraz właśnie
Wyprawia ucztę panom Rady.

KORIOLAN

Gdzie jest
Dom jego, chcecie mi, proszę, pokazać?

OBYWATEL

Ot tu, przed wami.

KORIOLAN

Dziękuję waszmości.

OBYWATEL *wychodzi.*

O świecie, dziwne są twoje koleje!
Najprzywiązani przyjaciele, którzy
W dwojgu łon jedno zdali się mieć serce,
Których godziny, łoże, mienie, jadło,
Prace, uciechy, wszystko było wspólne,
Którzy w miłości byli nierozdzielni
Jako bliźnięta, nagle skutkiem sporu
O rzecz niewartą szeląga wpadają
W najzapalczywszą ku sobie nieprzyjaźń.
A z drugiej strony najnieubłagańsi
Nieprzyjaciele, którym jadrowite
Szepty zawiści i przemyśliwania,
Jakby mógł jeden drugiemu zaszkodzić,
Sen przerywały dla bzdurstwa, o którym
Wspomnieć nie warto, zmieniają się nagle
W najzagorzalszych przyjaciół i ściśle
Jednoczą z sobą byt i całą przyszłość.
Tak się ma właśnie ze mną: nienawidzę
Miejsc mych rodzinnych, a kocham to miasto,
Którego dotąd byłem wrogiem. Wnijdźmy²⁰¹,
Zabijeli²⁰² mnie, sprawiedliwie zrobi;
Zostawili²⁰³ mnie przy życiu, wyświadczę
Przysługi jego ojczyźnie.

Wychodzi.

SCENA PIĄTA

Tamże. Sala w domu AUFIDIUSZA.

Muzyka z zewnątrz. Jeden z miejscowych SŁUG wchodzi.

PIERWSZY SŁUGA

Wina, wina, wina! Cóż to za usługa, czy nasi ludzie posnęli?

DRUGI SŁUGA *wchodzi.*

DRUGI SŁUGA

Gdzie Kotus? Pan go woła. Kotusie!

KORIOLAN *wchodzi.*

²⁰¹ *wnijść* (daw.) — wejść. [przypis edytorski]

²⁰² *zabijeli* — konstrukcja z partykułą -li; znaczenie: jeśli zabije. [przypis edytorski]

²⁰³ *zostawili* — konstrukcja z partykułą -li; znaczenie: jeśli zostawi. [przypis edytorski]

KORIOŁAN

Piękny dom, miły zapach uczyt wonie,
Lecz jam do gościa niepodobny.

PIERWSZY SŁUGA *wraca.*

PIERWSZY SŁUGA

Czego chcesz, przyjacielu? Skąd jesteś? Nie ma tu miejsca dla ciebie, proszę cię, wyjdź za drzwi.

Wychodzi.

KORIOŁAN

Nie zasłużyłem na lepsze przyjęcie,
Będąc, czym jestem.

Wchodzi DRUGI SŁUGA.

DRUGI SŁUGA

Skąd waść? Czy odźwierny ma oczy z tyłu, że wpuszcza takie figury? Wynoś się, skąd przyszedłeś.

KORIOŁAN

Precz!

DRUGI SŁUGA

Precz? Ty sam precz!

KORIOŁAN

Jesteś naprzykrzony.

DRUGI SŁUGA

Jaki mi zuch! Zaraz ci lepiej rzecz przełożę.

Wchodzi TRZECI SŁUGA. *PIERWSZY spotyka się z nim.*

TRZECI SŁUGA

Co to za człowiek?

PIERWSZY SŁUGA

Oryginał, jakiego nie widziałem, nie mogę się go pozbyć z domu; poproś no tu naszego pana.

TRZECI SŁUGA

Po coś tu przyszedł, człowieku? Radzę ci, nie zawadzaj tu dłużej.

KORIOŁAN

Pozwólcie mi tu stać, moi panowie,
Nie zrobię krzywdy waszemu ognisku.

TRZECI SŁUGA

Któż waść jesteś?

KORIOŁAN

Szlachcic.

TRZECI SŁUGA

Podupadły, widać.

KORIOŁAN

W istocie, podupadły.

TRZECI SŁUGA

Proszę cię, mój podupadły szlachcicu, obierz sobie inne stanowisko; tu nie ma miejsca dla waszmości, wynoś się, pókiś cały!

KORIOŁAN

Precz, drabie! pilnuj twego obowiązku i idź się napaść szczątkami biesiady.
Odrzęca go.

TRZECI SŁUGA

Cóż to? Nie chcesz? Idź no, kamracie, donieś panu, jakiego tu ma gościa.

DRUGI SŁUGA

Zaraz to zrobię.
Wychodzi.

TRZECI SŁUGA

Gdzie mieszkasz?

KORIOŁAN

Pod stropem.

TRZECI SŁUGA

Jakim?

KORIOŁAN

Niebieskim.

TRZECI SŁUGA

Pod stropem niebieskim?

KORIOŁAN

Wzdyc tak.

TRZECI SŁUGA

Gdzież jest ten strop?

KORIOŁAN

W mieście wron i kawek.

TRZECI SŁUGA

W mieście wron i kawek? Patrzcie, co to za osio! To mieszkasz i z gawronami?

KORIOŁAN

Nie, nie jestem przecie sługą twego pana.

TRZECI SŁUGA

Mojego pana śmiesz zaczepiać?

KORIOŁAN

Patrz, żebyś twojej pani nie zaczepił;
Dość tego: weź blat²⁰⁴ pod pachę i ruszaj!

Wypędza go.

AUFIDIUSZ *wchodzi z DRUGIM SŁUGĄ.*

AUFIDIUSZ

Gdzie jest ten człowiek?

DRUGI SŁUGA

Tu, panie: byłbym go wypchnął jak psa, gdybym się nie był obawiał harmideru narobić w pobliżu panów.

AUFIDIUSZ

Skąd jesteś? Czego chcesz? Jak się nazywasz?
Czemu nie mówisz? Odpowiadaj, jak się
Nazywasz?

---

²⁰⁴*blat* (daw.) — taca, płaski, podłużny półmisek na pieczone mięsa. [przypis edytorski]

KORIOŁAN

odslaniając się

Jeśliś mnie jeszcze nie poznał,
Tullusie, jeśli ci widok mej twarzy
Nie mówi głośno, kim jestem, zaprawdę,
Muszę ci moje wymienić nazwisko.

AUFIDIUSZ

Wymień je.

SŁUDZY oddalają się w głąb sceny.

KORIOŁAN

Jest to nazwisko niedźwiężne
Dla ucha Wolsków, twarde i rażące
Dla twego.

AUFIDIUSZ

Wymień je. Masz postać groźną,
W twarzy twej jest coś rozkazującego;
A choć pokrowiec twe podarte, widno²⁰⁵,
Że się szlachetny pod nim sprzęt ukrywa.
Jak się nazywasz?

KORIOŁAN

Przygotuj się zmarszczyć
Czoło. Jeszcze mnie teraz nie poznajesz?

AUFIDIUSZ

Nie, nie poznają cię. Jak się nazywasz?

KORIOŁAN

Nazwisko moje, Tullusie, jest Marcjusz.
Jam to ów Kajus Marcjusz, który Wolskom,
A w szczególności tobie, tyle ciężkich
Krzywd i klęsk zadał, na poparcie czego
Posłużyć może nazwa Koriolana,
Którą mi dano. W nagrodę przebytych
Mozolnych trudów, srogich niebezpieczeństw
I krwi przelanej za niewdzięczną ziemię
Zyskałem tylko ten przydomek: hasło
Twey sprawiedliwej ku mnie nienawiści.
Krom²⁰⁶ tego miana nic mi nie zostało.
Dzikość i zawiść ludu, ośmielona
Ustąpieniami chwiejącej się szlachty,
Niedbałej o mnie, pochłonęła resztę
I przyprawiła mnie o to, żem został
Przez niewolniczą hałastrę sromotnie
Wygany z Rzymu. Ta to ostateczność
Sprowadza mnie dziś do twego ogniska.
Nie myśl, ażebym ludził się nadzieją,
Że mi zachowasz życie; gdybym bowiem
Lękał się śmierci, nikogo bym pewnie

²⁰⁵*widno* (daw.) — widać. [przypis edytorski]

²⁰⁶*krom* (daw.) — oprócz. [przypis edytorski]

Na całym świecie nie unikał bardziej
Niż ciebie. Staję tu nie w innym celu,
Jeno ażebym się skwitował²⁰⁷ z tymi,
Co mnie skrzywdzili. Jeżeli więc w sercu
Żywisz gniew, który by rad odwetować
Własne twe krzywdy i zablźnić rany
Twojego kraju, masz sposobność. Przybierz
Moją niedolę w pomoc doli twojej
I użyj zemsty mojej za narzędzie
Twojej korzyści; będę bowiem walczył
Przeciwko mojej skażonej ojczyźnie
Z całą wściekłością podziemnych zastępów.
Jeżeli ci to jednak nie dogadza,
Jeżeli syty walk i znojów nie chcesz
Dalej próbować szczęścia, w takim razie
Krótko rzecz możesz skończyć. Syty życia,
Chętnie ci głowę podaję pod topór,
Weź ją jak swoją, zmyj dawne urazy.
Niedorzecznością byłoby z twej strony
Nie wziąć jej, bacząc, żem cię od tak dawna
Z zawziętą ścigał nienawiścią, z piersi
Ojczyzny twojej beczki krwi wytoczył,
Żyć bym mógł jeno ku twemu wstydowi,
Jeślibym nie mógł żyć ku wyświadczeniu
Przysług twej sprawie.

AUFIDIUSZ

O Marcjuszu, każde
Z twych słów wyrwało z serca mego korzeń
Dawnej niechęci. Choćby mi sam Jowisz
Z głębi chmur boskie obwieszczając rzeczy
Powiedział: „Tak jest”, nie dałbym mu większej
Wiary niż tobie, szlachetny Marcjuszu.
Pozwól mi objąć ramieniem to ciało,
O które tylekroć razy miotałem
Mą jesionową włócznię, aż jej drzazgi
Lecące w górę zaćmiewały księżyc.
Oto rękojeść miecza obejmując,
Zobowiązuję się równie żarliwym
Współzawodnikiem twoim być w przyjaźni,
Jak mnie nim w boju znajdowałeś, kiedym
Zajrząc²⁰⁸ ci sławy, występował na harc
Doświadczać twego męstwa. Wiedz nasamprzód,
Żem kochał dziewczkę, którą wziął za żonę.
Żaden miłośnik nie wdychał serdeczniej;
Lecz teraz widząc tu ciebie, cny mężu,
Radośniej skacze mi serce niż wówczas,
Kiedym małżonkę moją po raz pierwszy
Ujrzał wchodzącą w me progi. Tak, Marsie!
A teraz dowiedz się, żeśmy na nowo
Zebrali siły. Zakładałem sobie
Raz jeszcze zmierzyć się z tobą i albo
Tobie odrąbać tarczę od ramienia,
Albo dać sobie odciać ramię. Tyś mnie

²⁰⁷skwitować się (daw.) — wyrównać rachunki. [przypis edytorski]

²⁰⁸zajrzeć (daw.) — zazdrościć. [przypis edytorski]

Dwanaście razy pokonał, za każdym
Co noc marzyłem o spotkaniach z tobą.
Stałeś przede mną we śnie, walczyliśmy,
Gruchotaliśmy sobie wzajem hełmy,
Chwytałyśmy się oburącz za gardło,
I przebudzałem się martwy z rozpaczy,
Że to był tylko sen. O tak, Marcjuszu,
Choćbyśmy żadnych zająć nie mieli z Rzymem,
Żadnych do niego uraz, za to jedno,
Że ciebie wyгнаł, wielki bohaterze,
Podnieśliśmy całą naszą ludność
Od lat dwunastu do siedemdziesięciu
I jako wrzący potok wlelibyśmy
Żar wojny w wnętrze niewdzięcznego kraju.
Pójdź, pójdź i w dowód przyjacielskich uczuć
Uściśnij ręce naszym senatorom,
Którzy mnie przyszli pożegnać; nie później
Bowiem jak jutro zamierzam się rzucić
Na posiadłości wasze, choć nie zaraz
Na samo miasto.

KORIOLAN

Wspierajcie mnie bogi!

AUFIDIUSZ

Jeżeli zatem chcesz, dostojny mężu,
Sam sprawą zemsty twej kierować, przyjmij
Połowę mojej władzy i postanów —
Ile że jesteś biegły w rzemiośle
I bliżej zdolny ocenić silniejszą
I słabszą stronę twej ziemi — którądy
Mamy się udać i od czego zacząć:
Czy zaraz do bram Rzymu zakolatać,
Czy postrach rzucić, zanim ich zniszczymy,
Pohulać pierw w dalszych okolicach.
Ale pójdź; pozwól, bym się przede wszystkim
Przedstawił moim gościom, którzy z góry
Na każde twoje zgodzą się żądanie.
Witaj po tysiąc razy! Nigdyś nie był
Nieprzyjacielem naszym w takim stopniu,
Jak teraz jesteś przyjacielem, mimo
Żeś niepoślednio był tym pierwszym. Podaj
Mi rękę! Niechaj się święci ta chwila,
W której cię mogę nazwać gościem moim.

Wychodzą KORIOLAN i AUFIDIUSZ.

SŁUDZY zbliżają się.

PIERWSZY SŁUGA

Szczególne się rzeczy dzieją.

DRUGI SŁUGA

Świerzbialo mnie coś, żeby go poczęstować lagą, a jednak coś mi szeptało, że jego ubiór fałszywie mówi o jego osobie.

PIERWSZY SŁUGA

Cóż to on ma za rękę! Zakręcił mną w dwóch palcach jak ten, co frygę²⁰⁹ puszcza.

²⁰⁹*fryga* (daw.) — wirująca zabawka dziecięca, podobna do bąka. [przypis edytorski]

DRUGI SŁUGA

Wyczytałem mu ja z oczu, że w nim jest coś; miał on widocznie w twarzy coś takiego — nie wiem, jakby to powiedzieć.

PIERWSZY SŁUGA

W istocie, miał coś takiego, jak gdyby — niech mnie kaci porwą, jeżeliby zaraz nie pomyślał — że w nim jest coś więcej, niż myślałem.

DRUGI SŁUGA

Dalipan²¹⁰, i ja to samo; po prostu mówiąc, nie ma na świecie równego mu człowieka.

PIERWSZY SŁUGA

I ja tak sędzę, ani większego żołnierza, chyba tylko jeden.

DRUGI SŁUGA

Kto, nasz pan?

PIERWSZY SŁUGA

Ani mowy o tym.

DRUGI SŁUGA

On wart sześciu takich.

PIERWSZY SŁUGA

Ejże, chyba nie tyle, ale że większy żołnierz, to pewna²¹¹.

DRUGI SŁUGA

Prawdę powiedziawszy, nie wysловіę, jakby to można wyrazić, jednakże nasz wódz jedyny jest do obrony miasta.

PIERWSZY SŁUGA

Ba, i do szturmu.

Wchodzi TRZECI SŁUGA.

TRZECI SŁUGA

O mazgaje, o niedołęgi, wiecie, co wam powiem?

PIERWSZY I DRUGI SŁUGA

Co, co, co? Co takiego? Mów.

TRZECI SŁUGA

Nie chciałbym być Rzymianinem za nic w świecie, na jedno by mi wyszło być zbrodniarzem, co go na śmierć wiodą.

PIERWSZY I DRUGI SŁUGA

Dlaczegoż to? Dlaczego?

TRZECI SŁUGA

Dlaczego? A toć to jest ten, co tyle razy na kwaśne jabłko zbił naszego wodza — Kajus Marcjusz.

PIERWSZY SŁUGA

Na kwaśne jabłko naszego wodza?

TRZECI SŁUGA

Co tam kwaśne jabłko, ale że go nieraz pobił, to pewna.

DRUGI SŁUGA

Dajcie pokój, jesteśmy zgodni kamraci i dobrzy przyjaciele, stał on mu zawsze kością w gardle, sam to słyszałem z jego ust.

---

²¹⁰*dalipan* (daw.) — doprawdy, słowo daje; wykrzyknienie podkreślające prawdziwość wypowiedzi. [przypis edytorski]

²¹¹*pewna* (daw.) — skrócone: rzecz pewna; dziś: pewne. [przypis edytorski]

PIERWSZY SŁUGA

Prawdę mówiąc, dał on mu się nieraz we znaki. Pod Koriolami, na przykład, popłatał go i pokiereszował jak pieczeń.

DRUGI SŁUGA

Gdyby miał ludożerczą naturę, byłby go był upiekł i pożał.

PIERWSZY SŁUGA

Cóż nam więcej powiesz?

TRZECI SŁUGA

Na rękach go tam noszą, jak gdyby był rodzonym synem i dziedzicem Marsa; sadowią go na najpierwszym miejscu przy sobie; senatorowie za lada słowem unizają przed nim łysiny; sam nas wódz nadskakuje mu jak gach²¹² w zalotach, błogosławi go ręką i z wytrzeszczonym białkiem stoi na czatach jego słów. Ale esencją moich nowin jest to, że nasz wódz rozpadł się na dwie części i że jest tylko połową tego, czym był wczoraj, bo tamten zabrał drugą połowę na prośby i za zgodą całej kompanii. Powiada, że pójdzie natrzeć uszu tym, co bram Rzymu strzegą, że wszystko skosi przed sobą i wolną sobie utworuje drogę.

DRUGI SŁUGA

Bardzo on do tego podobny. Nie wyobrażam sobie człowieka, któremu by bardziej coś takiego z oczu patrzyło. Jak powiedział, tak zrobi.

TRZECI SŁUGA

Nie ma kwestii, że zrobi; bo trzeba wam wiedzieć, moi panowie, że tyłuż ma przyjaciół, co i nieprzyjaciół, tylko że owi przyjaciele, mówiąc między nami, nie śmiają, widzicie, pokazać się, że tak powiem, jego przyjaciółmi, dopóki jest dyskredowany²¹³.

PIERWSZY SŁUGA

Dyskredowany! Co to znaczy?

TRZECI SŁUGA

Ale skoro zobaczą, że mu się grzebień podniósł i że mu krew nie skrzepla, powyłażą z kryjówek jak króliki po deszczu i skakać zaczną wkoło niego.

PIERWSZY SŁUGA

Rychłoż rozpocznie działanie?

TRZECI SŁUGA

Jutro, dziś, teraz, zaraz. Usłyszycie kotły dziś jeszcze po południu, będzie to niejako na wety²¹⁴; nie otrą ust, a już hasło zabrzmie.

DRUGI SŁUGA

Tak więc świat znowu się rozrucha. Pokój na to jest tylko, żeby żelazo rdzewiało, żeby się krawcy mnożyli i fabrykanci rymów.

PIERWSZY SŁUGA

Bodaj to wojna, i ja mówię; ona a pokój to tak jak dzień i noc, rześko na niej, ruchawo, głośno i swobodnie. A pokój to prawdziwy letarg, paraliż: cikliwy, głuchy, ospały, nieczuły, i więcej płodzi bękartów, niż wojna zabija ludzi.

DRUGI SŁUGA

Tak, tak, i jeżeli wojna pod pewnym względem może się zwać gwałcicielem, to niezaprzeczenie pokój śmiało można nazwać przyprawiaczem rogów.

PIERWSZY SŁUGA

I przyprawiaczem ludzi o to, że jedni drugich nienawidzą.

wojna

²¹²*gach* (daw., gw.) — kochanek. [przypis edytorski]

²¹³*dyskredowany* — przekrecone przez mówiącego: dyskredytowany. [przypis edytorski]

²¹⁴*wety* (daw.) — deser. [przypis edytorski]

TRZECI SŁUGA

Racja zaś w tym, że wtedy mniej potrzebują jedni drugich. Niech więc żyje wojna! Kładę mieszek w zakład, że wkrótce Rzymianie tak będą tani jak Wolskowie! Wstają od stołu, wstają od stołu!

WSZYSCY TRZEJ

Śpieszmy, śpieszmy, śpieszmy!
Wybiegają.

SCENA SZÓSTA

Rzym. Plac publiczny.

Wchodzą SYCYNIUSZ i BRUTUS.

SYCYNIUSZ

Nic coś nie słyhać o nim, w każdym razie
Nie mamy się go potrzeby obawiać.
Pokój obecny i spokojność ludu,
Który niedawno jeszcze tak się burzył,
Bezsilnym czynią wszelki jego zamach.
Świat idzie swoim trybem na przekorę
Jego stronnikom, którzy by woleli,
Aczkolwiek może z własną swoją szkodą,
Widzieć wichrzące po ulicach tłumy
Niżeli cichą czynność rzemieślnika
Śpiewającego przy pracy i raźnie
Zwijającego się koło warsztatu.

Wchodzi MENENIUSZ.

BRUTUS

W poręśmy wzięli się do rzeczy. Wszak to
Meneniusz.

SYCYNIUSZ

On sam. Od pewnego czasu
Wygrzeczniał stary! Witaj, panie.

MENENIUSZ

Witam
Waszmościów.

SYCYNIUSZ

Ten wasz Koriolan niewielką
Jakoś po sobie próżnię pozostawił,
Chybaby może między przyjaciółmi.
Rzeczpospolita stoi i będzie,
Choćby się nie wiem jak zżymał.

MENENIUSZ

Tak, jak jest, dobrze jest, byłoby jednak
Nierównie lepiej, gdyby był miał władzę
Nad sobą.

SYCYNIUSZ

Gdzież on się teraz obraca?
Nie słyszeliście nic?

MENENIUSZ

Nic nie słyszałem.
I jego matka, jego żona także
Nic nie słyszały.

Wchodzi trzech czy czterech OBYWATELI.

OBYWATELE

Niech wam bogowie płacą!

SYCYNIUSZ

Dobry wieczór,
Sąsiedzi.

BRUTUS

Dobry wieczór, dobry wieczór.

PIERWSZY OBYWATEL

Powinniśmy się z żonami i z dziećmi
Na klęczkach dzień w dzień modlić za was.

SYCYNIUSZ

Żyćcie
I prosperujcie!

BRUTUS

Bądźcie zdrowi. Gdyby
Was był Koriolan tak jak my miłował!

OBYWATELE

Poruczamy was bogom.

OBAJ TRYBUNOWIE

Bądźcie zdrowi.

Wychodzą OBYWATELE.

SYCYNIUSZ

Lepsze to dzisiaj czasy i weselsze
Niż owe, kiedy ciż sami ludziska
Biegali, „gwaltu!” krzycząc.

BRUTUS

Kajus Marcjusz
Niepospolitym, prawda, był żołnierzem,
Ale zuchwałym nad wszelkie pojęcie,
Dumnym, wyniosłym, samolubnym.

SYCYNIUSZ

Pełnym
Uzurpatorskich uroszczeń.

MENENIUSZ

Nie sądzę.

SYCYNIUSZ

Bylibyśmy się o tym przekonali,
Niech no by tylko był został konsulem.

BRUTUS

Bogowie strzegli nas i uchronili
Rzym od tyranii.

Wchodzi EDYL.

EDYL

Cześć wam, trybunowie.

Jakiś niewolnik przytrzymany przez nas
Wskutek badania zeznał, że Wolskowie
Dwoma wojskami wtargnęli w granice
Rzymu i z wściekłą zawziętością niszczą,
Co tylko im się nawinie.

MENENIUSZ

Aufidiusz

Nie traci czasu, widzę. Usłyszawszy
O oddaleniu Marcjusza, na nowo
Wystawia rogi, które, przytulone
W skorupie, ruszyć się z miejsca nie śmiały,
Dopóki Marcjusz bronił Rzymu.

SYCYNIUSZ

Co tam

Waszmość nam prawisz o Marcjuszu?

BRUTUS

Każcie

Wychłostać tego rozsiewacza bajek.
To być nie może, Wolskowie by z nami
Nie śmieli zerwać.

MENENIUSZ

Nie śmieliby zerwać?

To być nie może? Że może być, mamy
Przykłady, ja sam trzy razy widziałem
Coś podobnego. Zanim ukarzącie
Tęgo człowieka, dowiedzcie się wprzód,
Skąd on zaczerpnął tę wieść, moglibyście
Go bowiem skrzywdzić, jeżeli rzetelną
Prawdę podając, uprzedził was o tym,
Co nam istotnie grozi.

SYCYNIUSZ

Przestań waćpan.

To być nie może.

BRUTUS

To bajka wierutna.

Wchodzi GONIEC.

GONIEC

Szlachta w największym poruszeniu spieszy
Do sali obrad, doszła ją wiadomość
Przerazająca.

SYCYNIUSZ

To ten pies niewolnik.
Wysypcie mu sto plag²¹⁵ na środku rynku,
On to narobił tego swym zeznaniem!
On to.

GONIEC

Zeznanie tego niewolnika
Sprawdza się, panie; oprócz tego chodzi
Straszniejsza jeszcze wieść.

SYCYNIUSZ

Jeszcze straszniejsza?

GONIEC

Dość głośno mówią (o ile to prawda,
Nie wiem), że Kajus Marcjusz w połączeniu
Z Aufidiuszem znaczne wojska wiedzie
Przeciw Rzymowi i przysięga zemstę
Tak wielką, jak jest wielki przeciąg czasu
Między najmłodszym a najstarszym wiekiem.

SYCYNIUSZ

Niepodobnego w tym nic nie ma.

BRUTUS

Jest to
Po prostu wymysł, dążący do tego,
Ażeby słabsi ludzie zapragnęli
Mieć znów Marcjusza w Rzymie.

SYCYNIUSZ

Próżny fortel.

MENENIUSZ

Nie ma w tym ani cienia podobieństwa,
On i Aufidiusz tak się z sobą zgodzą
Jak najsprzeczniejsze żywioły.

Wchodzi DRUGI GONIEC.

GONIEC

Panowie!
Senat was wzywa: masy wojsk pod wodzą
Kaja Marcjusza i Aufidiusza
Pustoszą naszą ziemię, już zajęły
Znaczną część kraju, spaliwszy i wzięwszy,
Co im stanęło na drodze.

wojna, polityka, zemsta

²¹⁵plagi (daw.) — uderzenia batem, kijem, różgą itp. [przypis edytorski]

Wchodzi KOMINIUSZ.

KOMINIUSZ
Cieszcie się z swego dzieła!

MENENIUSZ
Cóż się stało?

KOMINIUSZ
Dopomogliście gwałcić córy wasze,
Dopomogliście, żeby wam na głowy
Dachy zrzucano, żeby wam pod nosem
Żony hańbiono!

MENENIUSZ
Nieba! Cóż się stało?

KOMINIUSZ
Żeby świątynie wasze do ostatniej
Cegły runęły i owe swobody,
O które tak wam chodziło, zmały
I znikczemniały tak, iżby je można
W najlichszą dziurę wsadzić.

MENENIUSZ
Cóż się stało?
Piękneście dzieło osnuli. Na bogi,
Mów, co się stało? Jeżeliby Marcjusz
Miał się połączyć z Wolskami...

KOMINIUSZ
Jeżeli!
On jest bożyszczem ich, jest dla nich jakimś
Wwyższym jestestwem, które nie natura
Wydała, ale jakieś inne bóstwo
Z lepszego ludzi lejące metalu.
Prowadzi ich, jak chce, a oni idą
W trop za nim przeciw nam, frycom²¹⁶, tak ufnie
Jak chłopcy, co za motylami gonią,
Lub jak rzeźnicy idący na szlachtuz²¹⁷
Muchy zabijając.

MENENIUSZ
Oto wasze dzieło,
Wasze i waszej fartuchowej zgrai.
Otóż to skutek waszego współnictwa
Z tymi, co mają powalane łapy,
A dech cuchnący czosnkiem.

KOMINIUSZ
On wam strząśnie
Rzym na kark.

²¹⁶fryc (daw.) — nowicjusz, początkujący. [przypis edytorski]

²¹⁷szlachtuz (daw., z niem. *Schlachthaus*) — rzeźnia. [przypis edytorski]

MENENIUSZ

Tak jak Herkules trzął z drzewa
Dojrzały owoc.²¹⁸ Pięknieście nam żniwo
Zasieli!

BRUTUS

Ale czy to tylko prawda?

KOMINIUSZ

Czy prawda? Prędeż zbledniecie jak trupy,
Niż się dowiecie o czym innym. Wszystkie
Powiaty rokosz podnoszą radośnie.
Kto się opiera odważnym szaleństwem,
Śmiech tylko wzbudza i pada ofiarą
Głupiej stałości. Można mu to zganić?
Wy sami łącznie z wrogami waszymi
Musicie przyznać mu słuszność.

MENENIUSZ

Jedynie
Jego wspaniałość²¹⁹ może nas ocalić.

KOMINIUSZ

I któż go o nią poprosi? Trybunom
Wstyd nie otworzy ust, lud zasługuje
Na jego litość tak jak wilk na litość
Owczarza, jego przyjaciele także
Nie mogą się z tym odezwać, bo gdyby
Mu powiedzieli: „Oszczędź Rzym”, podobną
Niesprawiedliwość by mu wyrządzili,
Jak ci, co jego ściągęli nienawiść,
I okazaliby się przez to jego
Nieprzyjaciółmi.

MENENIUSZ

Niestety, to prawda!
Gdybym go widział podpalającego
Mój dom, nie miałbym czoła²²⁰ mu powiedzieć:
„Folguj”²²¹. Pięknieście nas wykierowali,
Trzymając z stekiem partaczów! Pięknieście
Spartali dzieło!

KOMINIUSZ

Wyście to przywiedli
Rzym o wstrząśnienie, któremu zaradzić
Niepodobieństwem²²² jest prawie.

²¹⁸Tak jak Herkules trzął z drzewa dojrzały owoc — jedną z dwunastu prac mitycznego herosa i silacza Heraklesa (w mit. rzym. Herkulesa) było zdobycie złotych jablek z jabłoni rosnącej w ogrodzie nimf Hesperyd. [przypis edytorski]

²¹⁹wspaniałość (daw.) — wspaniałomyślność. [przypis edytorski]

²²⁰nie mieć czoła (daw.) — nie mieć wstydu, honoru. [przypis edytorski]

²²¹folgować (daw.) — traktować łagodnie. [przypis edytorski]

²²²niepodobieństwo (daw.) — coś nieprawdopodobnego a. niemożliwego. [przypis edytorski]

TRYBUNOWIE

Nie mówcie,
Że to my.

MENENIUSZ

Nie wy! Któż więc? Może senat?
Myśmy sprzyjali mu, ale jak bydło
Rozbrataliśmy szlachetność z szlachectwem,
Ustąpiwszy wam i dawszy go z miasta
Wysykać waszym szczekaczom.

KOMINIUSZ

Zawyją
Oni wnet za nim. Tullus Aufidiusz,
Pierwszy mąż po nim, słucha jego skinień,
Jak gdyby jego był podwładnym. Rozpacz
Jedyną tarczą jest, jedyną siłą,
Jaką im możem przeciwstawić.

Wchodzi gromada OBYWATELI.

MENENIUSZ

Oto
Szanowna gawieź. Aufidiusz jest tedy
Z nim razem? Wyście to zapowietrzyli
Rzym, podrzucając swoje przepocone,
Plugawe czapki, wtenczas gdy Koriolan
Szedł na wygnanie. Zbliża się on teraz,
A każdy włos tych, co mu towarzyszą,
Biczem jest na was. Ilu niedołęgów
Rzuciło czapki, tylu głąbów gardłem
Zapłaci za głos, co im wyszedł z gardła.
Nie ma co mówić; chociażby nas wszystkich
Spalił na węgiel, jeszcze by miał słuszność.

Tłum

OBYWATELE

Straszne nas rzeczy dochodzą.

PIERWSZY OBYWATEL

Co do mnie,
Kiedy mówiłem: „Wygnąć go”, mówiłem
Także, że szkoda by go było wygnąć.

lud

DRUGI OBYWATEL

I ja także.

TRZECI OBYWATEL

I ja także, i prawdę mówiąc, wielu z nas tak samo mówiło. Cokolwiek zrobiliśmy,
zrobiliśmy w najlepszej myśli; i chociażśmy dobrowolnie zgodzili się, żeby go wygnąć,
stało się to jednak mimo woli naszej.

KOMINIUSZ

Pocziwe dusze z was!

MENENIUSZ

Nawarzyliście
Kwaśnego piwa, wypijcież je teraz.
Udamy się na Kapitol?

KOMINIUSZ

A jakże,
Tam przede wszystkim.

Wychodzą KOMINIUSZ i MENENIUSZ.

SYCYNIUSZ

Wracajcie do domów,
Nie przypuszczajcie obawy: to klika;
Oni by radzi, żeby było prawdą
To, co na pozór tak ich trwoży! Idźcie,
Idźcie do domów i nie okazujcie
Najmniejszej trwogi.

PIERWSZY OBYWATEL

Niech się bogowie nad nami zmiłują! Chodźcie, bracia, wracajmy do domów. Ja zawsze mówiłem, żeśmy nie mieli racji go wypędzać.

DRUGI OBYWATEL

Wszyscyśmy to mówili. Cóż robić! Wracajmy do domów.
Wychodzą OBYWATELE.

BRUTUS

Nie podobają mi się te nowiny.

SYCYNIUSZ

I mnie tak samo.

BRUTUS

Idźmy na Kapitol.
Chętnie bym oddał połowę fortuny,
Żeby to było bajką.

SYCYNIUSZ

Idźmy, idźmy.

Wychodzą.

SCENA SIÓDMA

Obóz w niewielkiej odległości od Rzymu.

Wchodzi AUFIDIUSZ z swym POWIERNIKIEM.

AUFIDIUSZ

Czy jeszcze wszystko bije czołem temu
Rzymianinowi?

POWIERNIK

Nie pojmuję, jaką
Moc czarodziejską posiada ten człowiek:
On staje naszym żołnierzom za przedmiot
Modłów przed stołem, rozmów w czasie jada,
Podzięk przy końcu biesiad; ty zaś, panie,
Bledniesz nieznacznie²²³ w oczach własnych ludzi.

---

²²³nieznacznie — niezauważalnie, niepostrzeżenie. [przypis edytorski]

AUFIDIUSZ

Nie mogę temu na teraz zaradzić,
Bo przedsiębiorąc coś przeciwko temu,
Zwichnąłbym nasze plany. Takiej dumy,
Jakiej sam teraz od niego doświadczam,
Nie przypuszczałem: mianowicie wtenczas,
Kiedym mu moje otwierał objęcia.
Natura jego niepoprawna; darmo,
Trzeba zabaczać²²⁴ i znosić to, czego
Zmienić nie można.

POWIERNIK

Wolałbym był jednak
(Dla twego dobra, panie), żebyś nie był
Dzielił z nim władzy, lecz żebyś albo
Na siebie przyjął cały onej ciężar,
Albo zupełnie jemu go zostawił.

AUFIDIUSZ

Zrozumiałem cię dobrze i bądź pewny,
Że skoro przyjdzie z nim do porachunku,
Będę mu takie mógł stawić zarzuty,
Jakich się ani domyśla. Na pozór
Zdaje się wprawdzie, i on sam rozumie,
Że dobrze rzeczy prowadzi, że cały
Wylany²²⁵ jest dla sprawy Wolsków. Walczy
Jak smok i ledwie miecz z pochwy dobędzie,
Jużci i pobił; jest jednak coś, czego
Jeszcze nie zrobił; coś, co albo jemu
Kark skręci, albo mój na szwank narazi,
Jeżeli kiedy przyjdzie między nami
Do porachunku.

POWIERNIK

Rozumieszli, panie,
Że on zdobędzie Rzym?

AUFIDIUSZ

Wszystkie obronne
Miejsca poddają mu się bez oporu
I szlachta rzymska trzyma jego stronę;
Senatorowie i patrycjusze
Także są za nim: trybunowie — zera
W sprawie wojennej; a lud ich zarówno
Pochopny będzie wezwać go na powrót,
Jak był skwapliwy wygnąć go. Ja mniemam,
Że Rzym tym będzie dla niego, czym ryby
Są dla morskiego orła, który one
Porywa mocą naturalnej władzy.
Służył on zrazu zaszczytnie Rzymowi,
Ale nie umiał z jednostajnym zawsze
Umiarkowaniem piastować zaszczytów.
Czyli²²⁶ to była duma, nazbyt często

²²⁴zabaczać (daw.) — zapominać. [przypis edytorski]

²²⁵wylany (daw.) — ofiarny, życzliwy, serdeczny. [przypis edytorski]

²²⁶czyli (daw.) — czy. [przypis edytorski]

Pociągająca szczęśliwych za metę
Danej im doli, czyli brak zdrowego
Rozsądku w trafnym użyciu wypadków,
Których był panem, czy wreszcie natura,
Która nie dając mu być tym, czym nie był,
Nie pozwoliła mu twardego hełmu
Złożyć na miękkim krześle i szeptała,
Że surowością równie dobrze można
W pokoju rządzić jak na wojnie. Mniejsza
Czy to, czy owo, dosyć, że coś z tego
(Bo on wszystkiego tego ma po trochu,
Po trochu, mówię; nie powiem, że wszystko),
Dość, że coś z tego zrobiło go strasznym,
Znienawidzonym, a wreszcie wygnańcem.
Zasługi jego same się zabiły
Tym, że za bardzo wychodziły na wierzch.
Niezaprzeczenie cnoty nasze leżą
W opinii świata; wszelka zaś potęga,
Jakkolwiek w sobie chwalebna, znajduje
Grób na mównicy, z której siebie chwali.
Płomień ruguje płomień, falę fala.
Prawo praw, siła sił budowę zwała.
Idźmy, Marcjuszu, jeśli Rzym posiędziesz,
Biada ci wtedy; bo wnet moim będziesz.

Wychodzą.

AKT PIĄTY

SCENA PIERWSZA

Rzym. Plac publiczny.

Wchodzi MENENIUSZ, KOMINIUSZ, SYCINIUSZ, BRUTUS i inni.

MENENIUSZ

Nie, ja nie pójdę; słyszeliście sami,
Co mówił dawny wódz jego, któremu
On tak był drogi. On mnie wprawdzie kiedyś
Ojcem nazywał, ale cóż stąd? Wyście
Go wypędzili, wy idźcie do niego;
Idźcie na miłą przed jego namiotem
Paść na kolana i na klęczkach pełzać,
Żebrając²²⁷ jego przebaczenia. Kiedy
On Kominiusza wzbraniał się wysłuchać,
Ja ani kroku nie zrobię.

KOMINIUSZ

Nie chciał mnie poznać nawet.

MENENIUSZ

Czy słyszycie?

KOMINIUSZ

Raz mnie jednakże nazwał po imieniu:
Zakląłem go na dawne nasze związki,
Na krew, którąśmy przelewali razem,
Ale on głuchy był na te zaklęcia.
Zaparł się wszelkich nazw dotychczasowych;
Powiedział, że jest czymś nieokreślonym,
Czymś bezimiennym, że sobie dopiero
Zamierza ukuć nazwisko w płomieniach
Pałącego się Rzymu.

MENENIUSZ

Cóż wy na to?

Pięknychście rzeczy narobili; to mi
Para trybunów, co się przez patriotyzm
Starala o to, żeby w Rzymie węgle
Staniały. Będą wam pomniki stawiać.

KOMINIUSZ

Napomknąłem mu, jaką by to było
Monarchy godną wspaniałomyślnością
Przebaczyć tam, gdzie ani śmiało rachować²²⁸
Na przebaczenie; a on odpowiedział,
Że to jest śmieszna rzecz, aby karzący
Ukaranego o łaskę prosili.

MENENIUSZ

Wybornie; mógłże powiedzieć inaczej?

²²⁷ *żebrząc* — dziś popr.: *żebrząc*. [przypis edytorski]

²²⁸ *rachować na coś* (daw.) — dziś: *liczyć na coś*. [przypis edytorski]

KOMINIUSZ

Usiłowałem obudzić w nim czułość
Na dolę jego prywatnych przyjaciół.
Odrzekł mi na to, że trudno mu zdrową
Słomę wybierać ze stosu zepsutej,
Zbutwiałej mierzwy; że gwoli²²⁹ jednego
Albo dwóch biednych ziarn, byłoby głupstwem
Nie puszczać z dymem barłogu i wachać
Coś, co obraża nos.

MENENIUSZ

Gwoli jednego
Albo dwóch biednych ziarn? Ja, jego matka,
Żona, syn, nawet ten szanowny człowiek,
Jesteśmy biedne ziarna; wy jesteście
Zbutwiałą mierzwą, której odór bije
Nad księżyc; dla was wszyscy musim splonąć.

SYCYNIUSZ

Nie, nie, uspokój się, panie. Jeżeli
Nam odmawiacie pomocy w tej nigdy
Nieprzewidzianej toni, nie zwałajcie
Na nas przynajmniej całej winy. Pewni
Jesteśmy jednak, że gdybyście chcieli
W tej oplakanej odezwać się sprawie,
Głos wasz dopomógłby ojczyźnie bardziej
Niż wszelkie wojska, które byśmy mogli
Zebrać naprędce.

MENENIUSZ

Nie, nie chcę się wcale
W to mieszać.....

SYCYNIUSZ

Błagam was, pójźcie do niego.

MENENIUSZ

Po cóż ja tam mam pójść?

BRUTUS

Po to jedynie,
Żeby spróbować, co wpływ wasz u niego
Wskórać potrafi dla zbawienia Rzymu.

MENENIUSZ

A jeśli on mnie tak jak Kominiusza
Z niczym odprawi, to cóż wtedy? Jeśli
Niewysłuchany, obrażony jego
Nieuprzejmością, z kwitkiem do was wrócę,
To i cóż wtedy?

SYCYNIUSZ

Wtedy Rzym wam będzie
Za waszą dobrą chęć obowiązany

²²⁹ *gwoli* (daw.) — z powodu. [przypis edytorski]

Z uwagi, żeście czynili, co mogli,
Dla jego dobra.

MENENIUSZ

Dobrze więc, spróbuję.
Rozumiem, że mnie wysłucha; że jednak
Mógł się oburknąć i zacisnąć zęby,
Kiedy Kominiusz go odwiedził, to mnie
Zbija z terminu²³⁰. Snadż wtedy był nieswój,
Musiał być jeszcze przed obiadem. Kiedy
Żyły niepełne, krew w człowieku chłodna,
Zrzedni jesteśmy i niezdolni baczyć
Ani przebaczyć; kiedy zaś, przeciwnie,
Winem i jadłem dobrze wprzód opatrzym
Owe kanały i dukta²³¹ krwi, wtedy
Wnet nasze dusze giętszymi się stają,
Niż kiedy pościm jak kapłani. Czekać
Więc będę, aż pod dietetycznym względem
Usposobiony będzie odpowiednio;
Wtedy dopiero szturm przypuszczę.

SYCYNIUSZ

Wiecie
Najlepiej, panie, jaką obrać drogę
Do jego serca, i fatyga wasza
Nie może chybić celu.

MENENIUSZ

Na poczciwość,
Zrobię, co mogę, i wkrótce się dowiem,
Jak wiele mogę.

Wychodzi.

KOMINIUSZ

On go nie wysłucha.

SYCYNIUSZ

Nie?

KOMINIUSZ

Nie, powiadam wam. On siedzi w złocie,
Wzrok mu się iskrzy, jakby chciał Rzym spalić,
A litość jego jest spętany więźniem
Jego urazy. Uklęknąłem przed nim;
Półgębkiem rzekł mi: „Powstań”, i niedbałym
Skinieniem ręki pokazał mi wyjście.
Co postanowił zrobić i od czego
Z mocy przysięgi odstąpić nie może.
W przysłanym liście oznajmił mi potem,
Dodając, iż nam pozostaje tylko
Poddać się jego warunkom.
Jeśli go matka nie zmiękczy i żona,

²³⁰zbijać z terminu — zbijać z tropu. [przypis edytorski]

²³¹dukt — droga leśna; dziś popr. lm: dukty. [przypis edytorski]

Które, jak słyszę, mają go pójść błagać
O łaskę, żadnej już nie ma nadziei.
Idźmy więc do nich, panowie, i prośmy,
Aby zabiegi swoje przyspieszyły.

Wychodzą.

SCENA DRUGA

Forpoczty Wolsków przed Rzymem. Warty na posterunkach.

Wchodzi MENENIUSZ.

PIERWSZY WARTOWNIK

Stój! Skąd?

DRUGI WARTOWNIK

Stój! Nazad!

MENENIUSZ

Pełnicie służbę po ludzku, to dobrze;
Ale za wielkim waszym pozwoleniem
Przychodzę tutaj w poselstwie, w poselstwie
Do Koriolana.

PIERWSZY WARTOWNIK

Od kogo?

MENENIUSZ

Od Rzymu.

PIERWSZY WARTOWNIK

Nie przejdiesz, wasze, wracaj, skąd przyszedłeś;
Koriolan nie chce już słyszeć o Rzymie.

DRUGI WARTOWNIK

Prędzej ujrzycie Rzym w płomieniach, niż się
Z nim rozmówicie.

MENENIUSZ

Moi przyjaciele,
Musiał wam pewnie wasz wódz nieraz prawić
O Rzymie i o przyjaciółach, których
W nim pozostawił; można więc sto stawić
Przeciw jednemu, że i moje miano
Was doszło: jestem Meneniusz.

PIERWSZY WARTOWNIK

Być może;

Idź waść zdrów, mości Meneniuszu, siła
Waszego miana nic tu nie poradzi.

MENENIUSZ

Mówię ci przecie, chłopcze, zem przyjaciel
Twojego wodza; żywą byłem księgą
Jego chwalebnych dzieł, w której to księdze

Ludzie czytali szeroko i długo
O jego sławie niezrównanej; bom ja
Moich przyjaciół (których on jest głową)
Zawsze wystawiał w tak korzystnym świetle,
Na jakie tylko prawda bez uszczerbku
Zgodzić się mogła. Ba, czasami nawet
Przeholowałem i chwając go, pchnąłem
Prawdę jak kulę po gładkiej płaszczyźnie
Za rzeczywisty jej obręb: dlatego
Musisz mnie puścić, chłopcze.

PIERWSZY WARTOWNIK

Chociażbyś był waszmość tyle kłamstw na jego korzyść powiedział, ileś tu w swoim interesie słów uronił, nie przejdiesz, dalipan, nie przejdiesz; chociażby równy zaszczyt przynosiło kłamać jak żyć pocziwie. Dlatego proszę nazad.

MENENIUSZ

Zważ, mój przyjacielu, że się nazywam Meneniusz; że to nazwisko figurowało zawsze na czele listy przyjaciół twego wodza.

DRUGI WARTOWNIK

Jeżeliś waszmość z przyjaźni ku niemu pełnił urząd kłamcy (jak to sam wyznajesz), ja z mojego urzędu oświadczam ci po prawdzie, że nie przejdiesz. Zawróć się więc i odejdz.

MENENIUSZ

Powiedzcie mi, czy jadł on już obiad? Bo nie chciałbym z nim mówić przed obiadem.

PIERWSZY WARTOWNIK

Jesteś waść Rzymianinem czy nie jesteś?

MENENIUSZ

Jestem nim, tak dobrze jak i wasz wódz.

PIERWSZY WARTOWNIK

Powinien byś więc nienawidzić Rzym, tak jak on go nienawidzi. Jak to? Wyforowaliście²³² najdzielniejszego swego obrońcę, w przystępie ślepego szału oddaliście tarczę waszą w ręce nieprzyjaciół i spodziewacie się zakłąć jego zemstę babskimi jękami, dziewiczymi załamywaniami rąk i niedołącznymi instancjami²³³ takiego starca gaduły jak waszmość? Jak wam może przejść przez głowę, żeby tak słaby oddech mógł zdmuchnąć grożący Rzymowi pożar? Mylicie się grubo. Dlatego zawróć się, waszmość, do Rzymu i gotuj się na śmierć wraz z drugimi. Zapadł już dekret na was; przysięga naszego wodza zagradza wam wszelką drogę do frysztu²³⁴ i ułaskawienia.

MENENIUSZ

Milcz, drabie; gdyby twój komendant wiedział, że tu jestem, obszedłby się ze mną z uszanowaniem.

DRUGI WARTOWNIK

Idź waść, nasz komendant nie wie nawet, czy waść jesteś na świecie.

MENENIUSZ

Mówię o waszym wodzu.

PIERWSZY WARTOWNIK

Nasz wódz nie troszczy się o waści. Jeszcze raz, odstąp waść, jeżeli nie chcesz, żebym z twojego ciała wyprosił resztę krwi, co się w nim kołacze. Nazad! Oto ostatnie słowo: nazad!

²³²wyforować (daw.) — wyrzucić. [przypis edytorski]

²³³instancja (daw., z łac.) — wstawiennictwo, poparcie. [przypis edytorski]

²³⁴frysz (daw., z niem.) — odłożenie sprawy, zawieszenie broni. [przypis edytorski]

MENENIUSZ

Ależ posłuchaj, posłuchaj.

Wchodzą KORIOLAN i AUFIDIUSZ.

KORIOLAN

Co się tu dzieje?

MENENIUSZ

Zaraz mi ty inaczej śpiewać będziesz, zuchwały zawalidrogo; dowiesz się, jak się ze mną trzeba obchodzić, i że lada drągał na placówce nie może mi bronić przystępu do mego syna Koriolana. Bacz na rozmowę moją z nim i wnioskuje, ażali²³⁵ zasługujesz na szubienicę lub na inny jaki rodzaj śmierci, dłuższy dla widzów i cięższy dla ciebie; słuchaj i truchlej, myśląc, co cię czeka.

obraca się do KORIOLANA

Niech nieśmiertelni bogowie na nieustającym posiedzeniu radzą o twojej prywatnej pomyślności i niech cię miłują, tak jak cię miłuje stary twój przyjaciel Meneniusz! O synu, synu mój! Ty nam pożogę gotujesz; patrz, tu jest woda do ugaszenia jej. Zaledwie mnie nakłoniono, żebym się udał do ciebie, ale przekonany, że oprócz mnie nikt cię nie potrafi wzruszyć, podałem ucho nagłym mnie westchnieniom i oto staję przed tobą: zaklinam cię, przebaczyć Rzymowi i żebrzącym łaski twojej współrodakom. Niech litościwi bogowie ukoją twój gniew i zwrócą szczątki jego na tego tu hultaja, który jak kloc zagradzał mi drogę do ciebie.

KORIOLAN

Precz!

MENENIUSZ

Jak to? Precz?

KORIOLAN

Nie znam cię; nie znam matki, żony, dziecka, Nikogo. Wszystko, co się mnie dotyczy, Należy dzisiaj do kogo innego. Choć zemsta, którą tchnę, moja jest własna, Jej umorzenie leży w piersiach Wolsków. Niech raczej czarna niepamięć ze szczętem Zatrze ślad naszej dawnej zażyłości, Niżby ją litość miała budzić. Odejdź! Twardsze są uszy moje dla próśb waszych Niż bramy wasze dla mojej potęgi. Ponieważ jednak był czas, żem ci sprzyjał. Weź to: pisałem to dla ciebie, starcze.

oddaje mu list

I miałem przesłać ci przez gońca. Nie chcę Z ust twoich słyszeć ani słowa więcej. Patrz, Aufidiuszu, ten człowiek był pierwszym Mym przyjacielem w Rzymie: widzisz jednak...

AUFIDIUSZ

Stalość ta czyni ci zaszczyt.

Wychodzą KORIOLAN i AUFIDIUSZ.

PIERWSZY WARTOWNIK

No i cóż, mości panie, nazywasz się przecie Meneniusz?

DRUGI WARTOWNIK

To istne czarodziejskie słowo. Patrząc teraz, którądy droga do domu.

²³⁵ *ażali* a. *azali* (daw.) — czy, czyż. [przypis edytorski]

PIERWSZY WARTOWNIK

Kaducznie nas zmyto za daną waszej wielmożności odprawę.

DRUGI WARTOWNIK

Z jakiegoż to ja powodu mam truchleć, jak waść myślisz?

MENENIUSZ

Mniejsza mi o cały świat, a z nim i o waszego wodza. Co się tyczy takich jak wy istot, o takim drobiazgu ani mi przyjdzie pomyśleć. Kto sam pragnie umrzeć, ten się nie boi śmierci z rąk drugiego. Niech wasz wódz, co chce, robi. Co do was: pchajcie jak najdłużej waszą taczkę i niech się z wiekiem powiększa nędza wasza! Jak mnie powiedziano, tak ja wam powiadam: „Precz!”

Wychodzi.

DRUGI WARTOWNIK

Tęgi starowina, na poczciwość!

PIERWSZY WARTOWNIK

Nasz wódz to mi człowiek! Jak skała, jak dąb niewzruszony wiatrem.

Wychodzą.

SCENA TRZECIA

Namiot KORIOLANA.

Wchodzą KORIOLAN, AUFIDIUSZ i inni.

KORIOLAN

Jutro staniemy pod murami Rzymu.
Współtowarzyszu mój w tej sprawie, donieś
Wolscyjskim panom Rady, czy rzetelnie
Zobowiązania mojego dopełniam.

AUFIDIUSZ

W istocie, tylko nasz interes miałeś
Na względzie, głuchy byłeś na wszechstronne
Utyskiwania i błagania Rzymu,
Puściłeś, mimo poszepty²³⁶ przyjaciół,
Tych nawet, którzy z pewnością liczyli
Na twą powolność²³⁷.

KORIOLAN

Ten starzec, którego
Świeżo z rozdartym sercem odprawiłem,
Kochał mnie bardziej niż ojciec; co mówię,
On mnie ubóstwiał: w istocie ostatnia
Otucha Rzymu na nim polegała.
Okazałem się twardy względem niego,
Przez wzgląd jednakże na dawną z nim przyjaźń,
Choć zachowałem twarz ponurą, srogą,
Podałem jeszcze raz owe warunki,
Które Rzym już był odrzucił, a których
I teraz pewno nie przyjmie, tym bardziej
Że się za jego pośrednictwem większych
Rzeczy spodziewał. Dobrze rzecz zważywszy,
Ustałem z nich nieco. Od tej chwili
Żadne wstawienia, żadne prośby posłów

Przysięga

²³⁶poszept (daw.) — podszept, namowa. [przypis edytorski]

²³⁷powolność (daw.) — uległość, poddawanie się cudzej woli. [przypis edytorski]

Ani prywatnych przyjaciół nie znajdą
Do mnie przystępu. Lecz cóż to za hałas?

Hałas za sceną.

Czyliżbym miał być stawiony na próbę
W tej właśnie chwili, kiedy to wyrzekłem?

W żałobnych szatach wchodzi WIRGILIA, WOLUMNIA prowadząca małego MARCJUSZA za rękę, WALERIA i ich orszak.

Małżonka moja idzie przodem, za nią
Szanowna forma, w której to naczynie
Wzięło początek, a obok niej mała
Odrośl jej szczepu. Ale precz czułości!
Pękajcie wszelkie ogniwa natury!
Zakamieniałość niechaj będzie cnotą.
Czymże jest wdzięczna ta pokora albo
Ten wzrok gołębi, który bogów nawet
Może uczynić krzywoprzysięzcami?
Mięknę i czuję się z takiegoż kruszcu
Jak inni. Matka moja chyli czoło,
Jak gdyby Olimp skłaniał się błagalnie
Przed kretowiskiem, a mój mały synek
Ma w twarzy wyraz pojednawczy, którym
Cała natura woła: „Nie odmawiaj!”
Nie! Niech Wolskowie Rzym zrównają z ziemią,
Niechaj Italię wzdłuż i wszerz rozryją,
Nie będę nigdy tyle dobroduszny,
Iżbym ślepego miał słuchać instynktu.
Nieporuszony stać będę, jak gdybym
Własnym był twórcą i nie miał najmniejszej
Wspólności z ludźmi.

WIRGILIA

Mężu mój i panie!

KORIOLAN

Niestety, inne w Rzymie miałem oczy.

WIRGILIA

Smutek to, panie, który tak nas zmienił,
Nasuwa ci tę myśl.

KORIOLAN

Jak ów zły aktor,
Na samym wstępie zapominam roli
I najsromotniej utykam. Najmilsze
Moje! Przebaczcie mi moją nieczułość,
Ale nie mówcie mi: „Przebacz Rzymianom”.
O, choćby tylko jeden pocałunek,
Długi jak moje wygnanie, a słodki
Jak nasycenie zemsty! Na zazdrosną
Królowę niebios, pocałunek taki
Wziąłem od ciebie, luba, przy rozstaniu.
I wierne usta me w dziewiczym stanie
Zachowały go dotąd. O bogowie!
Ja tu rozprawiam, a najszlachetniejsza

Syn

Ze wszystkich matek na tej ziemi jeszcze
Nie powitana. Zniżcie się kolana!

klęka

Okażcie głębszą cześć niż zwykle hołdy
Niewieścich synów.

WOLUMNIA

Powstań! Mnie to raczej

Na granitowej poduszce wypada
Kłęknać przed tobą i wbrew przyrodzeniu
Cześć ci okazać tak, jak gdybym była
Jakimś obłądnym, pośrednim jestestwem
Pomiędzy dzieckiem a matką.

Klęka.

KORIOLAN

Ty klękasz?

Przedemną? Przed twym zawstydzonym synem?
Niechże więc lichy żwir z wyschłego brzegu
Bije o gwiazdy, niech szalony wicher
Dumnymi cedry miota o tarcz słońca,
Niepodobieństwo mieniać w rzeczywistość
I niemożebność w czyn.

WOLUMNIA

Tyś mój bohater,

Płód mego łona. Czy znasz tę niewiastę?

KORIOLAN

Witaj, szlachetna siostrze Publikoli²³⁸,
Ty luno Rzymu, czysta jako sopła,
Którą mróz osnuł z najbielszego śniegu
I wdzięcznie zwiesił u świątyni Diany²³⁹,
Droga Walerio!

WOLUMNIA

A to małe ziarnko

Twego pnia, które się z czasem stać może
Tak wielkim jak ty drzewem.

KORIOLAN

Niech bóg wojny

Za pozwoleniem wielkiego Jowisza
Zaprawi duch twój szlachetnością, abys
Rósł wolen²⁴⁰ płamy i stał wśród bitw jako
Ów słup na morzu, który się opiera
Wszelkim nawałom i chroni od zguby
Tych, co nań patrzą.

²³⁸ *Publikola*, właśc. *Publius Valerius Publicola* (zm. 503 p.n.e.) — rzymski arystokrata, polityk i dowódca, uważany za jednego z ojców założycieli republiki; jeden z przywódców powstania przeciwko Tarkwiniuszom, pierwszy konsul republiki (w 509 p.n.e., razem z Lucjuszem Juniuszem Brutusem); urząd konsula pełnił łącznie czterokrotnie; swoim oddaniem sprawie ludu zyskał sobie przydomek *Publicola* (Przyjaciół ludu). [przypis edytorski]

²³⁹ *Diana* (mit. rzym.) — dziewicza bogini łowów i księżycy, odpowiednik gr. Artemidy. [przypis edytorski]

²⁴⁰ *wolen* (daw.) — dziś: wolny; *wolen płamy*: wolny od płamy, tj. od zmazy na honorze. [przypis edytorski]

WOLUMNIA

Na kolana, chłopcze.

KORIOLAN

To mój waleczny syn.

WOLUMNIA

Dowiedz się teraz,
Że ten syn, żona twoja, ta niewiasta
I ja przyszliśmy z prośbami do ciebie.

KORIOLAN

Błagam was, milczcie lub jeżeli chcecie
Prosić mnie o co, pamiętajcie z góry
Nie poczytywać za odmowę tego,
Czego, związany przysięgą, nie mogę
Dla was uczynić. Nie żądajcie, abym
Rozpuścił wojsko lub kapitulował
Z rzemieślnikami Rzymu. Nie znajdujcie
W postępowaniu moim cech wyrodka;
Nie usiłujcie chłodniejszymi względy
Tłumić mojego gniewu.

WOLUMNIA

Przestań! przestań!
Jużes powiedział, że się nie możemy
Niczego zgoła spodziewać od ciebie,
Bo my cię mamy o to tylko prosić,
Czego nam z góry odmawiasz. Będziemy
Prosić jednakże, aby cała wina
Bezkuteczności naszych błagań spadła
Na ciebie: słuchaj zatem.

KORIOLAN

Aufidiuszu,
I wy, Wolskowie, bądźcie obecnymi;
Nie chcę mieć bowiem z Rzymem żadnych obcych
Dla was stosunków. O cóż tedy idzie?

WOLUMNIA

Choćbyśmy ani słowa nie wyrzekły,
Odzienie nasze i nasze oblicza
Już by wskazały, jaki był nasz żywot
Od chwili twego oddalenia. Pomyśl
Sam tylko, czy są gdzie niefortunniejsze
Niewiasty niż my w tej dobie? Twój widok,
Miasto²⁴¹ rozjaśniać nam oczy radością
I serca nasze pociechą napawać,
Wyciska z tamtych lzy, a te przejmuje
Bólem i trwogą. Możeż być inaczej,
Gdy matka, żona, dziecko widzi syna,
Męża i ojca rozdzierającego
Wnętrznosci wspólnej ojczyzny? Zawziętość

Matka, Patriota

²⁴¹miasto (daw.) — zamiast. [przypis edytorski]

Twoja pozbawia nas nawet możności
Wznoszenia modłów do bogów, tej ulgi,
Którą w nieszczęściu najlichszy ma nędzarz,
Bo czyliż mogę modlić się za sprawę
Ojczyzny, co jest obowiązkiem naszym,
I za pomyślność twojego oręża,
Co jest podobnie naszym obowiązkiem?
Niestety, albo nam przyjdzie utracić
Ojczyznę, drogą żywicielkę naszą,
Albo postradać ciebie, który jesteś
Pociechą naszą w ojczyźnie. Na korzyść
Której bądź strony los przechyli szalę,
Które bądź nasze spełni się życzenie,
Nie mogę ciosu uniknąć. Bo albo
W kajdanach musisz, jak obcy złoczyńca,
Pośrodkiem ulic Rzymu być ciągniony,
Albo w triumfie przejść po jego gruzach,
Palmą zwycięstwa ozdobiony za to,
Żeś mężnie przelał krew żony i dzieci.
Co się mnie tyczy, bynajmniej nie myślę
Czekać wypadku tej wojny; jeżeli
Nie zdołam skłonić cię do szlachetnego
Zaspokojenia obydwu stron, zamiast
Co byś na zgubę jednej z nich miał godzić,
Nie prędzej pójdziesz zdobyć gród rodzinny
(Nie prędzej, zapisz to sobie), aż przejdiesz
Po ciele matki twojej, po tym łonie,
Które²⁴² wydało na świat.

WIRGILIA

I po moim,
Które ci tego dziedzica imienia
Twego wydało.

MAŁY MARCJUSZ

Nie przejdzie on po mnie;
Schowam się, będę rósł, a potem walczył.

KORIOLAN

Kto nie chce przejąć niewieściego ducha,
Niech nigdy niewiast i dzieci nie słucha;
Za długo już tu siedzę.

Powstaje.

WOLUMNIA

O, nie odchodź!
Gdyby to, o co cię prosim, zmierzało
Do ocalenia Rzymu jednocześnie
Ze szkodą Wolsków, którym służysz, słusznie
Mógłbyś odrzucić nasze prośby jako
Zgubną dla twego honoru truciznę;
Ale nam o nic innego nie idzie,
Jak o wzajemne pojednanie. Niechby
Wolskowie mogli powiedzieć: „Wspaniale

²⁴²które (daw.) — tu: które cię. [przypis edytorski]

Postąpiliśmy z nimi”, a Rzymianie:
„Wspaniale z nami postąpiono”. Niechby
Jedni i drudzy, błogosławiąc ciebie,
Mogli zawołać: „Chwała tobie, sprawco
Tego pokoju!”. Synu mój, wiesz dobrze,
Że skutek wojen zawždy²⁴³ jest niepewny,
Ale to pewna, że gdybyś Rzym zdobył,
Całym owocem twojego zwycięstwa
Byłoby takie imię, które nigdy
Z niczych by ust nie wyszło bez przekleństw,
Pod którym tak by pisały kroniki:
„Był to szlachetny mąż, ale ostatnim
Postępkiem zmazał całą swoją przeszłość,
Zburzył ojczyznę, imię jego przeto
Zgrozą dla przyszłych pozostanie wieków”.
Ubiegałeś się o zaszczytny rozgłos,
Chciałeś majestat bogów naśladować,
Gromem powietrzne sklepienia rozsadzać,
A wzdyc do siarki swej użyłeś tylko
Takiego bełtu, który by zaledwie
Dąb mógł rozszcześcić. Nic nie odpowiadasz?
Mniemaszli, że to jest ozdobą męża
Nie zapominać uraz? Mów ty, córko:
On nie dba o twe łzy. Mów ty, pacholę:
Może dziecinne twoje słowa więcej
Na nim wymogą niż moja wymowa.
Nikt nie ma większych niż on obowiązków
Dla matki, a on mi się tu pozwala
Rozwodzić, jakby spętany miał język.
Biedna ja, com cię do walk zachęcała,
Gdaząc jak kokosz, choć tracąc cię, mogłam
Zostać bezdzietna; com cię za powrotem
Obsypywała błogosławieństwami.
Nic miałam nigdy tej słodkiej pociechy,
Abyś mi w czym bądź okazał powolność,
Nazwij żądanie me niesprawiedliwym,
Kaź mnie odpędzić, nie rzeknę i słowa,
Ale jeżeli tego nie uczynisz,
Wręcz ci powiadam, że czynisz niegodnie
I że bogowie skarżą cię za takie
Lekceważenie i łamanie względów
Matce należnych. Odwraca się, milczy;
Dalej, niewiasty, zegnijmy kolana,
Upokorzeniem tym go upokorzmy.
Przydomek jego więcej, widać, wpływa
Na jego pychę niż nasze błagania
Na jego czułość. Dalej, na kolana!
Ostatni to już krok — wrócimy potem
Do Rzymu umrzeć razem z rodakami. Spójrz
Raz jeszcze na nas, na to chłopię, które
Nie mogąc jeszcze uczuć swych wysławić,
Kłęczy i ręce ku tobie wyciąga.
Czymże byś upór twój usprawiedliwił
Wobec tej niemej wymowy? Dość tego;
Idźmy. Ten człowiek miał matkę Wolscjanke,

Matka, Patriota

²⁴³zawždy (daw.) — zawsze. [przypis edytorski]

W Koriolach żonę ma, a jego dziecko
Musi być pewnie takie jak i ojciec —
Bywaj zdrów! Skoro ujrzę pożar Rzymu,
Wtedy ci powiem jeszcze coś, na teraz
Niczego więcej z ust mych nic usłyszysz.

KORIOŁAN
O matko, matko!

bierze WOLUMNIĘ za rękę i milczy przez czas niejaki
Cóżżeś uczyniła?
Spojrzyj: niebiosa otwarły się na ścież²⁴⁴;
Bogowie patrzą się na nas i szydzą
Z nienaturalnej tej sceny. O matko,
Matko! Odniosłaś zwycięstwo fortunne
Dla Rzymu, ale dla twojego syna,
Wierzaj mi, bardzo niebezpieczne, może
Nawet fatalne. Niech się święci jednak;
Przyjmę następstwa jego. Aufidiuszu,
Nie mogąc dalej prowadzić tej wojny,
Zawrę godziwy pokój. Czyżbyś, powiedz,
Na moim miejscu mniej był słuchał matki
I mniej był zadośćuczynił jej prośbie?

AUFIDIUSZ
Byłem wzruszony.

KORIOŁAN
Mógłbym przysiąc na to!
Musiała to być trudna próba, kiedy
Litość zdołała oczy me zwilgocić.
Powiedz mi, jaki wam pokój najlepiej
Dogadzać będzie? Co do mnie, nie myślę
Wracać do Rzymu; pójdę z wami. Chciej mnie
Wesprzeć w tej sprawie. Matko moja! Żono!

AUFIDIUSZ
na stronie
Nie mam ci za złe, żeś wspaniałomyślność
Przeniósł nad honor: to mi dopomoże
Wrócić na dawne moje stanowisko.

Niewiasty dają znak KORIOŁANOWI.

KORIOŁAN
Nie traćmy czasu.

do WOLUMNII i WIRGILII
Ale pierwszej pójdźmy
Spełnić puchary. Weźmiecie ze sobą
Lepsze świadectwo niż słowa, bo pismo,
W którym wzajemne, podobne warunki
Spisane będą i pieczęcią naszą
Stwierdzone. Pójdźcie z nami do namiotu.
Jeżeli komu, to wam by powinien

²⁴⁴na ścież (daw.) — na oścież. [przypis edytorski]

Rzym wznieść świątynie.²⁴⁵ Wszystkie jego miecze,
Wszystkie zastępy wojsk z nim sprzymierzonych
Nie potrafiłyby były wyjednać
Tego pokoju.

Wychodzą.

SCENA CZWARTA

Rzym. Plac publiczny.

Wchodzą MENENIUSZ i SYCYNIUSZ.

MENENIUSZ

Czy widzisz ten narożny kamień Kapitolu?

SYCYNIUSZ

Widzę, cóż z tego?

MENENIUSZ

Jeżeli znajdziesz sposób poruszenia go z miejsca małym palcem, to jeszcze jest nadzieja, że nasze kobiety, a w szczególności jego matka, potrafią na nim coś wymóc. Ale ja mówię, że żadnej nie ma nadziei; głowy nasze dekretowane i egzekucja za pasem.

SYCYNIUSZ

Może się człowiek w krótkim czasie do tego stopnia zmienić!

MENENIUSZ

Pomiędzy poczwarką a motylem jest różnica, a przecie motyl był poczwarką. Ten Marcjusz stał się z człowieka smokiem: ma skrzydła, jest czymś więcej niż pełzającą istotą.

SYCYNIUSZ

On był do matki bardzo przywiązany.

MENENIUSZ

I do mnie także, ale teraz dba on o matkę tyle, co koń ośmioletni. Cierpkość jego najdojrzałszą by skwasila jagodę. Kiedy stąpa, myślałbyś, że to kusza posuwa się pod mury, ziemia zdaje się pod nim uginać, wzrok jego przebiłby pancerz, mowa jego jest jak dźwięk dzwonów pogrzebowych, a mruczenie podobne do grzmotu. Siedzi w obozie jak posąg Aleksandra. Co każe uczynić, to, ledwie wyrzekł, staje się czynem. Wieczności mu brak tylko, żeby był bogiem, i niebios, z których by światu panował.

SYCYNIUSZ

Biada nam, jeżeli ten jego obraz prawdziwy!

MENENIUSZ

Odmalowałem go, jakim jest. Osądź z tego, czy przyczynienie się matki potrafi go rozczulić. Jego rozczulić! U niego czułości tyle, co mleka w samcu tygrysie. Przekona się o tym biedne nasze miasto, a wszystkiego tego wyście przyczyną.

SYCYNIUSZ

Niech się bogowie nad nami zmiłują!

MENENIUSZ

Nie, w takim przypadku nie zmiłują się nad nami bogowie. Nie mieliśmy na nich względu, kiedyśmy go wyganiali, toteż i oni teraz nie będą mieli na nas względu, kiedy on nam przychodzi kark skrócić.

Wchodzi POSŁANIEC.

---

²⁴⁵Jeżeli komu, to wam by powinien Rzym wznieść świątynie — wg Plutarcha senat dla uhonorowania kobiet spełnił ich prośbę i nakazał zbudowanie świątyni Fortuny oraz utrzymywanie kultu z pieniędzy publicznych. [przypis edytorski]

POŚLANIEC

Uciekaj, panie, jeśli dbasz o życie,
Lud gniewny porwał waszego kolegę,
Wlecze go środkiem ulic i przysięga,
Że go powolną śmiercią zamorduje,
Jeżeli matka i żona Marcjusza
Nie wrócą z dobrą odpowiedzią.

Wchodzi DRUGI POŚLANIEC.

SYCYNIUSZ

Cóż tam!

DRUGI POŚLANIEC

Dobre nowiny, radosne nowiny:
Niewiasty triumf odniosły, Wolskowie
Usunęli się i Koriolan z nimi.
Od czasu wyjścia z Rzymu Tarkwiniuszów
Jeszcze piękniejszy dzień nam nie zajaśniał.

SYCYNIUSZ

Jestże to szczerą prawdą? Jestżeś pewny,
Że to jest prawdą?

DRUGI POŚLANIEC

Tak, jak pewny jestem,
Że słońce szczerym jest ogniem. Z jakiegoż
Świata wracacie, że wąpicie o tym?
Nigdy tak chyżo parta wichrem fala
Nie wylewała się przez luki arkad,
Jak się w tej chwili przez bramy wylewa
Uradowany tłum ludu. Słyszycie?

Odgłos trąb, obojów i kotłów w połączeniu z okrzykami słychać za sceną.
Trąby, puzony, harfy, surmy, flety,
Kotły, cymbały i okrzyki Rzymian
Wzbudzają słońce do płasów. Słyszycie?

Znowu okrzyki.

MENENIUSZ

Walna wieść, spieszę na spotkanie naszych
Szlachetnych niewiast. Tę Wolumnię warto
Ozłocić, całe miasto senatorów
I patrycjuszów, z konsulami razem,
Nie zrównoważy jej w zasłudze. Co się
Tyczy trybunów, takich jak wy, tych by
Do równowagi trzeba wziąć przynajmniej
Tylu, ile by cały kraj i morze
Mogło pomieścić. Dobrzeście się dzisiaj
Modlili. Jeszcze dziś rano nie byłbym
Był dał denara²⁴⁶ za dziesięć tysięcy
Głów waszych. Co za radosne okrzyki!

Okrzyki i muzyka.

²⁴⁶denar — srebrna moneta rzymska bita od III w. p.n.e.; w oryginale: *doit*, tj. drobna moneta holenderska, przten.: marny grosz. [przypis edytorski]

SYCYNIUSZ

Niech cię nasamprzód bogi błogosławią!
Następnie przyjmij nasze dziękczynienia
Za tę wiadomość.

DRUGI POSŁANIEC

My wszyscy podobno
Równy tu mamy powód do dziękczynień.

SYCYNIUSZ

Dalekoż one są od miasta?

DRUGI POSŁANIEC

Były
Tuż przed bramami, gdym tu przyszedł.

SYCYNIUSZ

Idźmy
Na ich spotkanie i dołączmy głosy
Do tych weselnych okrzyków.

Postępują. Niewiasty otoczone senatorami, patrycjuszami i ludem przechodzą przez scenę.

PIERWSZY SENATOR

Oto zbawczyni nasza, życie Rzymu!
Zwołajcie wszystkie cechy, chwalcie bogi,
Rozpalcie ognie triumfalne, sypcie
Kwiaty pod nogi tych niewiast, zagłuszcicie
Ów okrzyk, który Marcjusza wywołał,
W niebo bijącym okrzykiem wdzięczności,
Należnym jego matce! Krzyczcie: „Cześć wam,
Cześć wam, niewiasty! Cześć wam!”

WSZYSCY

Cześć wam, cześć wam,
Niewiasty! Cześć wam!

Odgłos trąb i kotłów. Wszyscy wychodzą.

SCENA PIĄTA

Ancjum. Plac publiczny.

TULLUS AUFIDIUSZ *wchodzi z orszakiem swoim.*

AUFIDIUSZ

Oznajmcie panom Rady, że tu jestem,
Wręczcie im ten list, gdy go przeczytają,
Niech się zgromadzą na rynku, ażebym
Tak im, jak gminom dowodnie wykazał
Zawartą w liście tym prawdę. Oskarżam
Tego zmiennika²⁴⁷, który się nie wahał
Wniść w bramy miasta i zamierza stanąć
Przed ludem, tusząc, że się wnet oczyści
Zręcznym do niego przemówieniem. Spieszcie.

²⁴⁷ zmiennik (daw.) — mężczyzna zmienny w uczuciach, niedotrzymujący słowa. [przypis edytorski]

Orszak odchodzi. Wchodzi trzech czy czterech SPRZYSIĘŻONYCH STRONNIKÓW AUFIDIUSZA.

Witam was!

PIERWSZY SPRZYSIĘŻONY

Cóż się dzieje z naszym wodzem?

AUFIDIUSZ

To, co z człowiekiem otrutym przez własny
Czyn miłosierdzia i zamordowanym
Przez własną litość.

DRUGI SPRZYSIĘŻONY

Szlachetny Tullusie,

Jeżeli jeszcze trwasz w owym zamiarze,
W którym naszego poparcia żądałeś,
Gotowiśmy cię dziś jeszcze uwolnić
Od grożącego ci niebezpieczeństwa.

AUFIDIUSZ

Nie mogę jeszcze nic wyrzec stanowczo,
Trzeba nam zbadać wprzód usposobienie
Ludu.

TRZECI SPRZYSIĘŻONY

Lud będzie wahał się bez końca,

Póki będziecie stać naprzeciw siebie,
Ale upadek jednego uczyni
Wnet spadkobiercą jego względów tego,
Co pozostanie przy życiu.

AUFIDIUSZ

Wiem o tym;

I mam też na czym ugruntować powód
Mego zamachu. Wyniosłem go, dałem
Honor mój w zakład za jego rzetelność,
A on, wyniósłszy się z mej łaski, polał
Rosą pochlebstwa nowe swoje pole;
Odwiódł ode mnie przyjaciół i ugiął
K'temu swój umysł, znany dotąd zawsze
Z samowolności, z szorstkości i dumy.

TRZECI SPRZYSIĘŻONY

Wyniosłość, z jaką starał się być w Rzymie
O konsulostwo²⁴⁸, którego też za to
Nie dostał.

AUFIDIUSZ

Właśnie o tym chciałem mówić:

Wygnyany za to, przyszedł do mnie; poddał
Pod mój miecz gardło. Przyjąłem go mile;
Zrobiłem go mym towarzyszem broni;

²⁴⁸ *konsulostwo* (daw.) — urząd konsula, konsul. [przypis edytorski]

Wszelkim życzeniom jego dogodziłem;
Co więcej, dałem mu wybrać w szeregach
Mojego wojska najdzielniejszych ludzi,
Z którymi by swe plany uskutečnił.
Sam osobiście podjąłem się służyć
Jego widokom; byłem mu pomocą
Do żniwa chwały, którą on wyłącznie
Sobie przywłaszczył; znajdowałem nawet
Jakowąś chlubę w wyrządzaniu sobie
Tej krzywdy: ażem się wydał nareszcie
Służalcem jego, nie współtowarzyszem,
Ażem się przezeń ujrzal traktowany
Jak prosty żołdak.

PIERWSZY SPRZYSIĘŻONY

                                  Nie inaczej: wojsko
Zdumiewało się nad tym. Na ostatek,
Kiedy już Rzym miał w garści i kiedyśmy
Z rychłym podbojem wyglądali nie mniej
Łupów jak chwały...

AUFIDIUSZ

                                  Toć to przeciw niemu
Wypręży nerwy mojego ramienia.
Dla kilku kropeł niewieściej wilgoci,
Tanich jak kłamstwo, sprzedał krew i trudy
Wielkiej wyprawy naszej: umrze za to,
A ja odżyję. Słyszycie ten odgłos?

Trąby i kotły odzywają się przy głośnych okrzykach ludu.

PIERWSZY SPRZYSIĘŻONY

Jak goniec wszedłeś, panie, w progi domu,
Rodzinne miasto glucho cię przyjęło;
A jego powrót rozdziera powietrze
Grzmotem okrzyków.

DRUGI SPRZYSIĘŻONY

                                  Dobroduszne głąby,
Drą sobie gardła dla niego, nie pomnąc,
Że on im dzieci pozabijał.

TRZECI SPRZYSIĘŻONY

                                  Nim więc
Zdoła głos zabrać i na lud zdradziecko
Wpłynąć swą mową, daj mu uczuć, panie,
Hart twego miecza; w czym my cię poprzemy.
Skoro zaś legnie, twoja wersja sprawy
Pogrzebie jego usprawiedliwienie
Wraz z jego ciałem.

AUFIDIUSZ

                                  Dosyć tego: oto
Panowie rajcy.

Wchodzą RAJCOWIE MIASTA.

RAJCOWIE

Bądź nam pozdrowiony.

AUFIDIUSZ

Nie zasłużyłem na to, miłościwi
Moi panowie; ale czyście tylko
Z uwagą list mój odczytali?

RAJCOWIE

Z całą

Uwagą.

PIERWSZY RAJCA

Lecz i z niemałą boleścią.

Poprzednie jego przewinienia mogły
Były jeszcze się zatrzeć jako tako;
Ale tam kończyć, gdzie zaledwie zaczął,
Rzucać plon naszych wysień i tylko
Zwracać nam nasze koszty, zawrzeć układ
Tam, gdzie był pewny podbój — to się nie da
Usprawiedliwić.

AUFIDIUSZ

Otóż i nadchodzi.

KORIOŁAN *wchodzi z muzyką i chorągwiemi, za nim tłum obywateli.*

KORIOŁAN

Cześć wam, szlachetni panowie! Powracam
Tak, jakem wyszedł, wiernym wam żołnierzem;
Nie zarażonym miłością ojczyzny,
Ale wylanym dla was i i posłusznym
Waszym rozkazom. Wiedźcie, żem szczęśliwie
Wojnę rozpoczął i żem sobie krwawą
Aż do bram Rzymu utorował drogę.
Wartość zdobyczy, którą wam przynosim,
Przewyższa o część trzecią koszt wyprawy.
Uczyniliśmy mir²⁴⁹ z nie mniejszą chwałą
Dla synów Ancjum jak hańbą dla Rzymian;
A to składamy waszmościom na piśmie,
Zbiór punktów przez nas przyjętych, stwierdzony
Ręką konsulów oraz patrycjuszów
I opatrzony pieczęcią senatu.

AUFIDIUSZ

Odrzućcie niecne to pismo i zdrajcą
Nazwijcie tego, co śmiał w taki sposób
Nadużyć waszej ufności.

KORIOŁAN

Zdrajcą! Ja, zdrajca?

AUFIDIUSZ

Tak, zdrajco Marcjuszu!

---

²⁴⁹mir (daw.) — pokój. [przypis edytorski]

KORIOLAN
Marcjuszu!

AUFIDIUSZ
Ma się rozumieć, Marcjuszu,
Kaju Marcjuszu! Chcesz, żebym cię krasiał²⁵⁰
Owocem twego rozboju, kradzionym
W koriolskich murach mianem Koriolana?
Tak, naczelnicy państwa, wiarołomnie
Zdeptał on waszą sprawę i za kilka
Mizernych kropel słonej wody wydał
Wasz Rzym (wasz, mówię, Rzym) matce i żonie.
Przysiąg, honoru stargał święte węzły
Jak stary sznurek jedwabny i nigdy
Radzie wojennej nie dawszy przystępu,
Dał wreszcie przystęp łzom matki i onym
Poświęcił wasze zwycięstwo. Pachołcy
Rumienili się na widok tej zgrozy,
A ludzie z sercem²⁵¹ patrzyli po sobie,
Nie wierząc własnym uszom.

KORIOLAN
Słyszysz, Marsie?

AUFIDIUSZ
Nie tobie wzywać tego boga mężnych,
Miękkki dzieciuchu.

KORIOLAN
Ha!

AUFIDIUSZ
Milcz, ani słowa.

KORIOLAN
Bezczelny kłamco! Tyś mi serce zrobił
Tak wielkim, iż się nie może pomieścić
W swojej siedzibie. „Dzieciuch”! O nędzniku!
Synu podłości! Przebaczenie, panowie,
Po raz to pierwszy żyć musiałem. Sąd wasz
Światli mężowie, zada nieochybnie
Temu bydłęciciu fałsz, a własna jego
Świadomość (jego, który niezatarte
Nosi na sobie piętno dłoni mojej
I nosić ono będzie aż do śmierci)
Powie mu z wami: łzesz!

PIERWSZY RAJCA
Stłumcie ten zapęd
I posłuchajcie nas.

²⁵⁰krasić (poet.) — zdobić, upiększać. [przypis edytorski]

²⁵¹ludzie z sercem — tj. ludzie mający mężne serca, dzielni. [przypis edytorski]

KORIOLAN

Niech mnie Wolskowie
Zrąbią na sztuki, niechaj lada młokos
Aż po rękojeść miecz swój wbije we mnie!
„Dzieciuch”! Fałszywy psie! Jeśli umiecie
Rzetelnie pisać, patrzcie w swoje dzieje:
Jest tam krwawymi podane głoskami,
Żem waszych Wolsków w puch rozbił w Koriolach
Jak orzeł ptactwo w gołębniku. Sam to,
Sam to sprawilem, on zaświadczy. „Dzieciuch”!

AUFIDIUSZ

Możecie ścierpieć, szlachetni panowie,
Ażeby wam ten niecny samochwalca
Ślepe swe szczęście, a z nim krzywdę waszą
Stawiał przed oczy i uszy?

SPRZYSIĘŻENI

jednogłośnie

Niech zginie!

OBYWATELE

jeden przez drugiego

Rozszarpcie go! rozczwiartujcie! On mi zabił syna! On mi zabił córkę! On zabił mego
krewnego Marka! On mi zabił ojca!

DRUGI RAJCA

Hola! Wstrzymajcie się! Bez zniewag! Hola!
Jest to szlachetny mąż i jego chwała
Napełnia cały krąg ziemski. Ostatni
Czyn jego względem nas ulegnie śledztwu
W drodze właściwej. Miarkuj się, Tullusie,
I nie zakłócaj spokoju!

KORIOLAN

O, gdybym
Sześciu miał takich Tullusów i więcej,
Cały ród jego, do użycia mojej
Pocziwej stali!

AUFIDIUSZ

Zuchwały niecnoto!

SPRZYSIĘŻENI

Śmierć mu! Niech ginie!

AUFIDIUSZ i sprzysiężeni dobywają mieczów i przebijają KORIOLANA, ten pada, a AUFIDIUSZ wstępuje na jego ciało.

RAJCOWIE

Stójcie! Stójcie! Stójcie!

AUFIDIUSZ

Cni rządcy ludu, chciejcie mnie wysłuchać.

PIERWSZY RAJCA
Tullusie, cóżeś uczynił?

DRUGI RAJCA
Spełniłeś
Dzieło, nad którym zapłacze waleczność.

TRZECI RAJCA
Nie depcz go! Hola! Panowie! Schowajcie
Miecze do pochew.

AUFIDIUSZ
Szlachetni mężowie,
Skoro wam będzie wiadomym (bo teraz,
W tym zamieszaniu, które on wywołał,
Trudno wam wiedzieć), skoro się dowiecie,
Jak wielkim złem wam zagrażało życie
Tego człowieka, cieszyć się będziecie,
Że je przeciąłem. Pozwólcie mi stanąć
Przed wami w sali obrad, tam dowiodę
Wiernej wam służby mojej lub poniosę.
Każń najsurowszą.

PIERWSZY RAJCA
Zdejmcie stąd to ciało;
I uroczystym uczcijcie je żalem,
Bo nigdy herold szlachetniejszym zwłokom
Nie towarzyszył do urny.

DRUGI RAJCA
Porywczość
Jego łagodzi winę Aufidiusza.
Załatwmy tę rzecz w dobry sposób.

AUFIDIUSZ
Gniew mój
Już minął, smutek następuje po nim.
Niech go trzech najcelniejszych wojowników
Weźmie na barki, ja jednym z nich będę.
Uderzcie w kotły, niech żałobnie zabrzmia!
Uniźcie ostrza dzid! Choć on w tym mieście
Niem mało matek zrobił bezdzietnymi,
Niem mało niewiast wdowami, choć dotąd
Z jego przyczyny płyną łez strumienie,
Znajdzie w nim jednak zaszczytne wspomnienie.
Dalej!

Wychodzą, niosąc ciało KORIOLANA. Muzyka gra marsza pogrzebowego.

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z **Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur**.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na **Licencji Wolnej Sztuki 1.3**. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w **Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur**. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/shakespeare-koriolan>

Tekst opracowany na podstawie: William Szekspir, *Dzieła dramatyczne. Tragedie*, Państwowy Instytut Wydawniczy, [Warszawa 1980].

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Reprodukacja cyfrowa wykonana przez fundację Nowoczesna Polska.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Agnieszka Barszcz, Aleksandra Kopec, Paulina Oltusek, Wojciech Kotwica.

ISBN 978-83-288-5498-7

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przeznacz 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przeznacz darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).